

TVOJ VODIČ V

KARIERNO DIPLOMACIJO

Lp, Luka Pečar Pahor

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 245150211
ISBN 978-961-97074-2-5 (PDF)

Luka Pečar Pahor

Tvoj vodič v karierno diplomacijo

Založba:

Inštitut Gajst, zavod raziskovalni inštitut za diplomatsko izobraževanje, Ljubljana

Sabina R. Stadler, *Outro: Diplomacija prihodnosti (feat. Sabina R. Stadler)*

Spremna beseda: Tanja Fajon

Predgovor: Milan Jazbec, Timotej Klinc

Zagovor: Ernest Petrič, Neža Kosmač

Strokovni pregled: Sabina R. Stadler

Jezikovni pregled: Jerca Polc

Ilustracije: Filip Kolačkov, Ariana Andoljšek

Oblikovanje: Ariana Andoljšek

Prva elektronska izdaja

Ljubljana 2025

TVOJ VODIČ V KARIERNO DIPLOMACIJO

LUKA PEČAR PAHOR

gajst.

VSEBINA

UVODNE BESEDE AVTORJA.....	21
INTRO: RAZMIŠLJANJE	27
PREIZKUSNI TEST	55
PRIJAVA NA PREIZKUSNI TEST	57
POSTOPEK PRIJAVE	57
POGOJI PRISTOPA K OPRAVLJANJU PREIZKUSNEGA TESTA	63
PRIPRAVA NA PREIZKUSNI TEST	67
PRIPRAVA NA PRVI DEL – PISNI DEL.....	70
ESEJ NA IZBRANO VPRAŠANJE	94
TEST PSIHOLOŠKE USTREZNOSTI	95
PRIPRAVA NA DRUGI DEL – USTNI ZAGOVOR	96
POTEK PREIZKUSNEGA TESTA	97
PISNI DEL	97
USTNI DEL	100
PRIJAVA NA PRIPRAVNIŠKO DELOVNO MESTO	103
PRIPRAVNIŠTVO IN USPOSABLJANJE	107
ORIS PRIPRAVNIŠTVA.....	109
POTEK PRIPRAVNIŠTVA.....	109
VLOGA MENTORJA	111
PROGRAM PRIPRAVNIŠTVA.....	112
ODGOVORNOSTI IN ZADOLŽITVE PRIPRAVNIKA.....	114
ZAKLJUČNA PRIPRAVNIŠKA NALOGA	158
ORIS DODATNEGA USPOSABLJANJA.....	161
DIPLOMATSKI IZPIT	174
SKLEP: NA KONCU IN ZAČETKU HKRATI	187
OUTRO: DIPLOMACIJA PRIHODNOSTI (FEAT. SABINA R. STADLER).....	191
LITERATURA	205

*Družinam, prijateljem in mentorjem, ki nas podpirate.
Bodočim diplomatom.*

Draga bralka, dragi bralec,
dragi bodoči diplomati,

diplomatska služba ni le poklic, temveč poziv k sooblikovanju prihodnosti. Je poslanstvo, na katerem temeljijo obstoj naše države, blaginja državljanek in državljanov ter prihodnost mednarodne skupnosti. Želimo si, da bo mirna, uspešna in pravična. Nič od naštetega ni samoumevno.

Pri zagotavljanju prihodnosti, kot si je želimo, igra diplomacija nezamenljivo vlogo. V svetu hitro spreminjajočih se realnosti so naši diplomati in diplomatke v samem ospredju varovanja nacionalnih interesov, izgradnje ključnih odnosov in spopadanja z globalnimi izzivi, odziv na katere bo vplival na številne prihodnje generacije. Od sodobnih varnostnih izzivov do človekovih pravic in podnebnih sprememb naša diplomacija skrbi za to, da je glas Slovenije v mednarodni skupnosti slišan in upoštevan.

Pridružitev slovenski profesionalni diplomaciji pomeni vstop v dinamično okolje, ki vas vsakodnevno sooča z novimi perspektivami, priložnostmi in izzivi. Ti so pogosto kompleksni, večplastni in daljnosežni. Spopadanje z njimi terja kader najvišje pripravljenosti in kakovosti. Ponosna sem, da slovenska diplomatska služba razpolaga s tovrstnimi ljudmi, s katerimi je užitek delati, se od njih učiti in skupaj rasti. Verjamem, da bo tako tudi v prihodnje.

Izbira poklica sodi med pomembnejše življenjske odločitve. Z veliko mero občudovanja pozdravljam vsakogar, ki v tem zgodovinsko prelomnem obdobju za prihodnost naše skupnosti razmišlja o svoji prihodnosti v slovenski karierni diplomaciji. Prepričana sem, da vam pričujoči vodič ne bo pomagal le pri odločitvi za diplomatski poklic, temveč vas bo tudi uspešno pripeljal do cilja. Za tiste, ki ne odnehamo, cilji vedno predstavljajo nov začetek.

Prihodnost ne čaka. Oblikujejo jo tisti, ki zgrabijo priložnost. Storimo to skupaj.

MAG. TANJA FAJON

MINISTRICA ZA ZUNANJE IN EVROPSKE ZADEVE REPUBLIKE SLOVENIJE

PREDGOVOR: MILAN JAZBEC¹

Diplomacija ima svoj *zeitgeist*: Benko pravi, da je diplomacija vedno v funkciji zgodovinske situacije in odvisna od družbeno-funkcionalne bližine.²

V obdobju postmoderne diplomacije, ki nastopi z velikimi spremembami po koncu hladne vojne in ki prek intenzivnega globalizacijskega pospeška v naslednjih treh desetletjih privede do ultradigitalizacije z delovanjem socialnih medijev in orodij umetne inteligence, se zdi, da je diplomacija postala nekaj popolnoma drugega in drugačnega, kot smo jo poznali in je bili vajeni. Tak vtis bi bil, seveda, napačen. Mednarodne okoliščine so korenito predrugečene, a diplomacija v svojem osnovnem bistvu ostaja enaka, le njeni pristopi, oblike delovanja in teme na agendi se spreminjajo.

Diplomatsko delo je doživelo prve velike spremembe konec 19. stoletja zaradi izuma telegrafa in telefona. Tehnologija še danes v ključni meri vpliva na njeno delovanje. Od tistega časa je diplomacija posledično tudi pod naraščajočim drobnogledom javnosti in javnega mnenja. To pa za ne samo diplomatsko delo ni enostavno, saj se ve, da je javno mnenje kot grajski duh: nihče ga ne vidi, a se ga vsi bojijo.

V osnovi pa pri diplomaciji še vedno gre – in bo tudi šlo – za zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti ter preprečevanje konfliktov oz. njihovo reševanje skozi osebne stike na najvišji ravni med predstavniki subjektov akreditacije, če zapišemo učeno.

1 Dr. Milan Jazbec, veleposlanik in profesor diplomacije, pisatelj in pesnik, pripadnik prve generacije slovenskih diplomatov.

2 Benko, Vladimir. 1998. Mesto in funkcije diplomacije v razvoju mednarodne skupnosti. V: Jazbec, Milan (ur.). Diplomacija in Slovenci. Celovec: Založba Drava. Str. 40 in 42.

Diplomacije, ki je instrument mednarodnega dialoga, se še vedno drži pridih mističnosti in nepoznavanja njene vsebine, še vedno je privlačna kot poklic in dejavnost, morda celo prestižna po statusu. Aristokratskega značaja se tradicionalne dejavnosti ne znebijo zlahka, pa tudi ni ravno nujno, zakaj bi se ga resnično tudi morale.

Upokojeni britanski veleposlanik Brian Barder je v svoji knjigi *What Diplomats Do*³ predstavil delo diplomatov skozi njihovo kariero z različnih vidikov; koristno in poučno branje. Diplomatski novinec Luka Pečar Pahor pa v svoji knjigi *Tvoj vodič v karierno diplomacijo* predstavlja, predvsem izkustveno, kako sploh priti do diplomatske službe in kako vstopiti v diplomacijo, to najpomembnejšo institucijo našega časa, kot to zapiše Berridge.⁴ Koristno in poučno, a diplomatsko razgibano in živahno branje.

V triinpoldesetletnem razvoju slovenske diplomacije se je sociološka skupina novincev kot ena izmed petih, ki so jo sestavljale ob njenem začetku, tj. ob uri nič (diplomati iz diplomacije bivše države, uslužbenci republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje, novinci, upokojeni diplomati in posamezniki iz emigracije), razvila v njeno temeljno poklicno skupino. Biti danes pri nas diplomatski novinec predpostavlja visoko izobraženo osebo, ki je opravila vse potrebne pogoje za vstop v diplomatsko službo. Ti pa niso niti lahki niti enostavni.

Avtor oz. mladenič, kot samega sebe inovativno poimenuje pisec te knjige, si je izbral zanimiv, odgovoren in zahteven, a vsekakor lep poklic. Avtorja teh vrstic zato v tem smislu spominja na nekega drugega mladeniča, ki je točno pred petdesetimi leti, mesec junij je bil, v svoji maturantski nalogi razmišljal ne sicer o izbiri svojega poklica, temveč o izbiri svoje življenjske poti. Izbral si je tisto, ki je bila po njegovem tedanjem, morda pa tudi po širšem mnenju najlepša, čeprav ne vselej najlažja; danes mu nikakor ni

3 Barder, Brian. 2016. *What Diplomats Do*. Lanham: Rowman & Littlefield.

4 Berridge, Geoff, R. 2022. *Diplomacy: Theory and Practice*. Basingstoke in New York: Palgrave–Macmillan. Str. 1.

žal, da se je po hoji na njej znašel v diplomaciji, nasprotno. Na tej točki sta se oba mladeniča in avtorja našla po pol stoletja. Osebnostno in sociološko vzeto je to svojevrsten fenomen in *omen*.

Mladi diplomat Luka Pečar Pahor, to čuti avtor te recenzije povedati kot svojo dolžnost, seveda ni kdorsibodi. Saj se ve, da je sin enega najuspešnejših slovenskih politikov z izjemno dolgo politično kilometrino visokega ranga. Zato je k dosedaj povedanemu treba dodati naslednje.

Najprej je treba povedati, da je svoj vstop v slovensko diplomatsko službo dosegel z izpolnitvijo vseh predpisanih pogojev ter bil pri tem na vrhu po rezultatu. Ta podatek je zelo pomemben. Pri tem mu je gotovo pomagalo dejstvo, da se je že kot otrok srečeval s temi rečmi, a očitno je zmogel in hotel vse tisto tudi sam ponotranjiti in sprejeti. Lahko tega mirno ne bi storil, marsikdo počenja povsem kaj drugega. In zato ima tudi sam veliko odgovornost: obnašati se še naprej v tem smislu, saj bo tako pokazal in dokazal, da je, v skladu s sporočilom francoske revolucije, le posameznik tisti, ki v osnovi in sam lahko vpliva na svojo pot. Kako po njej hodi in kako se pri tem obnaša, pa kaže, kakšne vrste človek je.

Ob tem zato nisem ravno prepričan, da ga je že v izhodišču treba ocenjevati po očetu. Je pa zagotovo moč in priporočljivo ocenjevati njegove kolege, zlasti starejše, kako se do njega obnašajo prav zaradi njegovega očeta. To je pomenljivo.

Toliko o avtorju, ker je treba in ker se spodobi, pa tudi, ker drži. Kaj pa njegova knjiga?

Knjiga, ki nam pove, kako vstopiti v slovensko diplomacijo (rekel bi, da v katero drugo v principu ne more biti bistveno drugače), je poučno, resno in zabavno, a tudi zahtevno branje; mestoma še uradniško dolgočasno. Ampak, kako pa naj bo drugače, če hoče avtor predstaviti vedoželjni glavi, ki jo mika naša diplomacija, kako vanjo vstopiti? Kako voziti slalom med kopico predpisov, navodil in vsega, kar pač organizacija, tudi diplomatska, potrebuje, da deluje? Nenazadnje smo tudi diplomati najmanj po

malem birokrati, državni uradniki.⁵ Kaj je to diplomacija, kje se jo uči, kako se lotiti vstopnega izpita, kakšen je postopek, na kaj je treba biti pozoren, kje so pasti in triki in *cake*; tortic je bolj malo, vsaj na začetku. Avtor to, očitno, dobra obvlada. In obenem je dovolj pogumen, diplomati morami biti tudi pogumni in drzni, da je to zapisal in pokazal. Zelo natančno predstavi postopek sprejemnih izpitov in ko človek prebere tisto poglavje, je samo treba iti korak za korakom naprej. Izjemno dragoceno.

Slednje je avtorju te recenzije moč verjeti, saj je brez predhodnega poznavanja in priprav opravil sprejemne izpite pred skoraj štirimi desetletji v tedanjem Zveznem sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu in se v množici 330 kandidatov iz cele države (sinovi ministrov in generalov so bili med njimi) prebil v vrh uspešne trideseterice. Njegova empirična izkušnja potrjuje, kar je avtor te knjige v njej predstavil. On je v diplomacijo vstopil iz položaja, ki se mu reče mainstream, ta recenzent je bil tedaj ob vstopu precejšen outsider. Sedaj sta diplomatska kolega; v diplomaciji je vse mogoče.

Človeka, no, poklicnega diplomata s kilometrino, ob branju te knjige prevzame predvsem nekaj: avtorjeva velika navdušenost nad in očaranost z diplomacijo. Ne pomnim več, kdaj sem kje prebral ali slišal iz mladih ust (izpod peresa) toliko lepih in zavzetih besed o diplomaciji kot poslanstvu. Predstavljati Republiko Slovenijo je posebna čast in privilegij, piše avtor. To si velja zapomniti. Verjamem mu, da resno misli; tudi sam sem, ko sem ob priložnosti o teh rečeh predaval na »njegovi« *Favoritenstraße* 15a.

Prav je, da je avtor v svojem *zeitgeist* stilu tu pa tam kritičen, ponekod izrecno, ponekod malo prikrito, ponekod resno, ponekod že malo šaljivo. Kako neki naj bralec ne bi delil njegovega spraševanja, zakaj da je vsak slovenski paviljon na Expu oblikovno boljše dovršen od prostorov veleposlaništva? Avtor ni samo

sila načitan, ampak tudi pozorno opazuje, torej ve, kaj z znanjem početi. Dobro, da ga je vnesel v diplomatski okvir. In naprej: zelo me veseli njegovo prepričanje, kako je sit stereotipnih izjav o nezdržljivosti diplomatskega poklica in družinskega življenja. Seveda, s tem je pač tako, kakor si starši (diplomati) razlagajo, otroci pa ponavljajo za njimi. Zveni znano, kajne?

Diplomacija je zelo resen in odgovoren poklic. V dobršem delu svetovnih prestolnic je po sto in več veleposlaništev. Med njimi, zlasti veleposlaniki, se odvija nenehna tekma, kdo bo boljši v predstavljanju svoje države oz. izvajanju diplomatskih funkcij, če pomodrujem v poklicni latovščini. Kako si naj potem npr. slovenski veleposlanik obeta, da bo ravno med temi izstopal? In s čim neki naj bi? Treba je najti nišo, prostor, vidik, ta se včasih tudi sam pokaže, a nič se ne sme na silo. Diplomacija, ki je poslanstvo in *lifestyle* poklic, je včasih tudi performans. In naj bo v čimmanjši možni meri samo služba.

Oseбно, iskreno in pogumno napisano. Kar je vsekakor pravilno. Prava popotnica za mlade diplomate, zato jo je treba vzeti v roke. To sta avtor in njegova (prva) knjiga.

In zato je avtor Luka Pečar Pahor z njo pokazal, iz kakšnega testa je. In zato mu avtor te recenzije želi, da bi še nadalje počel to, kar diplomati počno. Pisal. Depeše, opomnike in, seveda, tudi knjige. Po slednjih bo še najbolj ostal zapisan v toku svojega časa; arhive naj bero zanamci. In tisti, ki bodo njegove knjige brali, ga bodo po njih ocenjevali. Kakor tudi nas ostale.

Srečno njemu in vsem, ki stopate na to pot, tudi s pomočjo pričujoče knjige.

LJUBLJANA, JUNIJ 2025

PREDGOVOR: TIMOTEJ KLINC

V času pisanja tega predgovora sem dobre tri mesece oddaljen od začetka študija na Diplomatski akademiji na Dunaju – isti izobraževalni instituciji, ki jo je obiskoval tudi avtor tega dela Luka Pečar Pahor. Čutim vznemirjenost in se veselim obdobja popolne osredotočenosti, kot piše Luka v uvodniku, obenem pa me je, če zapišem malo v šali, malo pa zares (vendar v vsakem primeru pozitivno) »strah« zame in za bližnje, če bo Dunaj tudi iz mene naredil takšnega diplomatskega skrajneža, kot je iz njega. Vsi, ki sobivajo z Luko, bodo vedeli, kaj mislim. Vsi, ki sobivajo z Luko, vedo, kakšen privilegij je to in vsi v njegovem gravitacijskem polju vedo, da ni bolj primerne bel esprit osebe, ki bi ji lahko zaupali avtorstvo vodiča te vrste.

Tudi sam sem bil že nešteto krat deležen vprašanja »Kaj sploh počnejo diplomati?« in takoj po tistem, ko sem vsaj za prvo silo poskusil razložiti naravo dela, je skoraj vedno sledila kratka pavza, nato pa podvprašanje o tem, kako pa človek sploh postane diplomat. Običajno odgovor na to vprašanje začnem s tem, da gre pri vstopu v diplomatsko službo oziroma njegovem poskusu mogoče za enega bolj meritokratskih postopkov, kar jih poznamo. Lepota tega vodiča je, da ne opiše le celotnega postopka natančno od začetka do konca, ampak to na prvi pogled suhoparno temo procesa in poteka zaposlitve posameznika na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve obogati z veliko mero osebne note.

Intro oziroma uvodnik v vodič sem prebral do sedaj (brez pretiravanja) že vsaj desetkrat v vseh njegovih različicah. Ko smo s kolegicami in kolegi iz Gajsta obiskali Luko v Budimpešti, je ženski (lepši) del Inštituta ob branju kolektivno jokalo. Še zdaj se spomnim Zale, kako nekontrolirano joče na kavču, in Elin, ki

se sprehaja gor in dol po stanovanju, ne da bi razumela, zakaj ji solze še kar tečejo po obrazu. Moški del je medtem (klasično) srkal gruzijsko rdeče vino in se smejal. Kljub temu pa priznam, da sem ob vsakem branju bolj osebne strani tega vodiča težko ostal ravnodušen, obenem pa me je dejstvo, da nisem sam, ko pride do življenjskih dilem, s katerimi se srečuje mladostnik, ki se spogleduje z diplomatskim poklicem, na nek poseben način pomirilo.

Če iščemo največjo dodano vrednost in doprinos tega vodiča v sfero diplomatske literature, je to ravno prisotnost avtorja, ki je iskreno zaljubljen v to dejavnost in jo upravičeno ter zasluženoma romantizira, istočasno pa je že tako vpet vanjo in se zaveda njenih imperfekcij, da je ne idealizira. Kaj več od tega bi si lahko zaželel nekdo, ki iz zgodnjih dvajestih počasi prehaja v srednja in se bo izjemno kmalu znašel na začetku poti, ki jo vodič z natančnostjo navodil za sestavljanje legokock lepo in razumljivo opiše.

Ker sem zadnje leto in pol opravljal študentsko delo na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve, istočasno pa ponosno sodeloval pri aktivnostih Inštituta Gajst, vidim še eno posebno vlogo, ki jo takšen vodič odigra. *Tvoj vodič v karierno diplomacijo* je namreč vpogled v novo generacijo mladih diplomatov, ki jim je skupna neopisljiva strast do tega poklica, pomešana z zvedavostjo in nadpovprečno sposobnostjo. Marsikdo bo rekel, da takšne lastnosti težko pripišemo samo tej novi generaciji, ker bi s tem nekako implicirali, da stara garda takšnih atributov ne poseduje. To ni res, razlika je samo ta, da se ti »newcomers« igro diplomacije igrajo s posebnim stilom in iskrico v očeh. Nabor orožij, s katerimi operarirajo, je širši in tako v dokaj tradicionalno dejavnost uvajajo pristope, na katere se do sedaj še ni niti pomislilo. Dober primer tega je ravno altruistična odločitev za pisanje takšnega vodiča.

Luka, Neža, Svit, Janina, Natalija, Matevž in na neki točki, upam, tudi Anej ... vse to so imena, ki me navdihujejo in o katerih bom vedno govoril v presežnikih. Ta vodič naj bo *hommage* njim in vsem, ki se bodo v prihodnosti pridružili temu lepemu poklicu. *Shine on you, crazy diamonds!*

CELJE, JUNIJ 2025

UVODNE BESEDE AVTORJA

V marsikaterem pogledu gre pri objavi tovrstnih tekstov za tveganje, za katero lahko le upam, da ga bodo bralci prepoznali, nikakor pa od njih ne pričakujem, da ga bodo nagradili. O tekstu si boste ustvarili lastno mnenje. Naj bo neprizanesljivo. Naj vseeno poskusim pojasniti tveganje, ki ga prevzemam z objavo tega besedila, in se zahvalim tistim, ki so me spodbujali, da nadaljujem s pisanjem, ter tebi, ki si vodič naposled vzel v roke.⁶

Vodič ne spada med klasično strokovno literaturo in ne pretvarja se, da bi tja moral spadati. Tja noče spadati. Medtem ko strokovna literatura redko vsebuje vidike osebne izkušnje, avtobiografije redko vsebujejo tehnične in strokovne napotke. Tako kot v praksi težko ločimo življenje od dela (navsezadnje pravim, da gre pri profesionalni diplomaciji za *lifestyle* poklic), sem se odločil, da v vodiču to mejo zabrišem tam, kjer je zabrisana v praksi. Nikjer to ni očitneje kot na začetku in pripravljen sem sprejeti vse očitke, da je tekst preveč oseben. Tak je, ker izvira iz resničnih situacij, ne abstrakcij.

Bodimo iskreni, pri odločanju za opravljanje določenega poklica moramo nasloviti veliko več kot le minimalne kriterije zaposlitve. Za diplomacijo se (upam) ne bodo odločali tisti, ki jih zunanja politika ne zanima, nočejo živeti v tujini, niso komunikativni in ne izpolnjujejo drugih kriterijev, ki naj bi veljali za dobre diplomate. O teh kriterijih so pisala znana imena diplomatske teorije in prakseologije – od Harolda Nicolsona do G.R.Berridgea in Kishana Rane v tujini ter Ernesta Petriča, Milana Jazbeca in

6 V tekstu bom uporabljal moško slovnično obliko. Gre za praktično in arbitrarno odločitev.

Boštjana Udoviča pri nas.⁷ Pravo vprašanje je, ali se bodo za vstop v slovensko karierno diplomacijo odločili tisti, ki te kriterije izpolnjujejo. Kar naenkrat se znajdemo v preseku profesionalnega, systemskega in zasebnega, v katerem zasebni vidiki igrajo prepomembno vlogo, da bi bili izpuščeni.

Vodič je namenjen tistim, ki so na začetku. Predpostavlja, da je več začetkov in en sam cilj – tvoriti vrste slovenske diplomacije. Nekateri se boste z vodičem srečali v obdobju splošnih premislekov o karierni poti, med katerimi bo diplomacija morda le ena izmed možnosti. Takrat je dobro govoriti z nekom, ki vas bo razumel in imel v mislih vašo samorealizacijo. Drugi boste po njem posegli v pripravi na preizkusni test. Koristiti želi tistim, ki so ravno začeli s pripravištvom, se prvič srečujejo s pisanjem depeš, analizo zunanje politike ali odhodom na dodatno usposabljanje. Spet tretji boste po njem posegli pred začetkom priprav na diplomatski izpit. V prizmi diplomatske kariere so vse to začetki, čeprav nekateri prednjačijo drugim. Vsi so pomembni in vse, z izjemo uvodnega razmišljanja o odločitvi za diplomatski poklic, obravnavam enako resno. *Razmišljanju* posvečam prav posebno pozornost, saj je rezultat tega premisleka – odločitev za opravljanje diplomatskega poklica – prepomembna, da bi bila prepuščena tehnični razpravi.

Besedila, ki stremijo k vodenju skozi spreminjajoče se procese, je nevhvaležno pisati. Lahko se seveda zgodi, da bodo deli teksta že ob objavi neaktualni, sčasoma pa gotovo potrebni posodobitve. To je pač treba vzeti v zakup, prav tako kot dejstvo, da sem na začetku svoje karierni poti. Tega ne skrivam, temveč to kot posebnost (in primerjalno prednost) tega vodiča postavljam v ospredje. Za vse začetniške napake sem odgovoren sam, za izjemno potrpežljivo in skrbno strokovno uredništvo pa se zahvaljujem veleposlanici Sabini R. Stadler. Medtem ko je poskrbela za to, da s tehničnega in strokovnega vidika besedilo stoji, je pri

7 O tem, pa tudi o testu in izpitu, sta sistematično pisali tudi Bajec in Ahčin (2021).

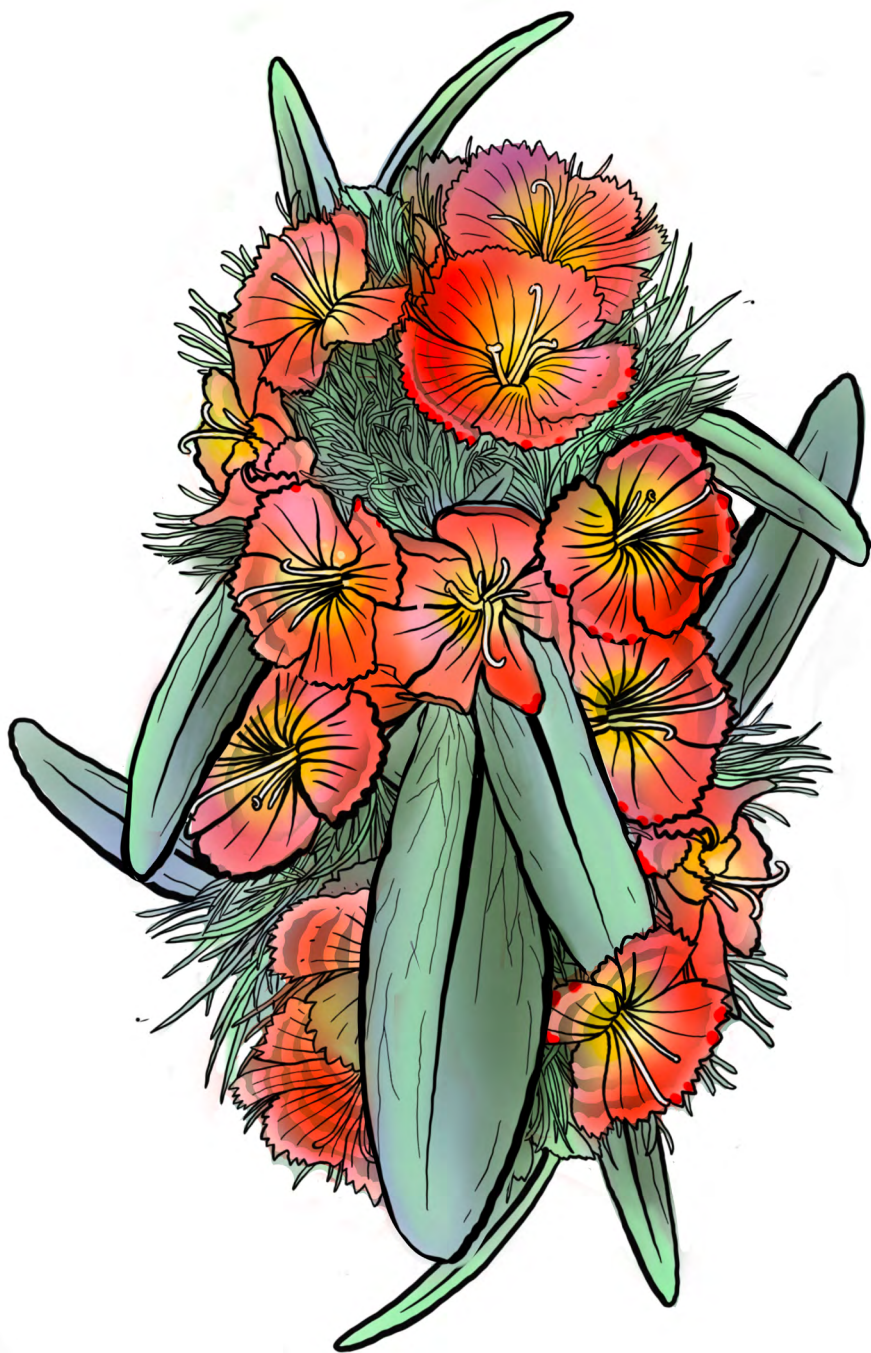
abstraktnejših vidikih teksta vztrajala pri tem, da se ohrani moj premislek. Njeno sklepno poglavje o diplomaciji prihodnosti odlično poveže celoten vodič. Posebna zahvala gre tudi cenjenima recenzentoma, prof. dr. Ernestu Petriču in prof. dr. Milanu Jazbecu, ki s svojo avtoriteto na tem področju v besedilo vodiča vlivata dodatno zaupanje, potrebno za transfer misli. Enako velja za vzpodbuden uvodni nagovor ministrice Tanje Fajon. Zahvaljujem se tudi Neži Kosmač in Timoteju Klincu, ki sta tekst preizkusila kot »začetnika«. Čudovitega oblikovanja brez Filipa Kolačkova in Ariane Andoljšek ne bi bilo.

Premisleke v vodiču dolgujem mnogim in pri naštevanju posameznih imen bi komu gotovo storil krivico. Hvaležen sem vsakomur, ki se v idejah prepozna, in tistim, ki boste imeli občutek, da smo se o tem že pogovarjali, tudi večkrat. Naj torej namesto imen navedem obdobja. Razmišljanja o izbiri diplomatskega poklica ne bi bilo, če ne bi imel podpore družine, prijateljev in tistih, ki so mi omogočili, da sem o tej poti lahko sanjal. Brez nešteti pogovorov v tretjem nadstropju dunajske Diplomatske akademije o Inštitutu Gajst danes ne bi slišal nihče (nekateri se nad tem sicer ne bi pritoževali). Tisti, ki tvorite Gajst, ste bili del zgodbe v preteklosti in vsi, ki nas pri delu podpirate, ste brez možnosti zanikanja vpleteni v to zmešnjavo. Čestitke torej, kar dobro nam gre.

O strokovnih vidikih dela v diplomaciji lahko pišem, ker so me na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve vzeli za svojega. Izkušnje dolgujem mentorjem, matičnemu sektorju in vsem, s katerimi delam – doma in v tujini. Delo z vami mi je v navdih, užitek in čast.

Vselej bi naredil krivico nekaterim, katerih imen ne bi naštel. Iz praktičnih razlogov, seveda. Če imate z vodičem težavo, se hočete pritožiti nekomu, ki vas bo razumel, z vami sočustvoval in se nad vsebino zgražal, se pritožite njim. Skupaj s kontakti jih najdete v zadnji opombi pod črto.

**TVOJ VODIČ V
KARIERNO
DIPLOMACIJO**

INTRO:

RAZMIŠLJANJE MLADENIČA O IZBIRI DIPLOMATSKEGA POKLICA

*Napravi to zmeraj, ne bodi kot drugi,
ljubezen ni reka, ki teče po strugi.
Napravi to zopet, ne hodi po poti,
saj sreča ni nekaj, kar pride naproti.*

*Povabi me včasih v kraje neznane,
mi zjutraj pod okno pripelji cigane.
Povej mi o sanjah četudi so grešne,
zaupaj mi želje četudi so smešne.*

*Prinesi mi rože, ki divje cvetijo,
odpelji me v goro, kjer škрати živijo.
Pokaži mi zvezdo z mojim imenom,
zloži mi pesem z bizarnim refrenom.*

(Ne bodi kot drugi, Feri Lainšček)

Zadnji pravi pogovor, ki sem ga imel s svojo pokojno nono Ivo v ljubljanskem kliničnem centru, je bil eden najpomembnejših pogovorov mojega življenja. Naj takoj povem, da ne maram odhajanj in poslavljanj, čeprav so nekatera med njimi neizbežna in nekatera niso za vedno. Četudi odhajanjem sledijo zelo ljuba prihajanja, jih, za razliko od prihajanj in spoznavanj, ne romantiziram ali idealiziram. Jemljem jih precej direktno, hladno, kirurško. Eksekucija in gremo v prihodnost. Redko se obrnem nazaj, skoraj nikoli. Ne vem, ali je to dobro, verjetno ne, ampak tako je. Mislim, da bi si to želeli tudi tisti, ki jih puščam(o) za sabo.

Danes se podrobnosti tistih nekaj minut prav zato morda le bežno spominjam in jih, če sem iskren, ne želim pogosto obujati. Potez njenega bledega izraza, ko mi je s težavo govorila, majhnosti ter ranljivosti, ki sem ju takrat čutil. Hkrati me s toplino obdaja občutek hvaležnosti in spoštovanja do none, ki je tako moje življenje kot življenje mnogih polepšala in naredila, no, bolj življenjsko. Srža njenih besed, kot je pač lastno skrbno izbranim besedam, ki jih ljudje izrečejo, ko vedo, da bodo ljubljene morda videli zadnjič, ne bom pozabil nikoli.

V bolniški sobi sva bila sama. Sedel sem ob njeni postelji in spraševala me je, če se je sploh še spomnim, saj me »ma prav nikoli nič ne vidi«. Pri noni sem lahko po očeh vedel, ali se heca. Se je, a imela je tudi zelo prav. Večino lepih trenutkov sva preživela, ko sem ji še kot razigran mulo skakal po njivi. Takrat sem ji segel do pasu, nosila je dolga krila. Kar nekaj počitnic sem preživel v Šempetru pri Gorici. Ko sem prišel nazaj v Ljubljano, sem zavijal po primorsko. Prijatelji so se mi smejali, meni se je dopadlo.

Navkljub neštetim »fant, kaku si zrasu« vem, da sem bil zanjo še otrok in pravzaprav njenih *core* spominov name že dolgo ni tvorilo nič drugega kot vrisk. Vmes sva se videla premalo, morda enkrat na leto. Če je bila sreča, dvakrat. Ponavadi za volitve ali ko smo obiskali grobove (Resno, kaj je razlika? Občutek imam, da se v obeh primerih srečujemo s preteklostjo). Zbadanje je bilo zato

vedno povsem na mestu in pravzaprav me je zanjo zaskrbelo, če te igrive iskrice ni bilo.

Vprašajte nekoga, ki je poznal Ivo Pahor Martelanc in vam bo to potrdil. Kaj? Oboje. To, da nisem bil ravno prisoten vnuk in to, da smo lahko njeno zdravje merili premo sorazmerno s tečnostjo, neposrednostjo in iskrenostjo. Iskreno sem jo (in smo jo) imel(i) rad(i). Res rad(i).

Hotela je vedeti, kaj v mojem življenju je lahko tako pomembno, da nimam časa zanjo. Čeprav se je hecala, me je bilo vedno sram. Hitro sem začel iskati izgovore, brez dlake na jeziku. Govoril sem tako, kot pač vnuk govori svoji noni, ko hoče, da je ta nanj ponosna. Da je ne skrbi, da ji je lepo. Sploh v teh trenutkih.

Poudarki in superlativi pri uspehih in malo manj pri *fejlih*. Ampak vse iz srca in vse *dvesto-posto* iskreno (nikoli manj, tega se tu ne gremo). Vedno jo je skrbelo, če sem priden v šoli. Dal sem ji vedeti, da uživam v faksu, imam kar v redu ocene, vendar ne vem, če me to področje zares izpopolnjuje. Takrat sem bil v tretjem letniku mednarodnih odnosov in če bi vprašali moje profesorje, hja, kaj pa vem ... Najverjetneje bi rekli, »na začetku je obetal malce več, predvsem fokusa«. Res je. Ko sem začel s študijem, sem imel kristalno jasno (razumete, voda v zalivu sredi Kornatov) razdelano idejo tega, kaj bom počel v življenju. Vsaj tako sem mislil.

»Politika, ampak pejmo se jo strokovno« je bil moj odgovor ljudem, medtem ko so mi očitali, da jabolko ne pade daleč od drevesa. Včlanil sem se v stranko, osredotočal sem se na zunanjo in evropsko politiko. Zanimala me je tudi notranja, delali smo kampanje. S Patrikom in kolegi smo ustanovili študentsko društvo za mednarodne odnose Globallis (*pozorno, dva L-ja*), bral sem veliko filozofije in politične teorije. Za ozadje očetovega zmahanega računalnika HP, ki je imel najmanj tri ali štiri kilograme in je moral biti – ker baterija *valda* ni delala – konstantno priklopljen na elektriko, sem imel logotip Univerze Columbia v New Yorku. Najprej doktorat in potem akcija, sem govoril. Kolega Marko me

je v knjižnici videl ob osmih zjutraj in ob osmih zvečer, ko se je zapirala. Če bi lahko spal tam, bi. Precej *toxic*, je moja ocena tega danes, a takrat sem mislil, da je ta mentaliteta edina prava. Vprašajte Dašo, nemogoče me je bilo poslušati.

Ali sploh zares študiraš, če se med faksom malo ne izgubiš in začneš dvomiti v pravilnost svoje odločitve? Mislim, tako zaradi same narave dvoma vase v teh letih kot tudi zaradi obštudijskega dela, izpostavljenosti novim idejam in raziskovanja novih področij. Lagal bi namreč, če bi sredi drugega letnika faksa rekel, da sem celo najstništvo razmišljal o tem, kako se bom ukvarjal s politiko. Hvala Bogu, nisem. Vedno me je zelo zanimala, a zanimalo me je veliko stvari.

Input > output!

Če ne bi študiral mednarodnih odnosov, bi študiral filozofijo in zgodovino ali menedžment. Tudi glede poklica nisem bil popolnoma prepričan. Dodobra navajen sem bil maminega: »Fajn bi bilo imeti vsaj enega zdravnika v hiši,« ko je to propadlo, pa »Kaj bom s pisarno, si prepričan, da ne bi bil odvetnik?« nagovora. Vedel sem, da te besede prihajajo iz največje ljubezni, a so se mi zdele v tistem trenutku tako nesmiselne. »Ti poklici niso zame, me sploh poznaš? Toliko samorefleksije sem pa le opravil,« sem ji kdaj zabrusil nazaj.

Pa sem je res? S provokacijo si mi pomagala prav pri tem – refleksiji namreč. Čeprav nisi rada navijala na glas, si me pri vseh projektih, uspešnih ali ne, neskončno podpirala. Stoično si prenesla uspeh ali poraz in ne glede na izid sva *pičila* dalje. Sedaj lahko rečem le hvala.

»To je moja družina, Kay, ne jaz« je ljubko naivna laž, sprva mišljena iskreno.⁸ Malce pretiravam v prispodobi, a nima smisla govoriti, da okolica ne vpliva na zanimanja. Še kako je vplivala, in enkrat lahko ugibate, o čem smo se pogovarjali pri družinskih kosilih. Poročila, Trenja in potem spat, to so bili naši četrtki. Na presenečenje mnogih Borut ni spodbujal mojega zanimanja za politiko. Ga pa je, ko je ugotovil, da to ni le otroška radovednost, skrbno negoval. Brez *prešrja*, *u izi*. Najine debate so šle o politiki, filmih, športu in politiki. Neštetokrat so ga spraševali, če grem po njegovih stopinjah in malce nespretno je odgovarjal, da hodim po svojih. No, četudi se gibljem v (teh) krogih, so vsaj moji krogi. Če bi se obremenjeval s tistimi, ki me vidijo v njegovi senci, bi izbral drugo pot. Morda pa sem se tudi zato toliko lovil, krenil s poti in negoval ostale strasti. Pomisli, vsak spodrseljaj je javen in drselo mi je. Skejtal sem. Dobesedno.

Nikoli ni pravi trenutek za to, a kot kaže, sem ob nonini postelji sedel v zame najbolj pravem. Bolj sem ji razlagal različne stvari, ki jih počnem, bolj je njen vzneseni obraz dobival poteze starševske zaskrbljenosti. Čestitke, Luka, kontra učinek si uspel doseči. *Self handshake*.

Razlagal sem ji o zadevah, ki jih počnemo s skejtanjem, glasbo in oblekami (hvala, LYC), pa o delu v Državnem zboru, različnih študentskih službah (portir, strežba, prodaja, selitve). »Magisterij bom morda vpisal doma ali v tujini,« sem ji rekel, »ne vem še.« Mogoče diplomacija, mogoče mednarodno okoljevarstveno pravo nekam v Anglijo. *Potato/Potahto. Tomejto/Tomato* Košir.⁹

8 To izreče Michael Corleone (Al Pacino), da bi pomiril simpatijo Kay (Diane Keaton), ki se na sicilijanski poroki v New Yorku med čudnimi liki (tipa Luca Brasi) že tako počuti tuje. Hkrati si Mike želi verjeti, da je zaradi svoje izobrazbe, vojaške uniforme, ameriškega dekleta in polomljene italijanščine drugačen od svojih, sicer v pogajalskih spretnostih precej izpopolnjenih, družinskih članov. *Spoiler alert*: izkaže se, da ni.

9 Velika inspiracija. V družbi Cirila Horjaka in Tomaža Lavriča je sinonim za bistro vizualno kritiko političnega dogajanja.

Če bi ji povedal še to, da dejansko razmišljam o tem, da faks začnem od začetka, se vpišem na dvopredmetni študij in zasledujem poklic pedagoga na gimnazijski stopnji, bi me ustavila še prej. To ni bil Luka z ozadjem nekega *fensi* pretencioznega faksa, ampak njegova negacija. Hodilo se je na Dunaj, v Pariz, Berlin in Los Angeles, v isti sapi se je snemalo spote v Moderni, nosilo kufre v hotelu, odpiralo showe v Šiški in pripravljalo opomnike za sejo Odbora za zunanjo politiko. Knjižnica me ni veliko videla, vedno pa sem imel s seboj kovček knjig.

Ups, spet pretenciozno.¹⁰

Nad odgovorom »Kaj, iščem se ... aktivno,« ni bila pretirano navdušena. Nekaj po poti »No, vsej lušno deklco imaš, drž s' je,« sem fasal nazaj. Nono sta mirili stabilnost in predvidljivost. Razumel sem, da je bilo moje življenje (takrat z izjemo zasebnega) vse prej kot to. Sam sicer v tem nisem videl problema. Prej obratno.

Napovej mi prihodnost in zagotovim ti, da ne bom hotel živeti v njej. Kakršnakoli bo. Zakaj? Dolgčas, *spoiler alert*. Raje mi povej, da jo bom (so)oblikoval in hitro bova govorila skupni jezik. Občutek dolgočasne predvidljivosti, rutine in ponavljanja me utesnjuje veliko bolj kot razmišljanje o nepoznanem, nepredvidljivem in tujem. V obdobju iskanja samega sebe sem se počutil svobodno, a bil sem neučakan. Vsemu, kar naj bi prišlo ob svojem času, sem skušal pomagati, da pride malce prej.

Nona je v moji nepredvidljivosti videla težavo in me s tem soočila v nesporednem stilu. Ključna beseda: osredotočenost. Prijela me je za dlan in rekla »Ne moreš delati deset stvari hkrati. Osredotoči se na eno stvar, morda dve, in bodi v tem dober. Drugače ne boš nikoli v ničemer odličen. Ena stvar, Luka.« Nisem ji oporekal, obratno. Neznačilno sem se nemudoma strinjal. Kritiko svoje neosredotočenosti sem jemal kot dobronameren

10 Vendar res. Ko smo šli s prijatelji za mesec dni v ZDA, so me na letališču čudno gledali, saj je bil en kovček rezerviran samo za knjige. Brez težav bi jih vzel le nekaj, a če vzameš Biblijo, vzameš tudi Koran.

nasvet. Nisem pa mislil, da se me bo tako globoko dotaknil in sprožil skoraj manično podzavestno in zavestno iskanje tistega, v čemer si želim biti zares odličen. Neučakanost se je prelevila v potrpežljivost, makro strasti v mikro obsesije. Skejtanje je ostalo, le lovljenja in padcev je bilo manj. *Flatground*.

Kant na neki točki ugotavlja, da moramo razpon svojega življenja zapolniti z aktivnostmi in tej, že sami po sebi tesnobo vzbujajoči maksimi doda, da je delo uporabna zaposlitev z namenom.¹¹ Nekaterne aktivnosti, če povprašamo Kanta, bodo naše življenje zapolnile z namenom, druge pa ga bodo le zapolnile. Poklic, ki ga bomo opravljali, naj bi spadal v prvo kategorijo namenskih in uporabnih aktivnosti, ki nam bodo omogočale samostojnost.¹² V izbiranju karijerne poti se torej znajdemo v preseku dveh bolj ali manj pragmatičnih množic, ki ju je sicer težavno definirati – namenskost in uporabnost. To torej iščem. Kaj pa sreča? Utilitarizem? Do neke mere mora biti korist kategorija izbire poklica, kajne? Dobro, potem pa ...

Ne prehitro. Kant pri odgovoru na vprašanje »Kaj boš pa ti, ko boš velik?« ni sam. Kdo bi si mislil, da se tega ne sprašujeva samo Immanuel in jaz?!¹³ Nič presenetljivega ni, če rečemo, da se stvari dodatno zakomplicirajo z Marxom (še vedno so se). V eseju, ki ima sumljivo podoben naslov pričujočemu, se Marx poigrava s pomenom kot kategorijo, ki bi morala bistveno vplivati na refleksijo mladega človeka pri izbiri poklica.¹⁴

11 Vnaprej sprejemem kritike filozofov, ki boste imeli ob branju spodnjega več kot en pomislek. Naj vas pomirim s tem, da cilj ni v filozofski razpravi, temveč v ilustraciji vprašanj (lahko tudi frustracij), ki sem jih v obdobju kariernih premlevanj doživljal. Pogledov na pomen in pomensko delo je seveda mnogo več, kot jih tu navajam. Moje branje filozofije je prej spontano kot raziskovalno. Prej zaletavo kot ciljno usmerjeno.

12 Za razpravo o Kantovem pojmovanju pomenskega dela glej Bowie, 1998, str. 1083–1085.

13 Immanuel, jaz in vsi, ki so se kdaj v mladosti kaj spraševali.

14 Glej Marx, 1835, *Reflections of a young man on the choice of profession*.

Pri Marxu je delo hkrati razumljeno kot kategorija samorealizacije in ustvarjanja družbene koristi, vsaj dokler ni posameznik od njegovih sadov odtujen, proces pa aropriiran zavoljo reprodukcije družbeno nepravilnih ali širše škodljivih praks. Početi moram nekaj pomenskega, ne le zase, temveč za družbo, in tako bom realiziral svoj potencial. Povedano drugače, Marx nam pravi: ne skrbite, vaše delo je lahko pomensko, izkoriščeno ali pa pozabljeno.

Hvala, Karl, nič lažjega.

Vedno sem se bolj kot z idejo namenskega poistovetil z idejo pomenskega dela. Še vedno to mislim in prav pogosto preizpraševanje pomena mojega dela danes mi pove, da stremim k tem idealom. S tem ne mislim, da mora moje delo spremeniti svet v revolucionarnem pomenu besede, kot bi to lahko trdili za zgoraj navedena možakarja. Pomeni pa, da stavka »Delam, ker nekaj pač moraš delat,« ni med mojimi *top 5* citati.

Ko govorimo o razliki med pomenom in namenom (ang. *meaning vs. purpose*), smo vedno na spolzkem terenu. Pogosto se ti dve besedi, vsaj v povezavi z važnimi življenjskimi odločitvami ali življenjem na splošno, uporabljata izmenično. Vseeno jima gre pripisati drugačen pomen. Nekaj, kar je pomensko, je pogosto tudi namensko, medtem ko nekaj namenskega ni nujno, ali pa je redkeje, tudi pomensko. Poenostavljeno, v življenju večino aktivnosti delamo z namenom in na njem pogosto ni prav nič posebnega. Vprašajte se, zakaj nekaj počnete in vaš odgovor definira vaš namen. Vozim se, da nekam pridem. Učim se, da bom nekaj znal. Kuham, da nekaj pojem. Delam, da nekaj zaslužim, preživim sebe in družino.

To je namenskost dela in razumem, da je poklic prvovrstno razumljen kot sredstvo, ki omogoča druge pomenske trenutke v življenju. Mar vseeno ni čas, preživet izključno z namenom pomenske izrabe preostalega časa, neizkoriščen?

Izbira poklica je utesnjujoč privilegij. S tem opozarjam predvsem na to, da večina ljudi ne more zares svobodno sanjati o pomenskem delu, temveč je zaradi svojih socioekonomskih

realnosti prisiljena v obravnavanje dela izključno kot sredstva za preživetje. Delo je s tega zornega kota v celoti namensko. V njem, četudi nas osamosvaja skrbništva drugih, praviloma ne uživamo, nas ne izpopolnjuje, nam in drugim ne daje občutka pomena. Za druge, ki ta privilegij izbire imamo, je utesnjujoč predvsem takrat, ko pomislimo, da bomo mnogo let v življenju prespali, preživeli v šoli in delali. Misel, da bodo leta dela le sredstvo, ki bo omogočalo potencialno pomensko drugo polovico življenja, je, vsaj meni, precej utesnjujoča.

Skoraj tako utesnjujoča kot ponavljajoče se nočne more, v katerih sanjam, da sem starejši in v življenju nisem storil tistih stvari, o katerih sem premišljeval in govoril, pa sem jih odlašal in se k stvari nisem spravil. Obžalovanje je res pravi hudič. Vendar majhne skrbi v primerjavi z dejansko realnostjo in eksistenčnimi skrbmi tistih, ki lahko le sanjajo, a jih pri doseganju sanj omejujejo objektivne okoliščine in manko priložnosti.¹⁵ O tem govorim, ko govorim o privilegiju, ki se ga je treba zavedati, ga ceniti in izkoristiti. To dolgujemo tistim, ki bi naredili vse, le da bi imeli svojo priložnost. *Good Will Hunting*.¹⁶

Pomenskost je reflektivna, intersubjektivna, fenomenološka. Medtem ko je pomen potencialen in retroaktiven, je namen

15 Življenje je polno naključij in odsotnost naključja bi pomenila odsotnost napredka. Vselej pa odsotnost enakih možnosti v družbi definira minimizacija vpliva naključja na priložnosti posameznika, ob čemer kot naključje razumem (zasebne) okoliščine, v katerih posameznik obstaja in nanje ne more vplivati. Nalogo socialne in pravne države vidim v tem, da s poštenimi politikami minimizira vpliv naključja na samorealizacijo posameznikov.

16 Najljubši prizor iz filma je tisti, ko se Will (Matt Damon) in njegov najboljši prijatelj Chuckie (Ben Affleck) pogovarjata na gradbišču, kjer oba polagata opeke. Will je matematični genij, dobre službe se mu ponujajo levo in desno. Chuckie nima druge izbire, kot da si kruh služi z opravljanjem nizko kvalificiranih del. S tem nima težav, ima pa jih s trmastim prijateljem Willom, ki ne želi izkoristiti priložnosti, ki mu jo ponujajo njegove zmožnosti. Pove mu, da to dolguje njemu in vsem, ki bi naredili vse, da bi imeli to, kar ima on – priložnost. »Če boš še vedno tu čez dvajset let, je to žalitev za vse nas!« pravi Chuckie.

absoluten in proaktiven.¹⁷ Pa bodimo eksplicitni. Kar smo, nekaj, kar vidimo ali počnemo, lahko nam ali nekomu okoli nas daje občutek pomena, nekaterim drugim ne. Medtem ko bodo namen našega dela sposobni razumeti praktično vsi, le dovolj se potrudimo v razlagi, se s pomenom tega ne bodo nujno poistovetili. Za to, da bo moje delo pomensko, večini njegovih posledic ni treba pripoznati. No, nekateri pa, saj bo njihovo pripoznanje našega dela tisto, ki bo refleksivno pri nas vzbujalo občutek, da delamo nekaj pomenskega.

Pomen konstituirata dva subjekta in Drugi je pomembnejši, saj nam v pripoznanju nezamenljivosti našega dela daje občutek njegove pomenskosti. Ni nujno, da je teh ljudi veliko. Lahko je eden in za občutek samorealizacije v našem delu je to dovolj. Lepo je, če pomenskost pripoznava več ljudi, a v teoriji zadošča dinamika dvojine.¹⁸

O individualnosti sem pogosto razmišljal po podobni poti. Biološka individualnost in iz nje izhajajoča civilna individualnost je dokaj nezanemljiva kategorija, saj posameznika ne obravnava kot individuum glede na njegov vpliv na druge v odnosu do časa in prostora, ampak mu to lastnost pripisuje samemu po sebi. Povedano drugače, konstitucijo subjekta misli onkraj njegovega obstoja v odnosu do drugih.¹⁹ Koncept individuuma sem vedno raje razumel skozi prizmo ontologije postajanja, ne kot fiksne determinirane lastnosti, ki je človeku pripisana že po naravi samega obstoja kot mislečega subjekta v odnosu do objektov. Bolj *dasein by design*?²⁰

17 Nečemu, kar delamo z namenom, bo nekdo za nazaj lahko pripisal pomen.

18 Literatura na tem področju presega *self-help* knjige, ki pogosto med tema terminoma ne ločujejo (npr. Leider 2015). Za resnejše in raznovrstne poglede na idejo konstitucije pomena glej npr. Steger (2017).

19 Oddyseos (2007, xxiv) bi rekla, da je tovrstno razumevanje obstoja z drugimi postontološko, kot da smo najprej za sebe in šele nato za druge.

20 V smislu klasične epistemologije sem očitno razpet med argumenti moderne z Descartesom in nemško klasiko na čelu na eni strani ter Heideggerovim *Dasein* na drugi.

Podobno kot pomen je torej tudi individualnost refleksivna, intersubjektivna in fenomenološka. Zveni malce paradoksalno, vendar individualnost ne izhaja iz fizične nedeljivosti individualuma (ob čemer bi iskali semantični izvor besede), temveč raje mislim, da izhaja iz nezamenljivosti posameznika za Drugega.²¹ Individuumi so potemtakem deljivi na skupek manifestacij, ki delujejo v odnosu do Drugih v prostoru, nekatere manifestacije pa so nezamenljive. Ta nezamenljivost se izriše v predstavi določenega posameznika za Drugega. V nezamenljivosti njegovega dela, biti ali prisotnosti. Ne le subjekti, temveč individualni subjekti, torej postajamo skozi interakcijo z Drugimi, za katere postanemo kot mater(ija) nezamenljivi, nezamenljive postanejo naše ideje ali sama ideja o nas.²²

Prava smrt posameznika, če v smrti vidimo prenehanje obstoja za Drugega, torej ni biološko pogojena, temveč je metafizična. Lahko se zgodi pred biološko smrtjo, in sicer s popolno zamenljivostjo manifestacije določenega posameznika za Druge, oziroma popolno izgubo individualnosti. Obratno lahko govorimo, da nekateri ljudje sicer biološko umrejo, vendar živijo naprej – preživijo v ideji in preživijo jih njihove ideje. Za druge pa lahko rečemo, da sicer živijo, vendar so pravzaprav mrtvi. So tu, vendar njihovega obstoja v svetu pravzaprav ne ozavestimo. Če se navežemo na besednjak Judith Butler, lahko rečemo, da za njimi večina ne žaluje – in tu ni le Pa les ti na.

Pomensko delo nosi potencial individualizacije. Ustvarjanje dodane vrednosti v verigah vrednosti naše nezamenljivosti ne spodbuja, temveč jo optimizira. Zamenljivost posameznikov, ki temelji na namenski osnovi človekovega dela, je pravilo igre v kapitalizmu. Bolj je posameznik zamenljiv, manj tveganja

21 Za čudovito razpravo o subjektu, vzgoji subjektov in subjektifikaciji glej Biesta (2022).

22 Mati je za otroka nezamenljiva. Vidiš trik, mater – materija? Lep slovenski jezik.

predstavlja njegova odsotnost. Živimo v ekonomiji zamenljivosti in upiranje dejstvu, da smo v verigah vrednosti tudi mi zlahka zamenljiv košček, je udobno, vendar zaslepljujoče. Vseeno pa se je bolje temu upreti kot zatreti prekarno realnost in jo nadomestiti z besednjakom fleksibilnosti, ki jo sistem nagraduje. Refleksija tega je potrebna na individualni, nacionalni in nadnacionalni ravni.²³

Poklic pedagoga se mi zdi z vidika družbenega pomena najpomembnejši poklic, ki ga lahko opravlja posameznik. Če bi moral na Noetovo barko vkrcati ljudi glede na tipologijo poklica, ki ga opravljajo, bi si želel, da potni list v prihodnost najprej podelijo najboljšim učiteljicam in učiteljem. Ne, ne bom dodajal sluzastega predklica »vsi poklici so pomembni, ampak ...« samo zato, da mi ne bo kdo česa očital. Vsi se lahko strinjamo, da je od dela nekaterih odvisna prihodnost naše družbe, od dela drugih pač manj.²⁴ Čeprav je reprodukcija sodobne družbe odvisna od dela mnogih, s(m)o nekateri na žalost v svoji pomenskosti ravno zaradi svoje zamenljivosti prezrti. Sledim razmisleku zgoraj in temu v bran ponavljam, da je ta trditev povsem subjektivna. Če se z mano ne strinjate in izhajate iz individualnih refleksij pomena, bo razprava o tem le za odtenek plodovitejša od debate o okusu za glasbo. Drake ali Kendrick? K.²⁵

S tem hočem povedati le, da v poklicu pedagoga sam vidim največ potenciala za vzpostavitev pomenskega odnosa. Če me vprašate, kje biva agens – zmožnost spreminjanja sveta – potencial najprej vidim tam in potem v politiki. Agens biva v vzgoji, v ustvarjanju okolja, kjer se porajata razumevanje in kritika, v oblikovanju razmišljanj. Ustvarjanje prihodnosti je dobesedno v rokah kopice posameznikov na svetu in učitelji tu predstavljajo

23 Veliko razprav se danes ukvarja z vprašanjem zamenljivosti človeka. V že prisotnih primerih zamenjave človeške za umetno delovno silo opazamo, da so zamenljivi predvsem tisti poklici, pri katerih med proizvajalcem produkta ali storitve ter odjemalcem umanjka vzpostavitev osebnega odnosa.

24 To ne pomeni, da njihovo delo na individualni ravni ni pomensko, sklicujem se na raven splošne družbene koristi in kolektivne nezamenljivosti.

25 Ni napaka v tekstu. Vedno Kendrick. Sploh ni debate.

največjo množico. Prav je, da delo tistih izmed njih, ki ta potencial tudi izkoristijo in svoj trud usmerijo v pozitivno spremembo, prepoznamo in ga tudi ustrezno nagradimo.

Če bi svoj poklic izbral izključno na podlagi pripisovanja pomena v abstraktnem smislu, bi se odločil za dvopredmetni študij zgodovine in filozofije na ljubljanski filozofski fakulteti in svojo pot nadaljeval na eni izmed slovenskih gimnazij. Lagal bi, če rečem, da me ta misel nikoli več ne prešine. Pomirjen sem, vsaj redkeje kot nekoč. Uživam v diplomaciji, vendar ali se sploh kdaj nehamo preizpraševati?

Prezir je huda beseda. Recimo raje, da ne maram sebičnih ljudi. Zato se pogosto sprašujem, ali zaradi izbire diplomatskega poklica nezavedno preziram samega sebe. Na koncu me pomirja misel, da morajo biti nekatere izbire v življenju sebične prav zato, da druge niso. Mislim, da so zares sebični tisti ljudje, ki zavoljo realizacije svojega potenciala onemogočajo realizacijo potenciala drugih. Izbira poklica naj bo torej samostojna odločitev, če ta sama po sebi ne ogrozi odgovornosti, ki jo kot posamezniki nosimo do drugih, predvsem do realizacije njihovih sanj in želja. Naj bo izbira poklica privilegij, ki ga izkoristimo brez izkoriščanja. Najprej sem moral zato opraviti s potencialnimi sebičnostmi diplomacije, šele nato sem se lahko lotil razmišljanja o pomenskosti diplomatskega poklica. Najprej življenjski vidiki, nato sanje.

Hitro sem ugotovil, da je, če se jo bom šel zares, profesionalna diplomacija lahko sebičen poklic. Poudarek je na pogojniku. To ne leti samo na delovnik. Kakšen *nine to five*, lepo vas prosim?! No, morda v Ljubljani, ampak bistvo karierne diplomacije je v dinamičnem življenju, večino let v tujini. V mreženju, spoznavanju in vzdrževanju kontaktov ter metodično raznovrstnem zasledovanju interesov Republike Slovenije. Zunaj si, vedno akcija. Terja veliko prilagodljivosti posameznika in tona razumevanja tistih, s katerimi se obkrožamo – v prvi vrsti družine. Ni samoumevno, da si ob večerih in ob koncih tedna doma. Najprej je bilo treba zato opraviti iskren pogovor s samim sabo in tistimi, ki so bili takrat z mano.

Družina mi veliko pomeni. Tu ni nikakršnih protislovij v trditvah. Sit sem stereotipnih izjav o nezdružljivosti diplomacije in družinskega življenja. Izjave tipa »Pokaži mi eno srečno družino diplomata« so ozkogledne, predvsem zaradi terjatev, ki jih ima sleherno resno opravljanje kateregakoli poklica lahko za vzdrževanje pravljičnega družinskega življenja.

Vendarle pa je diplomatsko delo v tem smislu seveda specifično in marsikaj bi morali (tukaj je glagol morati eksplicitno poudarjen) v Sloveniji postoriti, da bi bilo družinam diplomatov lažje in poklic s tega vidika za mlade bolj privlačen. Slovenski diplomaciji se namreč zaradi pogojev dela v tujini za diplomate z družino dela škoda, ki je na srečo z nekaj ustreznimi popravki popolnoma odpravljiva. Čas zanjo pa bo prišel, ko bodo odločevalci ugotovili, da je zavoljo reprodukcije sistema tudi absolutno nujna. Predvsem za majhno državo, ki je odvisna od delovanja svoje diplomacije, mora biti delovanje aparata v ospredju prizadevanj odločevalcev.²⁶ Sistemske spremembe lahko predstavljajo dolgotrajen proces, ki pa se ne bo začel brez ustreznega opozarjanja na in pogovorov o teh in drugih izzivih. Bolje je, da se o njih govori in se jih naslovi, kot pa potlači ter reproducira v naslednjih generacijah.

Miril sem se s tem, da ima vsaka družina svoje izzive. Gre torej za izbiro izzivov, pri kateri raje izberem tiste, povezane z načinom življenja, ki si ga želim. Poleg tega lahko naštejemo kar precej srečnih družin diplomatov. Od sistemskih pogojev dela so na srečo pomembnejše zasebne odločitve posameznikov, ki te družine tvorijo.

Urejeno stanovanje – kljukca. *Check.*

Dokaj urejene šole in vrtci – kljukca. *Swoosh.*

Dodatki za zahtevne delovne razmere – kljukca. *Nike.*

Želja po tovrstnemu načinu življenja – ni kljukce? *Don't do it.*

26 Bomo tudi v diplomaciji kmalu na točki, ko bo treba za reprodukcijo sistema voditi kampanje »Postani diplomat!«?

Ja, karierna diplomacija je prej *lifestyle* kot poklic in tako kot vrsta sorodnih poklicev tudi ta terja stiliziranje življenja po določenem *dresscodeu*. Esej ima tak naslov, ker se bolje bere, gre pa dejansko za izbiro življenjskega stila. Ta premislek zame ni nič več in nič manj kot plod iskrenih pogovorov o razgibanosti, nepredvidljivosti in izzivih prihodnosti, ki sem si jih lahko kot študent takrat le predstavljal. »Poglej, živela bova v tujini in doma, skupaj se bova odločala o *postingih*, familija bo, ko bo za to pravi čas, na prvem mestu, tvoje delo je enako pomembno kot moje, *prfekt* bo, vse bomo *pohendlali*,« sem govoril, ne da bi zares vedel, kaj to pomeni v praksi. Lahko sem si predstavljal, a pravzaprav nisem imel pojma, le dober namen.

Ko veš, je lahko prepozno. V vsaki odločitvi je tveganje, nikoli ne boš zares vedel(a), sem (si) rekel. Te pogovore je treba imeti. Pogosteje kot pogosto, prej kot prepozno in dvesto-posto iskreno. Četudi je treba zato sprejeti težke odločitve, so te odgovorne in sprejete z mislijo na drugega. Tudi najtežje. Tiste najbolj neprijetne. Tiste najbolj *scary*.

Čakaj, popravek. Diplomacija je sebičen poklic le toliko, kolikor je odločitev zanj sebična. Kako že? Storjena na račun samorealizacije drugega. Bravo, ni bila. Sedi, pet v redovalnico.

Uf, gremo? No, pejmo.

Pogajanje, prilagajanje,
premikanje, pogrešanje,
previjanje, prevajanje,
pozdravljanje, *freut mich*.

Privajanje, postajanje,
poslavljanje, *a bientôt*.

Ponavljanje.

Enkrat? Dvakrat. Trikrat?

Pet hiš na ključih.

Vedno s tabo.

Vedno z mano?

Dom.

Vprašal me, kje je dom, in rečem ti: tam, kjer si ti. Dom je tam, kjer sva (smo) skupaj. Ljubljana je izhodišče – centralna postaja – in mesta, kamor gremo, so dom na posojilo. Ko vržem na mizo ključke, vidiš na njih obesek raznobarvnih hišk. Predstavljajo vse postaje, ki jih bova v življenju odklepala in jim rekla dom. »Kam te bodo poslali?«, ne, ne skrbi, izbira postaje bo skupna odločitev. Če te ob tej misli stisne v prsah, pomisli dvakrat, preden skočiš v vodo. Če te duši na suhem, bo v valovih še težje. Ne boj se, celo življenje se učimo plavati. Skupaj se bova učila držati dih. Hiške razumi kot čudovite pustolovščine, ki te zaradi razgibanosti diplomatskega življenja čakajo. Obesek življenj v enem samem. A sem si kar naenkrat podaljšal *life(hack)*? Hm, si?! Hja, sem? To ni samo moje življenje. Prilagajal(a) se boš in prilagajal(a) se bom.

Sva *ready*?

... popravek, preštejmo se ...

Smo *ready*?

Otroci si ne izberejo družin, v katere se rodijo, in družine diplomatov so posebna (ne)izbira. Govoril sem si, da bom pri otrocih upošteval isto pravilo kot pri partnerskih odnosih – nič na račun njihove samorealizacije, tako in pika. Zavedam se, da bodo imeli drugačno otroštvo, sploh če (verjetno) ne bodo odraščali le v Sloveniji.

Pravijo, kako težko mi bo stopiti v velike čevlje, a mislim, da me je vedno bolj skrbelo, kako bom *tamalim* obuval manjše.²⁷ Oči, *kam* gremo? *Kdaj* gremo? So *tam* dobre šole? Je varno? Kaj pa moji prijatelji? Kako je z jezikom? Lahko *tam* naprej razvijam svoje strasti? A gresta lahko babi pa dedi tudi z nami? To je le peščica vprašanj, na katerih utemeljujem svojo skrb in razumem bodočo odgovornost. Nočem, da je *tam* nekaj, kar jih skrbi, temveč, da si *tja* želijo oditi. Otroci so izjemno prilagodljivi, vendar nočem, da imajo občutek, da so se celo otroštvo prilagajali karieri staršev. Prilagajati se bo treba in prilagajal se bom.

Zavedam se, da so lahko selitve zanje travmatična izkušnja. Težko se je štiri leta družiti s prijatelji, skupaj hoditi v šolo, imeti eno življenje, naslednji dan spakirati kovčke in se preseliti. Knjige, ki obravnavajo t. i. otroke tretje kulture, nam pripovedujejo o teh izzivih in treba jih je jemati zelo resno. *The Third Culture Teen* izpod tipkovnice korejske avtorice Jiwon Lee govori predvsem o iskanju »sebe« (self) v kozmopolitanskem koktelju kultur, ki jih je skozi odraščanje spoznavala in jemala za svoje. Hkrati pa ti avtorji, pogosto v stilu avtobiografij, opisujejo privilegij tovrstnega življenja. Odprtost do različnosti, znanje jezikov, *kavčurfanje* pri prijateljih s celega sveta. Širinadolžina.²⁸

Si predstavljaš, noro!? Ja, zavisí od karakterja, in ne morem te želje projicirati na otroke. Niti ne bom pričakoval, da bodo za

27 Zavedam se, da to pišem s položaja moškega v diplomatski službi in da je ženskam v diplomaciji lahko z vidika družine še mnogo težje. Feministična zunanja politika se začne doma – torej pri urejanju pogojev za delo v diplomaciji, ki omogočajo izvrstno opravljanje dejavnosti.

28 46°03'20" 14°30'30".

tovrstno odraščanje v kakršnemkoli smislu hvaležni, četudi bi sam bil. Mislim, da bodo srečni, ker bodo odraščali v ljubeznivem in razumevajočem okolju. To bo odtehtalo ostale *fejle*? Odtehtalo ostala praktična nedohajanja teoriji popolnega otroštva. Kaj sploh je to? Mi bo uspelo? To bodo povedali sami. Upam, da bodo. Hej, tamali, se beremo?

Hej, prijatelji, se beremo? Na srečo me obkrožate čudoviti ljudje, ki razumete in podpirate moje odločitve. Ni samoumevno, da mi, četudi se vidimo premalo, dajete občutek, kot da smo bili včeraj skupaj. Ne obnašate se, kot da se vračam iz tujine, ampak kot da sem prišel iz sosednje ulice. Sicer pa potujete tudi vi in pravzaprav se na postajah srečujemo. Tako kot so vaša vrata vedno odprta zame, so moja vrata vedno odprta za vas. Nisi še bil v Berlinu? Ostani, kolikor dolgo si želiš. Ne poznaš Budimpešte? Tudi jaz ne, odkrivajmo skupaj. Obiskovanja bodo malo drugač- na in s tem sem se sprijaznil. *Sorry*, ker ne bom na poziv na kavi in hvala, ker to razumeš. Potrudim se, da mi lahko vseeno poveš tisto, česar drugim ne moreš. **** **, *facetime* čez pet minut?

Iskreno se je treba pogovoriti tudi o financah. Hja, ne zatiskaj si oči pred dejstvom, da bodo tvoji kolegi iz drugih evropskih držav ob opravljanju tega poklica zaslužili veliko več. Plača pripravnika na zunanjem ministrstvu znese nekaj več kot 1.000 evrov, plača atašeja nekaj sto evrov več in kar nekaj let boš potreboval, sem si govoril, da boš ujel začetne plače svojih kolegov v Avstriji, Italiji, Franciji ali Nemčiji. Odhod v tujino bo zadeve olajšal, vendar ne pričakuj preveč, so mi govorili.

Ne glede na to, da se od nas, začetnikov v diplomaciji (pravilno) pričakujejo magisterij, znanje jezikov, poznavanje številnih področij (o vsem tem pišemo v drugih poglavjih vodiča), je profesionalna diplomacija v Sloveniji podvržena podobnim, v odnosu do privatnega sektorja nekonkurenčnim razmeram kot druge pomembne javne službe (naj tu ponovno omenim učitelje, dodam pa lahko še zdravnike in še koga). Za razliko od v oklepaju ome- njenih služb v diplomaciji ne smeš opravljati drugih pridobitnih

dejavnosti, z izjemo upravljanja z lastnim premoženjem, pedagoških ekskurzij in pisanja knjig na avtorske pogodbe.

Za razliko od drugih služb pa je diplomacija tudi ena izmed redkih (poleg policije in vojske), pri kateri različice opravljanja tega poklica v privatnem sektorju ni. Država in pika. *Long story short*, v diplomacijo se ne odpraviš, da boš obogatel v klasičnem razumevanju pomena te besede. Ne pravim, da se ne da zaslužiti in prihraniti ter da je življenjski standard slab. Sploh ne. Pravim le to, da si glede tega nisem delal utvar in bi, če bi me gnal izključno denar, ostal v privatnem sektorju. Ponosen sem na svojo izbiro. Predstavljati Republiko Slovenijo v tujini je posebna čast in privilegij.

Diplomacija je lahko sebičen poklic in nisem še čisto opravil z vsemi sebičnostmi. Mislim pa, da sem delil svoj pogled na tiste bistvene, ki sem jih takrat premišljeval. Soočanje s temi sebičnostmi je veliko bolj zahtevno, kot bi si kdo mislil. Lažje je spoznati, da te delo profesionalnega diplomata zares osrečuje, kot pa potem tudi sprejeti dejstvo, da to življenje pride s prtljago – dejansko in metaforično.

Carry on?

Ko je profesor v predavalnici številka 21 na FDV med enim od uvodnih predavanj vprašal, kdo o diplomaciji premišljuje kot karierni opciji, smo roko dvignili štirje (ja, *****, konkurenca, štel sem) – Petja, Marko, Daša in jaz. Takrat sem bil že odločen in glede na premlevanja, o katerih sem pisal zgoraj, me število rok v zraku ni presenetilo. Ne vem pa, zakaj je presenetilo profesorja, ki je o prednostih dela na zunanjem ministrstvu spretno izbiral besede. S tem ni nič narobe, saj je usmerjena kritika vendarle namen akademikov, kajne? Točno tako.

Ena izmed prednosti predmeta je bila ravno neposrednost predavatelja, ki okoliščin opravljanja diplomatskega poklica ni olepševal. Tistih, ki so dovolj ubrisani, da si to zares želijo, to ne

bo odvrnilo, si je verjetno mislil. Nisem prepričan v ustreznost tovrstne metode za pridobivanje nadobudnih posameznikov, vendar je imel prav. Tisti, ki so takrat mislili resno, so ostali.

»Aha, kaj pa diplomati delajo?« je bila popoldanska klasika, ko je tema v debatnem krogu naletela na karijerne odločitve. Pravzaprav ne moremo biti presenečeni, da je predstava o diplomatskem poklicu v javnosti takšna, kot je. Premalo se trudimo, da bi bila drugačna, da bi diplomacijo vrstnikom približali tako, da bi razumeli njen nezamenljiv pomen. Pokazali, kaj kot država Slovenija počne v tujini in kdo z obrazom dejansko stoji na njenem mestu.

Premalo se trudimo, da bi sleherni posameznik razumel pomen profesionalne diplomacije. Pa nič zato, si rečemo, uspešna diplomacija je vedno potekala v ozadju. Delovala je neopazno in ni pobirala zaslug. Pa to ne pomeni, da si jih ne zasluži. Škoda je, da ljudem eksplicitneje ne pokažemo njihovega posrednega agensa pri predstavljanju te čudovite skupnosti, ki ji pripadajo. Absolutna škoda pa je, da ne znamo jasno povedati, da brez diplomacije Slovenija ne bi obstajala in ne more obstajati. Če svojo državnost jemljemo resno, moramo resno jemati tudi profesionalno diplomacijo, ki jo vzdržuje.

Razlika med stvarnostjo in fikcijo predstav o diplomaciji je približno takšna kot pri profesionalnem športu. Ne mislim se sprijazniti s tem, da se profesionalno diplomacijo povezuje s *fensi* dogodki v *fensi* oblekah (sploh zato, ker jih kaj prida ne maram nositi), šampanjcem v roki in dobro hrano. Morda se moram s predstavami le manj ukvarjati, saj ljudje o profesionalnem športu tudi ne razmišljajo skozi prizmo pregaranih ur treninga, temveč vidijo šprint na stadionu. Pa dvomim, da to športnike kaj preveč briga. Trening, trening, trening, tekma. Zmaga.²⁹

29 S predstavami v javnosti se je absolutno nujno ukvarjati. Ni vseeno, kako ljudje diplomacijo vidijo in razumejo, sploh in predvsem v demokracijah. Dodelitev proračunskih sredstev zunanje političnim aktivnostim mora javnost podpirati, ne pa površinsko preizpraševati. Ugovori so dobrodošli, prosim le,

Važno je, da teh predstav o diplomaciji nimajo tisti, ki razmišljajo o naslednjem razrezu državnega proračuna in tisti, ki resno razmišljajo o tem poklicu. Želja po profesionalni diplomaciji je bila zame utemeljena na naslednjih dejavnikih – radovednosti, kreativnosti, ljubezni do (zunanje) politike in zblíževanja odtujenih skupnosti. Naj izberem eno? Mislim, da je radovednost najbolj pomembna!

Poleg življenjskega stila gre za vsebino. In če so nekateri javnosti bolj vidni elementi diplomatskega dela analogija za šprint, se gre pri izbiri tega poklica veseliti ur, ki bodo preživete ob pripravi na tekmo. Ob pripravi vsebin. Ob razmislekih. Ob organizaciji. Ob zbiranju kontaktov in urejanju vsega potrebnega, da bo šprint takšen, kot mora biti. Pa ne pravim ... šprint je absoluten užitek.³⁰

Vendar, če je prav diplomat po definiciji najbolj zamenljiv, kako je lahko potem posameznik, ki ta poklic opravlja, pomen-ski? Paradoks izbire, prijatelj? Že, že, po neki definiciji mogoče, ampak lepota je v tem, da imamo moč definicijo diplomacije spremeniti. Sam ne pristajam na tisto, ki diplomacijo razume izključno kot delo posameznikov, ki to počnejo profesionalno. To razmišljanje je treba v demokratični družbi spremeniti in razumeti, da so ljudje tudi sami del diplomatskega diskurza, četudi ne profesionalno. Prav tako je treba razumeti, da je obraz diplomata pomenski in ne le pomemben z vidika videza. Če bi bili posamezniki povsem zamenljivi, potem bi bilo povsem vse-eno, kdo tvori vrste (slovenske) diplomacije. Glede na to, da se ta tekst nahaja v tvojem vodiču v karierno diplomacijo, katerega sestavni del je priprava na postopek selekcije kadrov, to ne drži. Če diplomacijo torej pojmuje široko in tudi javnosti prizna-vamo agens, je treba razumeti, da se diplomatsko izobraževanje (tisto, ki ga lahko kot država nadzorujemo) začne z vstopom v

da so vsebinski in niso utemeljeni na ignoranci. Manj za orožje? Redko hkrati slišimo, več za diplomacijo!

30 Več o treningu in šprintu v naslednjih poglavjih.

šolo. Visoka zunanjepolitična kultura je ključni steber v demokracijah, ki so od svoje diplomacije odvisne.³¹

Profesionalni diplomati poosebljajo skupnost in četudi se večina stvari, ki jih rečejo ali naredijo, avtomatično pripiše skupnosti, ki jo z mandatom in v nazivu predstavljajo, imajo pri tem veliko mero agensa. Ni vseeno, kako smo v tujini predstavljeni, in ni vseeno, kdo nas predstavlja. Govoriti z mandatom zamišljene skupnosti pomeni govoriti z mandatom odtujenega Drugega. V našem primeru z mandatom Republike Slovenije. Pomeni avtoritativno ustvarjanje predstav o Republiki Sloveniji v tujini pri tistih, ki so za nas kot skupnosti nezamenljivi in tako pomenski, ter pri tistih, ki nas morda še ne poznajo. Pomeni ustvarjanje novih predstav, ki ustvarjajo našo prihodnost.

Sprejeti je treba dejstvo, da se z zastopanimi stališči ne boš vedno strinjal, komunicirati pa jih bo treba enako prepričljivo. Če bo disonanca med osebnim prepričanjem in stališčem države prevelika, se lahko umakneš (in takrat je bolje mesto prepustiti drugim). Poenostavljeno lahko rečemo, da imajo (zunanje)politične odločitve načelne in pragmatične komponente in včasih se zgodi, da pragmatizem čelno trči z načelnostjo. Najlažje je zastopati stališča, ki so obenem pragmatična in načelna. Pri zagotavljanju pragmatičnih koristi se moramo izogniti trgovanju z načelnostjo. Za načelnost pa, no, na žalost ne živimo v časih, v katerih bi ta uživala enačenje z državištvom in bila nagrajena s spoštovanjem. Namesto tega je prepogosto napačno prepoznana kot naivnost. Goji se zaskrbljujoča politična kultura, ki je ne gre spodbujati, treba pa jo je razumeti in se ji ustrezno prilagoditi.

Pri diplomaciji ne gre za biznis ugotavljanja resnice, temveč za biznis, ki obstaja v prostoru več (nasprotnih) prepričanj. Četudi je dobro temeljiti na skupnih izhodiščih, sploh ko gre za podnebje, človekove pravice in druge eksistencialne zadeve, bi

31 Za več o teoriji diplomatskega izobraževanja in definicijah diplomacije glej Pečar Pahor, *Becoming diplomats: A theory of diplomatic production*, 2022.

se, če bi vztrajali pri svoji resnici, najverjetneje večino časa le grdo gledali. Sploh takrat, ko pride do vprašanj zgodovinskih krivic, ki jih narodi čustveno doživljajo. Če lahko z resnico drugega mirno živimo, ni razloga, da bi se z njo posebej ukvarjali.

Profesionalna diplomacija temelji na taktu, medsebojnem spoštovanju, želji po razumevanju in gojenju empatije do (interesov) Drugega, na podlagi katerih lahko razvijemo zadostno mero medsebojnega zaupanja, da lahko v pluralni mednarodni družbi sobivamo.³² Le tako lahko tudi pošteno tekmuje – *fairplay*. Razumevanje pogledov drugih še ne pomeni strinjanje z njimi. Vodenje dialoga je osnova diplomacije in ne gre ga enačiti s podporo, kaj šele s podrejanjem.

Ok, Luka, čustva ali razum? Oboje.³³

Zato raje mislim, da so dobri diplomati v poslu interpretacije percepcij in ustvarjanja skupnih fikcij – predstav, če hočete – na podlagi katerih bomo, navkljub morebitni kruti preteklosti, tegobam sedanjosti in izzivom prihodnosti, gradili svet, v katerem bomo lahko v miru sobivali. To je zame dovolj nezamenljivo delo,

32 V vodiču se izogibam splošni rabi koncepta mednarodne skupnosti, saj ta predpostavlja, da med državami veljajo skupna razmišljanja, skupne vrednote in smotri. Pri rabi koncepta mednarodne družbe se naslanjam na koncept demokratične družbe, kot ga je razvil John Rawls. Ta namreč omogoča pojmovanje mednarodnih odnosov, v katerih se, kot bi rekel Rawls (2001, str. 42) lahko »raznolikost razcveta v prijateljevanju in slogi«. Mednarodno družbo morata zaznamovati umni pluralizem in pošteno sodelovanje suverenih in enakih držav, utemeljeno na moralnih zmožnostih njenih voditeljev. Mednarodne skupnosti so skladno s tem pojmovanjem sestavne enote mednarodne družbe, v kateri sodelujejo subjekti, ki si delijo vrednote, cilje in smotre, moralni okvir, kulturo ali celo politično ter religiozno prepričanje. Subjekti lahko te skupnosti zapustijo, se spreminjajo in premislijo, ne da bi hkrati izgubili tudi pravico soustvarjanja mednarodne družbe, katere del so na podlagi svojih moralnih zmožnosti. Presojajo o tem, ali je v kontekstu multipolarnosti tudi v diplomatskem diskurzu primernejše uporabljati besedno zvezo mednarodna družba, prepuščam bralcu.

33 To ni 35-ka. Če pa moram, čustva. Vedno. Bolj kot razuma nam primanjkuje empatije.

mar ni? Diplomacija ni edini poklic, v katerem si lahko za to prizadevam, a je med pomembnejšimi.

Vrhunska profesionalna diplomacija je za male države eksistencialnega pomena. Klasični realizem nas uči, da moč določa vpliv države v mednarodni družbi. Potemtakem smo male države v nezavidljivo šibkem položaju. Svojih interesov namreč ne moremo uveljavljati s silo ali grožnjo. V večini primerov si z geografijo ne moremo pomagati. Z gospodarstvom, ki je primerljivo (razen nižnjih panog) manjšega obsega, ne moremo pogojevati uresničitve političnih interesov ali pobud in obratno. V veliki meri se zanašamo na povezave in zavezništva, katerih del smo, ter na pravila, od upoštevanja katerih smo odvisni.

Zanašamo se na predstave, ki jih imajo drugi o nas, in ne smemo jih prepustiti naključju. Lahko bi rekli, da v tujini gradimo svojo znamko, pri kateri je treba ustvariti vtis, da boksamo v najvišji kategoriji. Diplomacija ima pri sklepanju povezav, zavezništev, *nation branding* in uveljavljanju naše prepoznavnosti v svetu ključno vlogo. Položaj naše države v mednarodni družbi je odvisen od naše diplomacije.

Funkcija slovenskih kariernih diplomatov v ustvarjanju te znamke bi morala biti eksplicitnejša. Od najmanjših podrobnosti, kot so slike, ki krasijo naša veleposlaništva,³⁴ do dogodkov, ki jih organiziramo in projektov, ki jih v tujini podpiramo. Slovenija mora biti vidnejša. Najvišjo stopnjo varnosti bomo dosegli takrat, ko nam, kot miroljubnemu, čudovitemu in ljubeznivemu narodu, nihče ne bo hotel nič žalega. Le s stopnjo turizma se bomo morali ustrezno soočiti. *Sweet*.

Dokler si bomo svojo skupnost zamišljali, bodo nujno obstajali tudi Drugi, ki tej skupnosti ne bodo pripadali. Dokler bodo

34 Lahko že enkrat namesto generičnih fotografij slovenskih krajev izobesimo fotografije slovenskih zlatih športnikov, umetnikov, filozofov, znanstvenikov!? Vsak slovenski paviljon na Expu je oblikovno bolje dovršen od prostorov večine veleposlaništev ...

obstajale odtujene zamišljene skupnosti, bo obstajala potreba po mediaciji te odtujenosti.³⁵ Govorili bomo o diplomaciji kot komunikaciji v duhu Drugega, kjer je Drugi zamišljena skupnost. Obstajala bo diplomacija in tisti, ki smo »dovolj ubrisani«, da se z njo profesionalno ukvarjamo.

Diplomacija se kot poklic seveda spreminja, a osnovna logika po urejanju našega mesta v širnem mednarodnem prostoru ostaja nespremenjena in povsem nezamenljiva. Imate Slovenijo, če jo boste znali obdržati, bi nam svetoval eden od pokojnih obrazov na dolarskih bankovcih.³⁶ Jo bomo znali obdržati? Kaj obdržati ... izboljšati?

Nekateri ljudje odidejo, ampak nas nikoli zares ne zapustijo. Nona je umrla 17. februarja 2020. Ne bom pozabil, kako sem stisnil dlan očetu, ko je pred kapelico v Novi Gorici stal pred mano. S težavo jokam, pa solzne oči. Epilogi in zaključki. Uvodi in začetki. Dva tedna za tem sem na Diplomatsko akademijo na Dunaju odnesel prijavnico. Spal sem v najcenejši sobi hotela Ataše v četrtem becirk, približno 15 minut peš od postaje Taubstummengasse. Nasproti nje je vhod v Akademijo. Dve leti čiste osredotočenosti, neprecenljivih ljudi, družine in prijateljev, ki so me pri tem podpirali. Če ne bi šel na Dunaj, bi se življenje odvijalo povsem drugače.

Ideja za Inštitut Gajst se je rodila, medtem ko sva z Mariam za vogalom akademije jedla nudle. »Svojo magistrsko tezo hočem spremeniti v prakso,« sem ji rekel. »Good luck!«. Poletje je

35 Brez prispevkov Jamesa Der Deriana, ki je diplomacijo slavno definiral kot mediacijo odtujenosti, danes tega vodiča ne bi pisal, saj inštituta morda ne bi bilo. Der Derian, Sharp in Constantinou so v sklopu diplomatskih študij teoretska podstat mojih razmišljanj.

36 Benjamin Franklin naj bi v času sprejetja Ustave Združenih držav Amerike na vprašanje Elizabeth Willing Powel (vplivne osebnosti v Filadelfiji v času ustanovitve države), ki se je glasilo »No, doktor, kaj imamo, republiko ali monarhijo?«, odgovoril z »Republiko, če jo boste lahko obdržali.« To je legenda, vendar jo Američani razumejo kot konstitutiven del svoje zgodovine (Mount Vernon 2024).

švignilo mimo, vzel sem si čas za ljudi, ki so mi takrat pomenili največ. Osmega septembra 2022 sem spisal koncept za inštitut. Dve leti *fejl*ov, sprememb, odhajanj, prihajanj in novih idej, ki jih brez tistih ljudi, ki so od vedno tu, ne bi bilo. Dve leti kasneje uvodu v vodič, za katerega upam, da bo mnogim v uteho, če že ne v pomoč, postavljam piko. Niste sami v tem!

Vedno do konca. Ne samo malo in vsepovprek. Vse ali nič.

Prvega avgusta 2023 sem nastopil pripravništvo na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve. Takrat moja draga mati praznuje rojstni dan. Nisem bil z njima, a bil sem tam, kjer sem hotel biti. Odrekanja, sprejemanja in prilagajanja. Na drugi strani vznemirjenost, adrenalin, ponos. Občutek je bil obojestranski.

Ja, mislim, da sem začel nekaj pomenskega in z razmislekom o svojem poklicu (vsaj začasno) opravil.

MASSOLIT, BUDIMPEŠTA, 2. NOVEMBRA 2024

PREIZKUSNI TEST

Kaj puščaš za sabo?
je brazda v rodovitni njivi
ali le izginula sled roke,
ki je skušala zadržati nemirno reko?
Je plamen, izpuhteli v dim?
Bela črta,
ki za nekaj trenutkov ukradenih večnosti
preseka nebo?

Kaj daš,
ko vstopaš v njihova življenja?
Kaj vzameš?

(Skozi življenja mnogih ljudi greš, Mila Kačič)

PRIJAVA NA PREIZKUSNI TEST

Prvi korak na vaši poti do uspešno opravljenega testa in vstopa v diplomatsko službo je prijava na preizkusni test. Pogoji za prijavo, potek prijave, prijavni roki in obvezna dokumentacija za dotični test so objavljeni v sklopu poziva za opravljanje preizkusnega testa za diplomatsko službo in se lahko od leta do leta nekoliko razlikujejo.

Spodnje poglavje tako ni nadomestilo za morebiten naslednji razpis, ki ga bo objavilo Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve. Služi naj kot orodje, na podlagi katerega si lahko zainteresirani ustvarite predstavo o tem, kako bo razpisna dokumentacija videti, kaj boste morali izpolniti, katere podporne dokumente boste morali predložiti in kako poteka postopek prijave na preizkusni test. Pridobitev nekaterih podpornih dokumentov (na primer certifikata za znanje tujega jezika ali dokazil o pridobitvi ustrezne stopnje izobrazbe iz tujine) namreč lahko traja dlje časa, zato je dobro, da se na predložitev morebitnih zahtevanih dokumentov ustrezno pripravite vnaprej.

POSTOPEK PRIJAVE

V skladu s pravilnikom o preizkusnem testu in dodatnem usposabljanju se poziv za prijavo na preizkusni test za diplomatsko službo objavi »občasno, ko so na voljo prosta delovna mesta, praviloma enkrat na leto«.³⁷ Poziv je objavljen na spletni strani Ministrstva za zunanje in evropske zadeve in ministrstva, pristojnega za javno upravo.

37 Letos se je poziv sicer objavil dvakrat.

Zaposlovanje novih kadrov na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve je odvisno od celovitega kadrovskega načrta vlade, ta pa je odvisen od vladnih prioritet, proračunskega razreza in delovnih nalog posameznega ministrstva v naslednjem kratkoročnem obdobju.

Vlada Republike Slovenije kadrovske načrte sprejema za obdobje dveh let (leta 2022 se torej sprejme kadrovski načrt za leto 2023 in leto 2024 itd.). Sistematizacija delovnih mest v javni upravi je v sklopu skupnih kadrovskih načrtov v preteklih dveh letih predvidevala razpis šestih pripravniških delovnih mest od skupno 758 dovoljenih zaposlitev na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve. Število razpisanih pripravniških delovnih mest je do neke mere sorazmerno tudi s številom zaposlenih na ministrstvu. Skupni kadrovski načrt vlade je za Ministrstvo za finance, ki je v Sloveniji najštevilčnejše (4.341 dovoljenih zaposlitev konec leta 2025), predvideval 42 pripravniških delovnih mest.

Če so za naslednje leto v skupnem kadrovskem načrtu vlade predvidena pripravniška delovna mesta za Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve, bo preizkusni test gotovo razpisan. Prav tako se lahko zgodi, da je preizkusni test razpisan, v sistematizaciji za naslednje leto pa ni predvidenih zaposlitev na pripravniških delovnih mestih. Vzrok za tovrstno situacijo tiči v pogojih za zasedbo diplomatskih delovnih mest za nedoločen čas, po katerih morajo kandidati v skladu z 41. členom Zakona o zunanjih zadevah opraviti preizkusni test. Opravljanje preizkusnega testa bo sicer prav tako odprto za javnost, kandidati bodo uvrščeni na seznam tistih, ki so preizkusni test opravili, vendar ni nujno, da bo pripravniško delovno mesto tudi razpisano.

Skladno s prakso zadnjih nekaj let se poziv k prijavi na opravljanje preizkusnega testa objavi jeseni.³⁸ Poziv na opravljanje preizkusnega testa mora biti objavljen najmanj 30 dni pred

38 Letos je bil ponovno objavljen tudi v obdobju pred šolskimi poletnimi počitnicami.

njegovo izvedbo. Po objavi poziva je rok za prijavo določen skladno s pravilnikom, po katerem rok ne sme biti krajši od osmih dni. Kot primer lahko navedemo leto 2023, ko je bil poziv objavljen 16. oktobra, rok za oddajo prijave pa je bil 30. oktober 2023. Bodoči kandidati za opravljanje preizkusnega testa so imeli za izpolnitev prijave na voljo 14 dni. Leta 2024 je bil poziv objavljen 11. oktobra, 30. oktober pa je bil določen kot rok za prijavo. Gre torej za dokaj ustaljeno prakso, na katero se lahko verjetno zanašamo tudi v prihodnjih razpisih.

V sklopu pisne prijave bo kadrovska služba od vas poleg izpolnitve ostalih polj zahtevala tudi izpolnitev polj o preteklih delovnih izkušnjah, če jih imate, drugih aktivnosti in interesov s področja mednarodnih zadev, samoevalvacijo vaše informacijske pismenosti in ostalih veščin.

Pri navajanju delovnih izkušenj štejejo vse oblike zaposlitve (polni delovni čas, skrajšani delovni čas, študentsko delo, prostovoljstvo in ostale oblike zaposlitve). Navesti jih bo treba v kronološkem vrstnem redu, začenši z aktualno oziroma zadnjo zaposlitvijo. Pri vsaki izmed preteklih zaposlitev boste morali navesti a) trajanje zaposlitve, b) obliko zaposlitve, c) naziv in naslov delodajalca, d) zahtevano stopnjo izobrazbe in e) delovne naloge.

Pri opisu dodatnih aktivnosti se navaja ustanovo in opis aktivnosti ter obliko udeležbe (na primer sodelovanje pri obštudijskih dejavnostih, seminarjih, dodatnih izobraževanjih, poletnih šolah, konferencah, pisanje prispevkov s področja mednarodnih zadev in ostalo).

V sklopu samoevalvacije znanj in spretnosti dela z računalnikom in uporabe informacijske tehnologije je ministrstvu bistveno, da kandidati obvladajo osnovne Microsoftove programe (Word in Excel). V tabeli sta sicer omenjena tudi programa Lotus Notes in SPIS 4. Oba se uporablja v delovnem okolju ministrstva, lastna pa sta tudi drugim resorjem slovenske javne uprave. Poznavanje omenjenih programov ni obvezno, lahko pa se upošteva kot prednost, ki pa na rezultat izbire kandidatov

bistveno ne vpliva. V tabeli navedite tudi druga znanja s področja informacijskih tehnologij. Obvladanje družbenih omrežij in programov, povezanih z digitalnim komuniciranjem, je z vidika prakse vedno bolj zaželeno, tudi na uradniških in diplomatskih delovnih mestih. Kar pogumno torej.

V obrazcu za prijavo na preizkusni test je treba, skladno s pravilnikom o preizkusnem testu in dodatnem usposabljanju, navesti tudi geografske preference za opravljanje šestmesečne prakse na diplomatskem in konzularnem predstavništvu Republike Slovenije v tujini.³⁹

Obrazec morebitnim kandidatom omogoča izbiro med opravljanjem prakse na Stalnem predstavništvu Republike Slovenije v Bruslju, stalnih predstavništvih Republike Slovenije pri mednarodnih organizacijah (recimo na Dunaju, v Ženevi, v New Yorku) ali pa na bilateralnem veleposlaništvu.

Če se morebitni kandidati odločijo za opravljanje prakse na veleposlaništvu RS, jih obrazec v naslednjem koraku povpraša po treh geografskih preferencah. Geografske regije (recimo države ali širša področja) razporedite po vrstnem redu ter dopišete področje, na katerem bi želeli delovati. Po zaključenem pripravištvu in sklenitvi pogodbe za nedoločen čas so diplomati namreč razporejeni na opravljanje t. i. dodatnega usposabljanja.

V sklopu dodatnega usposabljanja bodo za obdobje šestih mesecev razporejeni na opravljanje kadrovske pomoči v zunanji službi. O tem sicer več pišemo v poglavju o dodatnem usposabljanju, a dobro je vedeti, da kadrovska služba (ne glede na vašo izbiro) ni dolžna upoštevati teh preferenc. Pri opredeljevanju preferenc glede lokacije opravljanja dodatnega usposabljanja v tujini bodite pozorni na to, da vas lahko med ustnim delom preizkusnega testa izpraševalci povprašajo po logiki vaše izbire.

Prijavo je treba do izteka prijavnega roka vložiti v pisni obliki ali elektronsko. V pisni obliki se jo posreduje po pošti na naslov

39 Gre za dodatno usposabljanje, o katerem je govora kasneje.

Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve, Prešernova cesta 25, 1000 Ljubljana, pri čemer je treba ovojnico označiti s pripisom »za preizkusni test«. V primeru, da se odločite za elektronsko posredovanje prijave, se prijavo pošlje v poštni nabiralnik kadrovske službe: kadrovska.mzez@gov.si. Elektronskega podpisa za posredovanje prijave po elektronski pošti ne potrebujete. Sistem vas bo z avtomatskim elektronskim sporočilom obvestil, da je naslovnik vaše sporočilo prejel.

Kadrovska služba bo sprva presodila popolnost prijave in v primeru njene nepopolnosti kandidata zaprosila za dopolnitev vloge v skladu z določili Zakona o splošnem upravnem postopku. V skladu s pravilnikom o preizkusnem testu mora prijava vsebovati najmanj naslednje elemente:

- Izjavo kandidata o izpolnjevanju pogoja zahtevane izobrazbe, iz katere morajo biti razvidni stopnja in smer izobrazbe ter leto in ustanova, v kateri je bila izobrazba pridobljena.
- Izjavo kandidata, da je 1) državljani Republike Slovenije, 2) ni bil pravnomočno obsojen zaradi naklepne kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, in da ni bil obsojen na nepogojno kazen zavora v trajanju več kot šest mesecev, 3) zoper njega ni vložena pravnomočna obtožnica zaradi naklepne kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, 4) mu ni prenehalo delovno razmerje v državnem organu iz krivdnih razlogov na njegovi strani.
- Izjavo kandidata, da za namen tega postopka ministrstvu dovoli pridobitev podatkov iz druge točke iz uradne evidence.

Vse zgoraj navedene izjave vsebuje obrazec za prijavo na preizkusni test, ki je priložen pozivu na prijavo na preizkusni test. Od bodočih kandidatov se torej ne zahteva lastnoročno pripravljanje omenjenih izjav.

Če oddate le obrazec za prijavo na preizkusni test, bo ta prijava nepopolna, saj ne vsebuje podpornih dokumentov, s katerimi izkazujete resničnost podatkov, navedenih v prijavi. Popolna

prijava poleg izpolnjenega obrazca za prijavo vsebuje tudi naslednjo dokumentacijo:

- Podporne dokumente, ki izkazujejo izpolnjevanje pogoja vseh stopenj formalne izobrazbe (srednja šola, dodiplomski študij in podiplomski študij).
- Dokazilo o znanju angleškega jezika na visoki ravni (najmanj B2) in dokazilo o znanju drugega tujega jezika na visoki ravni (prav tako najmanj B2).

V skladu z Zakonom o splošnem upravnem postopku ima kadrovska služba na voljo pet delovnih dni, da od posameznika zahteva odpravo morebitnih pomanjkljivosti v zvezi s prijavo. Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve prijave, ki je nepopolna ali nerazumljiva, ne sme avtomatično zavreči. Potencialnemu kandidatu mora določiti rok, v katerem mora ta vlogo ustrezno dopolniti. Le če v tem času ne boste pravilno dopolnili vloge, jo lahko organ v skladu s 67. členom Zakona o splošnem upravnem postopku zavrže.

Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve bo prijavo na preizkusni test zavrгло tudi v primeru, ko je prijava sicer popolna, a na podlagi prijavnega obrazca in priložene dokumentacije oceni, da prijavitelj ne izpolnjuje pogojev, določenih za pristop k opravljanju preizkusnega testa, ali pa v primeru, da je prijava nepopolna in v roku, ki ga je določila uradna oseba, prijave niste ustrezno dopolnili. Zoper sklep o zavrženju prijave se je mogoče pritožiti v skladu s pravili, določenimi v Zakonu o upravnem postopku. Brez tolmačenja zakona naj na tem mestu omenimo le, da imate za pritožbo zoper sklep na voljo 15 dni, podate pa jo lahko pisno ali ustno na zapisnik. Pritožite se lahko pri organu, ki je sklep izdal.

Če bo Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve sklenilo, da izpolnjujete pogoje za pristop k opravljanju preizkusnega testa, vas bo o datumu izvedbe prvega dela preizkusnega testa obvestilo z vabilom. V pozivu na opravljanje preizkusnega testa bo sicer že naveden okvirni datum izvedbe testa, kar vam bo omogočilo

približno načrtovanje priprav in ureditev ostalih obveznosti. Če je test razpisan meseca oktobra, lahko iz prakse ugotovimo, da se prvi del preizkusnega testa načeloma izvaja v drugi polovici meseca decembra.

Kadrovska služba Ministrstva za zunanje in evropske zadeve je morebitnim kandidatom za opravljanje preizkusnega testa na voljo za dodatna pojasnila v času delovnih ur. V skladu s preteklimi razpisi je bilo to med 10. in 11. uro dopoldne in med 14. in 15. uro popoldne. Dosegljivi so tako prek telefonske številke kot prek spletne pošte.

Kadrovski službi boste polepšali dan, če se boste glede javno dostopnih informacij najprej pozanimali sami. Če še vedno niste prepričani, jih kontaktirajte.

POGOJI PRISTOPA K OPRAVLJANJU PREIZKUSNEGA TESTA

Pogoje pristopa k opravljanju preizkusnega testa za slovensko diplomatsko službo navajata Pravilnik o preizkusnem testu in dodatnem usposabljanju ter posamezen razpis poziva za prijavo na preizkusni test.

Preizkusni test lahko opravlja vsak, ki na dan prijave izpolnjuje naslednje pogoje:

- ima slovensko državljanstvo, pri čemer dvojno državljanstvo ni ovira;
- ni pravnomočno obsojen zaradi naklepnega kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, in ni bil obsojen na nepogojno kazen zopora v trajanju več kot šest mesecev;
- zoper njega ni vložena pravnomočna obtožnica zaradi naklepnega kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti;
- mu ni prenehalo delovno razmerje v državnem organu iz krivdnih razlogov na njegovi strani;
- preizkusnega testa še ni opravljal dvakrat;

- ima končano najmanj univerzitetno izobrazbo (po prejšnjem sistemu) oziroma izobrazbo, pridobljeno po študijskem programu druge stopnje v skladu z zakonom, ki ureja visoko šolstvo (torej druga bolonjska stopnja oz. magisterij); po mednarodni kvalifikaciji je to sedma stopnja (International level of qualification or equivalent – ISCED 7);
- obvlada angleški in drugi tuji jezik na visoki ravni;
- je psihofizično sposoben in osebno primeren.

V Republiki Sloveniji za razliko od nekaterih drugih evropskih držav (recimo Italije in Avstrije) ne poznamo starostne omejitve za pristop k opravljanju preizkusnega testa. Starostna omejitev izhaja iz možnosti sklepanja delovnega razmerja z Ministrstvom za zunanje in evropske zadeve ter iz naslova pridobitve omejene stopnje izobrazbe. V državah, ki so postavile nominalno starostno omejitev za opravljanje vstopnih izpitov, je ta pogosto omejena z zgornjo mejo starosti do 35 let (ponekod tudi manj).

Čeprav torej v Sloveniji starostne omejitve za opravljanje preizkusnega testa ni, pa poznamo omejitev števila poskusov opravljanja testa. Kandidati ga lahko opravljajo največ dvakrat, ob čemer se za poskus upošteva vsak pristop k opravljanju testa (tudi pristop, pri katerem kandidat ni uvrščen v ustni krog izpita). V večini drugih držav število poskusov opravljanja preizkusnega testa v teoriji ni omejeno, v praksi pa starostna omejitev dejansko omejuje število poskusov, ki je enako številu let med doseganjem pogojev pristopa k testu in dopolnitvijo starostne omejitve. Omejevanje pristopov k preizkusnem testu je smiselno, saj s tem kandidate odvrčajo od »preizkušanja« sistema in poskusnega reševanja testa.

Osnovni pogoj z vidika izobrazbe je zaključena univerzitetna stopnja oz. druga bolonjska stopnja (magisterij). Pomembno je poudariti, da Zakon o zunanjih zadevah in Pravilnik o preizkusnem testu in dodatnem usposabljanju nikjer ne govorita o obveznih ali zaželenih programskih smereh, iz katerih naj bi

kandidati diplomirali ali magistrirali. Za uspeh na izpitu torej področje, na katerem je posameznik pridobil ustrezno stopnjo izobrazbe, ne igra vloge. Če znaš, znaš.

Tisti, ki ste ustrezno stopnjo izobrazbe pridobili v tujini, bodite pozorni, da ob prijavi priložite ustrezne dokumente, na podlagi katerih bo kadrovska služba lahko ocenila, da je pridobljena stopnja izobrazbe enakovredna slovenskim standardom. V Sloveniji tovrstna potrdila izdaja ENIC-NARIC center, ki deluje v sklopu ministrstva, pristojnega za izobraževanje. ENIC-NARIC center ne izvaja nostrifikacij tujih diplom oz. temu ustreznih listin, temveč daje potrdila o določeni doseženi stopnji izobrazbe in veljavnosti te v Republiki Sloveniji.

Med osnovnimi pogoji je navedeno tudi znanje angleškega in drugega tujega jezika na visoki ravni. Kot visoko raven se šteje raven B2 ali višje. Obvladanje jezikov lahko, glede na prejšnje razpise, kandidat dokazuje na tri različne načine:

- s potrdilom o aktivnem znanju jezika (zlasti s potrdilom o opravljeni maturi, opravljenem izpitu Državnega izpitnega centra na višji ravni, potrdilom o opravljenem mednarodnem izpitu oz. certifikatu najmanj na ravni Sveta Evrope B2 ipd.), ki ni starejše od desetih let;
- z dokazilom, da se je šolal v tujem jeziku (pridobil stopnjo izobrazbe: osnovno, srednjo, do- ali podiplomsko) v državi, v kateri je to materni jezik, če od zaključka šolanja ni preteklo več kot deset let;
- z dokazilom, da je vsaj 6 mesecev opravljal delo visokošolske zahtevnosti v tujini v tujem jeziku, če od opravljanja dela ni preteklo več kot deset let.

V Sloveniji več izpitnih centrov ponuja opravljanje certifikata iz znanja tujega jezika. Tukaj vas lahko usmerimo na Center za izobraževanje Filozofske fakultete v Ljubljani (CIFF), ki ponuja opravljanje izpita iz 23 jezikov, ob čemer se pri modernih evropskih jezikih (angleščini, nemščini, nizozemščini, francoščini, italijanščini,

španščini, hrvaščini, srbsščini, češčini, poljščini, slovaščini in ruščini) ter pri korejščini izpiti izvajajo na vseh ravneh (A2–C2).

Bodite pozorni na dejstvo, da se za doseganje pogoja znanja angleškega jezika šteje opravljena matura na višji ravni. Če maturre iz angleščine niste opravljali na višji ravni, izpite iz angleškega jezika izvaja tudi Pionirski dom (opravljanje izpita Cambridge je bilo v letu 2024 ponujeno trikrat). V Sloveniji je opravljanje izpita iz angleškega jezika včasih omogočal tudi British Council (IELTS), vendar ta sedaj ponuja opravljanje izpita v sosednjih državah. Za ostale jezike, predvsem nemščino, francoščino in španščino, se lahko pozanimate pri pristojnih inštitutih (Goethe, Institut français in Cervantes).

V sklopu prijave na preizkusni test ne dokazujete psihofizične in osebne primernosti. Vsaj ne neposredno. Vseeno je ministrstvo v prejšnjih pozivih na prijavo na preizkusni test preventivno navajalo minimalne osebnostne lastnosti in znanja, ki se pričakujejo od kandidata za diplomatsko službo, s čimer se zagotavlja vsaj osnovna stopnja samorefleksije pri prijavitelju.

Povedano drugače, če se niste sposobni jedrnato izražati v domačem in tujem jeziku, ne posedujete osnovnih analitičnih in retoričnih spretnosti ter sposobnosti celostnega presojanja, potem najverjetneje niste primerni za delovanje v diplomatski službi. Ker prav ničesar več ne gre jemati za samoumevno, se od kandidatov pričakujejo tudi pošteno in nepristransko delovanje, samoiniciativnost, iznajdljivost, vztrajnost, organiziranost, kulturna prilagodljivost in sposobnost delovanja v skupini.⁴⁰ Branje pričujočega vodiča izkazuje določeno stopnjo motivacije za delo na področju zunanjih zadev, kar je prav tako ena od pričakovanih lastnosti. To imate v žepu oziroma natančneje, v rokah.

Gremo dalje.

40 Naštete karakteristike so povzete po preteklih pozivih na prijavo na preizkusni test.

PRIPRAVA NA PREIZKUSNI TEST

Drugi korak na vaši poti do uspešno opravljenega preizkusnega testa in vstopa v diplomatsko službo je ustrezna priprava na preizkusni test. Naj kar takoj povem naslednje: ni enoznačnega recepta za uspeh na preizkusnem testu. Povem pa lahko tudi, da si lahko z nekaj pripravnimi prijemi korenito izboljšate možnosti za uspeh. V Sloveniji ne poznamo posebnega tečaja ali programa, ki bi kandidate pripravil na različne vsebine ali vidike preizkusnega testa, zato je vse odvisno od kandidatov samih.

Nekateri kandidati so vsaj teoretično (glede na pretekle izkušnje) v prednosti. Tukaj imamo v mislih predvsem tiste, ki imajo izkušnje z delom na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve, pa tudi tiste, ki so doštudirali eno izmed družboslovnih smeri, ob čemer so bivši študenti mednarodnih odnosov v zavirljivi prednosti. Namen spodnjega poglavja je kandidatom ne glede na njihovo predhodno izobrazbo in izkušnje ponuditi kar se da celovit nabor metod, ki jih lahko uporabijo za pripravo na preizkusni test. To ni recept za uspeh. To je le predlog, utemeljen na izkušnjah številnih oseb, ki so test uspešno opravile.

NEKAJ (OČITNIH IN MANJ OČITNIH) UVODNIH PREMISLEKOV

Priporočljiv čas in metoda priprave na preizkusni test sta odvisna od vaših izkušenj in pridobljene izobrazbe. Za kandidate, ki ste študirali mednarodne odnose, redno spremljate domačo in mednarodno politiko ter imate po možnosti izkušnje z delom na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve, bo priprava potekala precej drugače kot za tiste, ki vam je delo v diplomaciji

nov karierni izziv oziroma prihajate iz drugih akademskih vod. Govorimo namreč o očitni obratni sorazmernosti med vpetostjo v mednarodno področje in časom, metodami in intenzivnostjo priprav na slovenski preizkusni test. Vseeno preizkusnega testa ne gre podcenjevati, tudi če ste z mednarodnimi zadevami dnevno v stiku ali pa ste iz vsebinskih področij testa pridobili ustrezno izobrazbo.

Svoje priprave morate prilagoditi konkurenci, saj na preizkusnem testu nabirate točke na lestvici skupnega seštevka. To je pomembno predvsem za tiste, ki se potegujete za prijavo na pripravniško delovno mesto (tisti, za katere je preizkusni test pogoj zaposlitve, morate test le opraviti).

O preizkusnem testu kroži govorica, da gre za preverjanje splošne razgledanosti. To posplošitev širi nereprezentativen vzorec populacije, ki je zaradi predznanj in izkušenj v prednosti. Pri posploševanju kandidati sklepajo po svojih lastnih vzorcih izobrazbe, a verjemite, da bi preizkusni test več kot splošno razgledanemu gimnazijskemu maturantu povzročal precej preglavic. Ustrezneje je trditi, da gre pri preizkusnem testu za preverjanje splošnih in manj splošnih znanj iz politologije, mednarodnih odnosov, sociologije, zgodovine, prava in ekonomije v preseku z zunanjo politiko in genezo razvoja slovenskega naroda. Med znanjem in razgledanostjo je precejšnja razlika.

Če bi bil preizkusni test za diplomatsko službo preverjanje splošne razgledanosti, v slovenskem izobraževalnem in civilnodružbenem prostoru ne bi bilo potrebe po obstoju organizacije – Inštituta Gajst – ki si prizadeva za zunanjepolitično pismenost javnosti.

Formulacija sedmega člena Pravilnika o preizkusnem testu in dodatnem usposabljanju ne odseva dejanskega stanja splošne izobrazbe v Republiki Sloveniji. Splošna izobrazba obsega razumevanje osnovnih vidikov človekove biti v prostoru (tako sedanjem in zgodovinskem), medtem ko večina vsebinskih področij, iz katerih je sestavljen preizkusni test, precej presega razgledanost, ki je potrebna za posameznikovo vsakodnevno udejanjanje v družbi. S

tem ni nič narobe, prej obratno. Pravzaprav si želimo, da bi diplomatsko službo tvorile osebe, ki so več kot splošno izobražene iz omenjenih področij. Morda je na mestu reformulacija Pravilnika.

Preizkusni test ni klasično preverjanje znanja, temveč predvsem preverjanje ustreznosti kandidatov. Prej kot preveriti znanje posameznika z določenega področja je namen preizkusnega testa oceniti potencial, ki ga ima posameznik za opravljanje diplomatskega poklica. Faktografsko poznavanje določenih vsebin je zastavljeno kot minimalni pogoj ustreznosti, ki pri končni oceni in uspehu kandidata ne odtehta osebnostne primernosti, vključno z znanjem jezikov in nastopa pred komisijo. Zaradi narave diplomatskega dela bodo karakтерна ustreznost, iznajdljivost v stresnih okoliščinah in takt posameznika odločilno vplivali na izbor kandidatov. Na preverjanje situacijske iznajdljivosti se je vredno pripraviti, sploh pri ustnem delu

Namen prvega dela preizkusnega testa je izločanje kandidatov, namen drugega dela pa izbiranje. Pripravo na prvi del testa gre zato jemati nekoliko drugače kot na drugi del. Z vidika vsebine se boste za oba dela testa posvetili vsem temam, ki se na preizkusnem testu preverjajo, zato se vam za drugi del testa ne bo treba ponovno vsebinsko izpopolnjevati. Razliko v pripravi na prvi in drugi del si lahko predstavljate kot razliko v pripravi na univerzitetni izpit in intervju za zasedbo delovnega mesta, ki ima močno vsebinsko komponento. Priprava na drugi del testa se bo zato vsebinsko le malo razlikovala od priprave na prvi del.

PRIPRAVA NA PRVI DEL – PISNI DEL

Glede na pretekle izvedbe preizkusnega testa za diplomatsko službo boste imeli za pripravo na prvi del preizkusnega testa na voljo približno mesec dni, če se boste začeli pripravljati nemudoma po povabilu kadrovske službe. Če ste dobro vpeti v mednarodno dogajanje in ste na tem področju izobraženi, je to več kot dovolj časa za ustrezno pripravo na test. Tisti med vami, ki ste z univerzitetnim izobraževanjem končali pred kratkim, imate prednost, enako pa velja za že angažirane in zaposlene na MZEZ.

Pravilnik o preizkusnem testu in dodatnem usposabljanju v sedmem členu določa vsebinska področja, iz katerih bo sestavljen vsebinski del pisnega preizkusa. Področja so navedena v najširšem smislu, in sicer na naslednji način:

- politologija;
- sociologija;
- ekonomija;
- politična geografija;
- pravo;
- zgodovina.

V teoriji se lahko na vsebinskem delu preizkusnega testa pojavi katerikoli vprašanje z omenjenih področij. Namen spodnje razprave bo orisati tipologijo vprašanj in iz nje izhajajočo širino vsebine, ki jih lahko pričakujete na prvem delu prvega dela preizkusnega testa, esejskem preizkusu in testu psihofizične ustreznosti (predlagam, da si najprej ogledate poglavje o poteku preizkusnega testa, da boste razumeli sosledje različnih delov preverjanja).⁴¹

41 Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve nima prakse objavljanja preteklih izpitnih vprašanj, s katerimi bi si kandidati lahko pomagali pri oblikovanju predstave o testu. Inštitut Gajst je zato pripravil serijo več kot 1.500 vprašanj iz 21 tematskih sklopov, s katerimi si lahko pomagata pri pripravi na pisni del testa. Vprašanja so dostopna na spletni strani inštituta.

POLITOLOGIJA

Politološke vsebine, poznavanje katerih se preverja na preizkusnem testu, so praviloma vezane na razumevanje različnih političnih sistemov in slovenske zunanje politike, ob čemer je v ospredju poznavanje slovenskega političnega sistema in političnega sistema EU. Preverjanje poznavanja temeljnih idej v zgodovini politične filozofije se lahko na preizkusnem testu sicer pojavi, vendar ni v ospredju. Tudi teorija mednarodnih odnosov ni pogosta tema, poznavanje osnovnih konceptov pa je gotovo prednost.

Med politološke vsebine moramo nujno umestiti poznavanje aktualnih notranjepolitičnih in zunanjepolitičnih dogajanj in oseb, ki tvorijo ter oblikujejo aktualno politično dogajanje v Sloveniji in svetu. Seveda se lahko pojavijo tudi drugi politološki vidiki, a zaradi naše razprave in zožanja agende priprave na pisni del preizkusnega testa se omejimo na zgornje vidike.

V ospredju je torej poznavanje političnega sistema Republike Slovenije. V to je vključeno poznavanje delitve oblasti in institucij, ki skladno z Ustavo izvajajo svoje pristojnosti. Od kandidatov se pričakuje, da dobro poznajo osnovne pristojnosti posameznih institucij, pa tudi temeljno razumevanje njihove vloge pri snovanju zunanje politike Republike Slovenije. Poleg tega se pričakuje tudi osnovno poznavanje tipologije volitev (predsedniške volitve, parlamentarne volitve, lokalne volitve, evropske volitve). Institucije, katerih splošno delovanje in vlogo v sooblikovanju slovenske zunanje politike je vredno temeljito proučiti, so tiste, ki se pojavijo v Zakonu o zunanjih zadevah, torej:

- Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve;
- Državni zbor Republike Slovenije;
- Vlada Republike Slovenije;
- Urad predsednice Republike Slovenije;
- Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve.

Na preizkusnem testu se lahko pojavijo tudi vprašanja o (aktualni ali preteklih) sestavah posameznih institucij v Republiki Sloveniji. Pozorno si gre torej ogledati odločevalske procese, sestavo posameznih organov in osebe, ki trenutno zasedajo pomembnejše vodstvene položaje oz. so jih v preteklosti. Preizpraševanje poznavanja oseb, ki so v preteklosti zasedale vodstvene funkcije ali pa to počnejo trenutno, je namreč tipično vprašanje za preizkusni test. Tu ne govorimo le o zgornjih institucijah, temveč tudi o drugih ministrstvih (predvsem tistih, ki veliko sodelujejo na mednarodnem področju – Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za kulturo ...), Banki Republike Slovenije, Ustavnem sodišču in podobno.

Pričakuje se tudi poznavanje političnega sistema Evropske unije in vloge Republike Slovenije v EU. Podobno kot pri političnem sistemu Republike Slovenije se na preizkusnem testu pogosto pojavijo vprašanja o pristojnostih različnih institucij Evropske unije, sestave teh institucij in oseb, ki trenutno krojijo politično krajino evropske politike. V povezavi z Evropsko unijo je dobro poznati tudi zgodovino evropske integracije in pomembne osebnosti v tem procesu. Pri tem je smiselno največ pozornosti posvetiti temeljnim spremembam v institucijah, postopni širitvi članstva in pogojem širitve. Med institucije štejemo glavne institucije po lizbonskih spremembah Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o delovanju EU. V skladu s trinajstim členom Pogodbe o Evropski uniji so to:

- Evropski parlament,
- Evropski svet,
- Svet,
- Evropska komisija,
- Sodišče Evropske unije,
- Evropska centralna banka,
- Računsko sodišče.

Pomembno je tudi razumevanje osnovnih odločevalskih procesov znotraj ključnih institucij, ob čemer gre poseben poudarek nameniti načinu odločanja v sklopu skupne zunanje in varnostne politike ter sprejemanja odločitev s kvalificirano večino (tem vsebinam se posvetimo v razdelku »pravo«). Podrobneje si je vredno ogledati tudi proces pridružitve Republike Slovenije Evropski uniji ter visoke funkcionarje, ki so Slovenijo predstavljali v institucijah EU (recimo sedanje in bivše komisarje). V sklopu razumevanja delovanja Evropske unije se gre posvetiti tudi simbolom EU (zastavi, grbu, himni) ter sedežem institucij (kje se te nahajajo in kako se imenujejo stavbe, v katerih so). Tovrsten tip vprašanj se pogosto pojavlja na preizkusnem testu.

Politična filozofija na preizkusnem testu ni v ospredju, vendar je z vidika celostne pripravljenosti na morebitna vprašanja in splošnega povezovanja političnega s pravnim dobro poznati temeljne prispevke političnih misli. Posebej se velja osredotočiti na tiste, ki veljajo za izhodiščno točko osrednjih teorij mednarodnih odnosov. Tu govorimo o avtorjih, ki so s svojim prispevkom spreminjali svetovno politično krajino. Ciljam na kalibre avtorjev, kot so Platon, Aristotel, Thomas Hobbes, Niccolo Machiavelli, Immanuel Kant, J. J. Rousseau, Hegel, Marx, John Rawls, John Locke, Montesquieu, John Stuart Mill, Adam Smith in Hugo Grotius.

Zmotno bi bilo vztrajati pri tem, da je za uspešno opravljanje preizkusnega testa potrebno poglobljeno razumevanje prispevkov zgoraj navedenih posameznikov, smiselno pa je poznati osnove idej, ki jih avtorjem pripisujemo.

V praksi to pomeni, da se od kandidatov pričakuje sposobnost idejo o anarhiji v mednarodni družbi pripisati konceptu neobstoja *leviathana* (centra oblasti, ustanovljenega z družbeno pogodbo) na mednarodni ravni. Spet drugače, da bodo temeljna dela politične filozofije kandidati uspešno pripisali njihovim avtorjem. Recimo, kdo je napisal Princa? Niccolo Machiavelli. Komu pripisujemo temeljne razprave o liberalni demokraciji? Johnu Rawlsu. Immanuel Kant pa je tisti, ki v svojih dveh

razpravah idejo kozmopolitanizma vpreže v koncept mednarodne pravičnosti na poti do večnega miru.

Na pisnem delu preizkusnega testa se lahko pojavijo vprašanja iz teorije mednarodnih odnosov. Podobno kot pri osnovnih premisah politične filozofije se tudi pri poznavanju teorij mednarodnih odnosov snovalci preizkusnega testa ne osredotočajo na podrobnosti posameznih teorij. Od kandidatov se lahko pričakuje površinsko poznavanje osnovnih teoretskih gibanj (kot so realizem, liberalizem, konstruktivizem in marksizem) in konceptov, ki jim jih lahko pripišemo (kot so anarhija, ravnotežje moči, nacionalni interes, varnostna dilema, hegemonija, institucionalizem, transakcionalizem).

Pojavijo se lahko tudi vprašanja, povezana z avtorji temeljnih teoretskih šol, ob katerih je treba potegniti vzporednico med imenom avtorja in šolo misli, ki jo zastopa. Hans Morgenthau, Kenneth Waltz in Henry Kissinger so povezani z realizmom, klasični liberalizem zastopa Ernst B. Haas, Alexandra Wendta povezujemo s konstruktivizmom in Immanuela Wallersteina z marksizmom, če naštejemo le nekaj najočitnejših primerov.

Kot rečeno, so študentom družboslovnih smeri (sploh pa mednarodnih odnosov) te vsebine vsaj praviloma dobro poznane, spet druge pa lahko presenetijo. Vseeno pripravi iz tega področja politologije ne namenite preveč časa. Za to bo dovolj časa ob pripravi na diplomatski izpit, pričakovanja za poznavanje teh vsebin pa bodo primerno višja kot na preizkusnem testu.

Naj vas ne preseneti, da je pomembno poznavanje slovenske zunanje politike. Vsebinsko to pomeni, da so kandidati ustrezno seznanjeni s temeljnimi vidiki našega zunanjepolitičnega delovanja, tako v področni razsežnosti kot tudi z vidika prioritet, projektov, vodilnih osebnosti, notranje organizacije Ministrstva za zunanje in evropske zadeve in pomembnih trenutkov v zgodovini naše zunanje politike (recimo pridružitev OZN, časovni razpon prvega nestalnega članstva v varnostnem svetu OZN,

čas predsedovanja Svetu EU, podpis arbitražnega sporazuma z Republiko Hrvaško in podobno).

V strogem ločevanju med konceptom diplomacije in zunanje politike (priporočamo, da se ustrezno seznanite z razlikami med eno in drugo) naj tu poudarimo, da je dobro poznati slovensko mrežo diplomatskih in konzularnih predstavništev. Tu imamo v mislih predvsem razlike med veleposlaništvu, stalnimi predstavništvu, generalnimi konzulati, konzulati in uradi. Tudi pri tem vsebinskem sklopu se lahko srečate z zanimivimi trivialnimi vprašanji, kot na primer »kako se imenujeta stavbi zunanjega ministrstva«, »kdo je arhitekt Liceja« (spoiler alert: Maks Fabiani). Ustrezno si oglejte tudi imena bivših ministrov, pristojnih za zunanje zadeve, ter sedanjega političnega vodstva ministrstva. Organigram ministrstva, ki je dostopen na spletni strani, naj vam ne bo tuj.

V povezavi s slovensko zunanjo politiko si oglejte tudi članstvo Republike Slovenije v različnih mednarodnih organizacijah, ob čemer je priporočljiv tudi okviren pregled delovanja in institucionalnega okvira nekaterih najpomembnejših (kot so OZN, NATO, Svet Evrope, OVSE). Glede na sestavo preteklih preizkusnih testov se je dobro seznaniti tudi z namenom delovanja nekaterih drugih pomembnejših mednarodnih organizacij in režimov, v katerih Slovenija ni članica (recimo ASEAN, SCO, Commonwealth, BRICS, Afriška unija, Organizacija turških držav, Svet za sodelovanje v Zalivu in ostale).

Poleg organizacij bodite pozorni tudi na namen delovanja, sestavo in članstvo nekaterih mednarodnih sodišč (tukaj imamo v mislih predvsem Meddržavno sodišče, Mednarodno kazensko sodišče in Evropsko sodišče za človekove pravice – nekaj več o tem v razdelku o pravu).

Pomembno je poznavanje aktualnega zunanjepolitičnega dogajanja po svetu. Tako na obeh pisnih delih preizkusnega testa kot tudi na ustnem delu se pojavljajo vprašanja, ki preverjajo kandidatov posluš za trenutne razmere v svetu. Po besedah

nekaterih uslužbencev ministrstva za zunanje in evropske zadeve, ki so v preteklosti sodelovali v komisiji za ustni del izpita, ni dovolj, da kandidati vedo, kaj se po svetu dogaja, temveč morajo biti sposobni na koherenten način to analizirati, umestiti in svoje razmišljanje o dogajanju argumentirati. Aktivno spremljanje zunanjepolitičnega dogajanja v svetu torej terja kritično refleksijo medijskih vsebin. Poleg splošnega zunanjepolitičnega dogajanja po svetu pa se pričakuje tudi sledenje novicam Ministrstva za zunanje in evropske zadeve, ki so dostopne na spletu.

Nazadnje omenimo še notranjepolitično dogajanje v Sloveniji. Na preizkusnem testu za diplomatsko službo bo seveda poudarek na zunanjepolitičnih vsebinah, a vseeno vas ne sme presenetiti tudi vprašanje o aktualni notranji politiki. Ta so sicer redka, vendar se lahko pojavijo, saj se od kandidatov pričakuje razumevanje prepletenosti notranje in zunanje politike. Sledenje novicam osrednjih slovenskih medijev pri tem zadostuje.

Za pripravo na politološki del izpita si dobro preberite Deklaracijo Državnega zbora o zunanji politiki Republike Slovenije in vladno Strategijo zunanje politike Republike Slovenije. Ustrezni viri za pripravo so tudi knjige o političnem sistemu Republike Slovenije, Ustava, Zakon o zunanjih zadevah, spletna stran MZEZ in temeljni pogodbi o Evropski uniji. Kot enoto priporočene literature vam predlagamo knjigo Ernesta Petriča Zunanja politika: osnove teorije in praksa.

SOCIOLOGIJA

Na preizkusnem testu lahko pričakujete temeljna vprašanja iz sociološke misli, ob katerih je treba poznati osnovne sociološke koncepte, dela in avtorje, ki jim določena dela pripisujemo.

Koncepti in avtorji, ki se pojavljajo na preizkusnem testu, spadajo med tiste, ki jih ste jih spoznali med gimnazijskim ali srednješolskim izobraževanjem in se, vsaj praviloma, štejejo za osnovno znanje s področja sociologije. Dobro je poznati osnovne

ideje del avtorjev, kot so Max Weber, Auguste Comte, Karl Marx, Emile Durkheim, Berger in Luckman, Pierre Bourdieu, Jurgen Habermas, Ulrich Beck, Georg Herbert Mead, Judith Butler (oglejte si seznam petdesetih najvplivnejših socioloških del, ki ga je izdala ISA, mednarodna zveza za sociologijo). Na tem mestu bo marsikdo rekel, da smo preveč natančni, vendar je bolje biti natančen kot nepripravljen.

Smiselno morate znati povezati tudi koncepte in njihove avtorje. Da se v pripravi na preizkusni test pri področju sociologije ne bi zadržali predolgo, se osredotočite na srednješolsko oz. gimnazijsko raven znanja iz sociologije. Pri tem seveda ne pozabite na slovenski prispevek, tako Jožeta Goričarja kot Vlada Benka, ki je sociološko razmišljanje vpel v teorijo mednarodnih odnosov.

EKONOMIJA

Na preizkusnem testu bo gotovo nekaj vprašanj s področja mikroekonomije in makroekonomije, mednarodne ekonomije, mednarodnega gospodarstva in mednarodnih financ, ob čemer se je smiselno osredotočiti predvsem na prva tri področja.

Podobno kot pri sociologiji vprašanja s področja ekonomije niso tako specifična kot vprašanja s področja politologije, prava in zgodovine. Osredotočite se predvsem na poznavanje osnovnih konceptov mikro- in makroekonomije ter avtorjev, ki so svoj pečat pustili na področju mednarodne ekonomije. Ekonomistom med vami bodo vprašanja s tega področja predstavljala mačji kašelj, »mednarodniki« in pravniki ste se z njimi srečevali, ostalih pa ne smejo presenetiti, saj gre za osnove.

Tu imamo v mislih res le najosnovnejše koncepte. Sestavljalci preizkusnega testa se praviloma ne osredotočajo na poimenovanje manj poznanih ekonomskih modelov ali specifičnih podpodročij.

Nekateri tovrstni koncepti: monopol, popolna konkurenca, oligopol, ekvilibrij, elastičnost, obrestna mera, inflacija, proračun, padajoča mejna vrednost donosa in drugi preprostejši

izrazi. Tukaj smo navedli koncepte, ki so lastni tako mikroekonomiji kot makroekonomiji, ob čemer velja omeniti, da se boste na preizkusnem testu srečali z obema tematskima sklopoma.

Med avtorji, ki si jih je smiselno pobližje ogledati, so predvsem tisti, ki so pri svojem pisanju najpomembneje vplivali na naše razumevanje mednarodne politične ekonomije. Tu lahko naštejmo Adama Smitha, Davida Ricarda, Karla Marxa, J. M. Keynesa in Friedricha Hayeka ter koncepte, za katere so ti avtorji zaslužni. Treba je namreč razumeti, da bi brez omenjenih avtorjev današnji mednarodni (kapitalistični) sistem, sploh ko govorimo o ustroju mednarodnih finančnih institucij, deloval popolnoma drugače.

Od koncepta prostega trga – *laissez-faire* ekonomije –, na katerem naj bi nevidna roka uravnavala kaos kapitalizma (Adam Smith sicer v Bogastvu narodov o tem ne piše, vendar se njemu in Hayeku ta koncept rado pripisuje, dejansko gre za vidno roko državne regulative) do Marxove primarne akumulacije kapitala, presežne vrednosti in periferije, ki je posledica odtujenosti produkcijskih faktorjev od lastništva kapitala v svetovnih finančnih centrih. Pri Ricardu se ustavite predvsem pri ideji oportunitetnih stroškov (*opportunity cost*) in iz njih izhajajoče teorije primerjalnih prednosti (*comparative advantage*).

Ko govorimo o mednarodnem gospodarstvu, govorimo predvsem o mednarodnem poslovanju. Eden izmed ključnih ciljev slovenske zunanje politike je promocija slovenskih gospodarskih interesov v tujini. Redkokateremu bilateralnemu pogovoru uide naslavljanje stanja mednarodne menjave med deležniki, ob čemer je treba poznati tako ustrezne koncepte kot tudi ključne institucije, ki promovirajo širitev slovenskih podjetij na tuje trge ter privabljajo tuje investicije.

Slovenska veleposlaništva imajo pomembno nalogo promocije menjave z državo sprejemnico, kjer v sklopu nekaterih izmed njih (približno dvajsetih veleposlaništev) delujejo tudi t. i. ekonomski svetovalci (predvsem na trgih, ki so strateškega pomena za

slovensko gospodarstvo, kjer pa je smisel tovrstne razporeditve vedno znova preizprašan).

Med osnovne koncepte mednarodnega poslovanja lahko umestimo izvoz, uvoz, kvartal, internacionalizacijo, diagram SWOT in tuje neposredne investicije (*foreign direct investment*). Med ključnimi deležniki, ki pomagajo pri promociji slovenskega trga, moramo poznati SPIRIT, Slovensko turistično organizacijo, Gospodarsko zbornico Slovenije in ministrstvo, pristojno na tem področju (trenutno je to MGTŠ). Priporočamo, da si na spletni strani Ministrstva za zunanje in evropske zadeve ogledate tudi brošuro, ki pojasni delo ekonomskih svetovalcev.⁴²

Na področju mednarodnih financ se velja osredotočiti predvsem na poznavanje osnovnih konceptov mednarodnega finančnega poslovanja in mednarodnih organizacij, ki trenutno tvorijo sistem mednarodnih financ in mednarodnega trgovanja. Koncu druge svetovne vojne je sledilo oblikovanje nove mednarodne ureditve, katere ključni vidik je slonel na t. i. Brettonwoodskem dogovoru. Ustanovljene so bile organizacije, kot so Mednarodni finančni sklad (IMF), Svetovna banka (WB) in Mednarodna banka za obnovo in razvoj (IBRD). Temelj povojne trgovine je slonel na Splošnem sporazumu o carinah in trgovanju (GATT), iz katerega se je leta 1995 razvila Svetovna trgovinska organizacija (WTO), leta 1991 pa je IBRD sledila tudi Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), ki je odigrala odločilno vlogo pri zadolževanju tranzicijskih držav na mednarodnih finančnih trgih.

Poleg omenjenih institucij gre nadalje poznati tudi osnovne koncepte, ki so povezani z mednarodno finančno ureditvijo. Tukaj lahko naštejemo zlati standard, menjalni tečaj, drseči menjalni tečaj, plačilno bilanco, javnofinančni primanjkljaj, eksterni šok, interni šok, dolg, SWIFT, Fisherjev efekt, Mundell-Flemmingovo teorijo in koncept (optimalnih) valutnih območij. Tudi pri mednarodnih financah je treba razumeti koncept posojil

42 Dostopna je na spletni strani ministrstva.

kot mednarodnih inštrumentov, s katerimi se države zadolžujejo na mednarodnih finančnih trgih. No, bodimo iskreni, če med vprašanji vidite Mundell-Flemmingovo teorijo ali koncept optimalnih valutnih območij, so imeli pripravljanci testa še posebej »dober« dan.

POLITIČNA GEOGRAFIJA

Pri pisnem (in ustnem) delu preizkusnega testa se lahko pojavijo vprašanja iz politične geografije in nekatera so zelo specifična, tudi za tiste med vami, ki prihajate s študijskih smeri, na katerih ste se z geografijo pogosto srečevali. Vendar v preizkusu ne bo nič takšnega, na kar se v nekaj preprostih korakih ne bi uspeli ustrezno pripraviti.

Vaš najboljši prijatelj naj bo v prvi vrsti zemljevid sveta, na katerem si podrobno ogledate prestolnice vseh držav. Začnite s tistimi, kjer ima Slovenija diplomatska in konzularna predstavništva (te je treba stresti iz rokava), nato pa tudi glavna mesta ostalih držav. Na vprašanja tipa »Kje se nahaja sedež Afriške unije?« ali »Katero je glavno mesto Ugande?« morate biti pripravljeni.

Poleg poznavanja osnov politične geografije, med katere štejemo tudi poznavanje pripadnosti ekstrateritorialnih ozemelj ter držav, na katere mejijo druge države (lahko se pojavi tudi vprašanje, pri katerem boste naštevali države, na katere meji Kitajska), je treba poznati koncepte politične geografije. Če naštejemo nekaj klasičnih primerov, se tu pojavijo Srednja Azija, MENA, Sahel, Zaliv, Zahodni Balkan, LAC (Latinska Amerika in Karibi), Arktika, Višegrad in drugi. Našteli smo jih toliko, da boste lahko približno razumeli smer, v katero gredo spraševalci na preizkusnem testu, seznam pa prav gotovo ni izčrpen.

Za trenutek se ustavimo še pri klasičnih geografskih pojmi, ki se sicer na preizkusnem testu pojavljajo redkeje, pa vendar. Omenimo lahko poznavanje lokacije pomembnejših morskih poti (kot so Panamski kanal, Tajvanska ožina, Sueški kanal,

Bospor in Dardanele, Hormuška ožina, Gibraltar, Južnokitajsko morje, Angleški kanal in Beringova ožina, če naštejemo le nekaj najpomembnejših), od neovirane plovbe po katerih je odvisno stanje svetovne ekonomije. V to kategorijo sodijo tudi pomembne plovne mednarodne reke (Ren, Nil, Donava, Mekong in Niger), upravljanje s katerimi je pogosto predmet mednarodnega prava in usklajevanja med številnimi deležniki (predvsem tistimi, po ozemljih katerih reke tečejo).

Enako velja za posebne naravne habitate, ki se nahajajo pod jurisdikcijo več držav. Sem sodijo morja (recimo Sredozemsko, Jadransko in Jonsko morje), gorske verige (recimo Alpe in Himalaja), gozdovi (recimo Amazonski gozd), nižine (recimo Panonska nižina) in puščave ter druga posebna področja (Sahara, Sahel). Zaradi svoje biotske raznovrstnosti, specifičnih konzervacijskih izzivov in strateškega pomena za države, na ozemljih ali pod jurisdikcijo katerih se ta področja nahajajo, so ta pogosto predmet multilateralnega sodelovanja med državami. Kot primer pomislite samo na najstarejše mednarodne organizacije, ki so se ukvarjale prav z urejanjem plovbe po mednarodnih rekah (Donavska in Renska komisija, recimo). Za Slovenijo je posebej pomembna Mednarodna komisija za savski bazen.

PRAVO

Pravo je eno temeljnih področij, s katerega bodo vprašanja (najverjetneje) zastavljena tako na pisnem kot tudi na ustnem delu preizkusnega testa. Velja mu nameniti posebno pozornost z več poudarka na mednarodnem pravu kot na poznavanju domačega pravnega reda.

Sklop mednarodnega prava lahko delimo na šest kategorij – splošno poznavanje mednarodnopravnih konceptov, mednarodno pogodbeno pravo, subjekti mednarodnega prava, objekti mednarodnega prava, diplomatsko in konzularno pravo ter

mednarodni dogovori. V spodnjih vrsticah se na kratko posvetimo pripravi na vsako izmed zgoraj omenjenih področij.

Obvezno je temeljno poznavanje notranjega pravnega okvira Republike Slovenije. Pri tem gre največ pozornosti posvetiti razumevanju Ustave in hierarhije pravnih aktov. Pri študiju ustavnih določil se osredotočite predvsem na dobro razumevanje tistih členov, ki se neposredno uporabljajo pri zunanjepolitičnih vprašanjih, pomembna sta predvsem člena 8 in 153. Omenjeni členi obravnavajo razmerje med mednarodnimi obveznostmi in notranjim pravnim redom Republike Slovenije, ob čemer pri nas velja, da mora biti notranja zakonodaja v skladu z mednarodnimi zavezami, h katerim je pristopila Republika Slovenija (tudi z občim mednarodnim pravom in splošnimi pravnimi načeli).

V nadaljevanju si podrobneje ogledajte člen 3a, ki smo ga sprejeli pred vstopom v Evropsko unijo. Člen namreč določa, da lahko Republika Slovenija del izvrševanja suverenih pravic prenese na mednarodne organizacije, če mednarodno pogodbo ratificira Državni zbor z dvotretjinsko večino vseh poslancev.⁴³ Pristopno pogodbo so tako poslanci Državnega zbora v skladu z omenjenim členom ratificirali 28. januarja 2004.⁴⁴

Pomembni so tudi členi, ki urejajo pravice madžarske in italijanske narodne skupnosti.⁴⁵ Člen 5 natančno določa, da bo Republika Slovenija skrbela za avtohtone slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce. Podrobneje si ogledajte tudi drugo poglavje, ki obravnava varstvo človekovih pravic, smiselno pa je poznati tudi člen 70a,

43 To Uniji omogoča, da vodi določene politike, ki spadajo med njene ekskluzivne kompetence, ter si pridržuje pravico do uveljavljanja prednostne klavzule pri politikah, ki spadajo med deljene kompetence. Omenjena področja ekskluzivnih, deljenih in pomožnih kompetenc najdete v drugem, tretjem in četrtem členu Pogodbe o delovanju Evropske unije.

44 Štiri leta kasneje, 29. januarja 2008, je bila Republika Slovenija tudi prva med članicami, ki je ratificirala novo Lizbonsko pogodbo. To je bilo na začetku prvega predsedovanja Slovenije EU (še po starem sistemu).

45 Členi 5, 11, 62a, 64 in 80.

ki ureja pravico do pitne vode. Zakaj prav ta člen? Z njim se radi pohvalimo. Tudi pravice manjšin in človekove pravice so sestavni del slovenske zunanje politike, teh področij ne zanemarjajte. Čas, ki ga boste namenili poznavanju notranjopravne ureditve Republike Slovenije vam bo privarčeval čas v sklopu priprave na diplomatski izpit, ki vas čaka *down the line*.

Razumevanje splošnih konceptov mednarodnega javnega prava se sicer na preizkusnem testu redkeje preverja, vendar vas vprašanja iz sklopa mednarodnopravne teorije ne smejo presenetiti. Med te koncepte lahko štejemo naslednje: monizem, dualizem, *soft law*, *hard law*, *pacta sunt servanda*, *de lege lata*, *de lege ferenda*, kodifikacija, *estoppel*, *ius cogens*, *opinio juris* (*sive necessitatis*), resolucija, deklaracija, jurisprudenca, judikatura, enostranski pravni akt, *ex aequo et bono*, represalija, retaliacija, retorzija, mednarodno javno pravo in običajno pravo. Seznam seveda ni izčrpen, je pa izčrpavajoč.

Poznavanju splošnih konceptov mednarodnega javnega prava je treba dodati tudi razumevanje virov mednarodnega javnega prava – kaj so in kje jih najdemo. Določa in v 38. členu našteje jih statut Meddržavnega sodišča. Ko ste že tam, si lahko preberete še Ustanovno listino Združenih narodov, katere priloga je Statut. Pravzaprav je pomembno osnovno poznavanje ustroja meddržavnega sodišča, pa tudi poznavanje temeljnih organov OZN. Vidite, dve muhi na en mah.

Mednarodno pogodbeno pravo je kompleksna materija, ki je za potrebe preizkusnega testa zares ni treba poznati do potankosti. Ne skrbite, za to bo čas med pripravami na diplomatski izpit. Sedaj se osredotočite predvsem na poznavanje splošnih pojmov in pravil. Med splošne pojme pri mednarodnem pogodbenem pravu lahko uvrščamo naslednje: načelo dispozitivnosti, večstranske pogodbe, dvostranske pogodbe, reciprociteta, ratifikacija, *bona fides*, parafiranje, načelo neretroaktivnosti, deponat, pridržek, *full powers*, interpretativna izjava, poverilnica, *treaty event*, memorandum o soglasju in *vacatio legis*. Splošno? Ne se hecat...

Med splošna pravila mednarodnega pogodbenega prava uvrščamo postopke sprejemanja mednarodnih pogodb in mednarodnih nepogodbenih aktov. Razlika med njimi je v subjektih, ki akt sklepajo, in v obveznostih, ki iz njega izhajajo. Medtem ko mednarodni nepogodbeni akti za subjekte ne ustvarjajo pravno zavezujočih obveznosti (temveč politične zaveze), mednarodne pogodbe tovrstne obveznosti ustvarjajo. Pri tem se lahko za potrebe preizkusnega testa mirno ustavite.

Za preizkusni test ni treba natančno poznati postopka sklepanja mednarodnih pogodb v Republiki Sloveniji, pomembno pa je vsaj v osnovi razumeti korake, ki pripeljejo do veljave mednarodnih pogodb – tako dvostranskih kot večstranskih (vsaj razliko med njimi). Dobro je vedeti, kateri deležniki sodelujejo pri sklepanju pogodbe, kakšna je vloga MZEZ, vlade in državnega zbora. Osvajanje (ali ponavljanje) tega znanja vam bo koristilo pri razumevanju koncepta mednarodne pogodbe in dalo ustrezno predstavo o namenu pogodb. Če vas to zanima, si oglejte Dunajsko konvencijo o pravu mednarodnih pogodb (1969), ki jo boste morali v pripravi na diplomatski izpit podrobneje razumeti.

Sklop mednarodnih subjektov je manj zapleten od sklopa, ki obravnava mednarodne pogodbe. Vseeno je treba poznati osnovne vidike subjektov mednarodnega prava, torej tistih, ki lahko v odnosu do mednarodnega prava dejansko in efektivno izpolnjujejo obveznosti in uveljavljajo pravice ter zahteve v zvezi s pravicami. V prvi vrsti so subjekti mednarodnega prava v moderni mednarodni družbi države. Vprašanja glede držav se lahko nanašajo na njihov nastanek, njihove pravice in suverenost.

Temeljni pojmi, ki se pri teh vprašanjih pojavljajo, so: konvencija iz Montevidea, zveza držav, federacija, konfederacija, personalna unija, odcepitev, kolonija, originarnost in derivatnost (v smislu nastajanja držav), konstitutivnost in deklaratornost (v smislu priznavanja držav), Deklaracija o smernicah za priznanje

novih držav, Monroejeva doktrina, suverenost, *par in parem non habet imperium*, lateranska pogodba in skrbniški sistem.⁴⁶

Na področju subjektov mednarodnega prava (še vedno) poteka razprava o priznavanju mednarodnopravne subjektivitete posameznikom. Večina avtorjev posameznikom te subjektivitete ne priznava, saj v odnosu do drugih subjektov ne morejo (primerljivo drugim subjektom) dejansko in efektivno izpolnjevati svojih obveznosti in uveljavljati svojih interesov.

Poznavanju področja subjektov mednarodnega prava moramo dodati tudi področje objektov mednarodnega prava. Mednarodno pravo ureja tudi odnos subjektov do objektov, ki so pod njihovo teritorialno suverenostjo, in tistih, ki ne spadajo v teritorialno suverenost katerekoli države (recimo odprta morja ali vesolje). Med klasične objekte mednarodnega prava prištevamo reke in morje, ki v celoti ne spadajo pod suverenost države, ter zračni prostor nad ozemljem suverenih držav.

Najbolj specifična določila o morju kot objektu mednarodnega prava najdete v Konvenciji Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu (UNCLOS). V njej so tudi ključne definicije vseh v nadaljevanju omenjenih pojmov. Pri obravnavi mednarodnega prava na področju objektov je dobro poznati naslednje specifične izraze: *thalweg*, *terra nullius*, *uti possidetis*, cesija, prirast, mirna okupacija, zastaranje in priposestvovanje, prelet, *Mare Liberum*, temeljna črta, notranje vode, teritorialne vode, zunanji pas, ekskluzivna ekonomska cona, arhipelaške vode, epikontinentalni pas, odprto morje, demarkacija in neškodljiv prehod. Podobno kot smo zapisali pri vprašanju mednarodne ekonomije, ponovimo tu: pripravljalci testa so posebej razposajeni, če vas povprašajo po razliki med notranjimi in teritorialnimi vodami. Redkost.

Med specifičnimi področji mednarodnega prava lahko postavimo mednarodno humanitarno pravo, mednarodno pravo človekovih pravic in mednarodno diplomatsko ter konzularno

46 Ne skrbi, poznavanje teh izrazov je prednost, ni pa nujno.

pravo. Za potrebe preizkusnega testa je dobro podrobno poznati ključno vsebino Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih in Dunajske konvencije o konzularnih odnosih.

V teh sporazumih namreč najdemo določila, ki urejajo diplomatske in konzularne odnose med državami. Gre za zelo specifično materijo mednarodnega pogodbenega prava, s katero se diplomati vsakodnevno srečujejo. Dobro je vsaj okvirno poznati določila o privilegijih in imunitetah diplomatov, nastopu mandata v tujini, določila glede nedotakljivosti veleposlaništva, razredih diplomatskega predstavništva, nedotakljivosti diplomatske pošte, vlogi prednostnega vrstnega reda, koncepta *persona non grata*, koncept konzularnega območja, razrede vodij konzulatov, razlike med poverilnim pismom, patentnim pismom in eksekvaturu.

Poznati je dobro tudi vse temeljne pogodbe, ki so bile sprejete v procesu evropske integracije, predvsem Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o delovanju Evropske unije. Pri teh dokumentih se osredotočite na razdelek, v katerem so opisani temeljni procesi odločanja (osnovne informacije najdete tako v Pogodbi o EU kot tudi v Pogodbi o delovanju EU).

INTERMEZZO: O POLITIKI MEDNARODNEGA PRAVA

Eden od pokazateljev nizke stopnje zunanjepolitične pismenosti v družbi je nerazumevanje mednarodnega prava, ki ga izkazuje sicer visoko izobražena in dobro splošno razgledana javnost. To nerazumevanje se odraža v prepričanju o nesmiselnosti ali celo odvečnosti mednarodnega prava. Prepogosto slišimo, da se države mednarodnega prava ne držijo in zakaj ga sploh imamo, če pa je vse utemeljeno z zakonom moči in ne z močjo zakona. Naj torej vaše morebitno preizpraševanje o pomenu poznavanja mednarodnega prava zavoljo uspešnega opravljanja diplomatskega dela, če ne že zavoljo splošno odgovornega političnega udejstvovanja, dopolnim s kratko razpravo o politiki mednarodnega prava, ki jo

v Inštitutu (poenostavljeno seveda) radi predstavimo dijakom in študentom, ko nas ti soočijo s svojimi pomisleki.

Predstavljajte si večpasovno krožišče v milijonskem mestu (domišljija, naj ima sto pasov). *Rush hour*, gneča je podobna tisti ob vračanju s prvomajskih praznikov po primorki in vi ste za volanom. Promet se komaj premika, avtobusi in tovornjaki izrivajo manjše s ceste, vozi se po pločnikih, skoraj na vsakem pasu je prometna nesreča. Križišče nima smerokazov, cestnoprometna pravila ne obstajajo, vlada popoln kaos – anarhija!

Vozniki so drug do drugega nezaupljivi, a sčasoma iz nuje ozavešijo določene prakse, te prerastejo v pravila, ki se jih večina drži. Tisti, ki se jih ne držijo, so izključeni iz sodelovanja v prometu. Sčasoma se razvije več osnovnih pravil, s katerimi se strinjajo vsi udeleženci v prometu, njihovo upoštevanje pa s sredstvom prisile uravnava prometna policija.

To ne pomeni, da se v visoko civilizirani družbi suverenih udeležencev v prometu, ki uživajo določene pravice v zameno za upoštevanje pravil, kršitve ne pripetijo. Dogajajo se nesreče, nekateri vozniki vozijo prehitro, pešci prečkajo prehod ob rdeči luči, kolesarji se požvižgajo na pravila. A vendarle se večinoma vsi vseh pravil držijo in v njih, četudi jih občasno kršijo, vidijo smisel, saj služijo njihovim lastnim varnostnim interesom.

Grobo poenostavljeno lahko rečemo, da gre pri vzpostavitvi mednarodnopravnih norm in pravil za podoben postopen proces socializacije kot v primeru udeležencev v prometu. Obča načela mednarodnega prava, ki so se razvila na podlagi ponavljajoče se prakse držav in razumevanja obvezujočnosti določene norme, so tista, ki se, med drugimi viri, nahajajo v Ustanovni listini OZN in Deklaraciji sedmih načel (1970). Večina držav ta pravila priznava kot temeljne norme, ki bi obstajale tudi ob neobstoju listin, v katerih so zapisana.⁴⁷ Druga pravila, s katerimi urejamo »mednarodni promet«, izhajajo iz bilateralnih dogovorov

47 Dodamo lahko tudi npr. Dunajsko konvencijo o pravu mednarodnih pogodb.

med posameznimi »vozniki« (mednarodne pogodbe) ali pa iz večstranskih dogovorov, pripravljenih v okviru mednarodnih organizacij (večstranske pogodbe, zavezujoče resolucije).

Tudi v mednarodnem prometu se večina mednarodnih subjektov večinoma drži večine pravil. Upoštevanje pravil ni v navzkrižju s sebičnimi interesi držav, temveč se v sledenju normativnim procesom ti interesi manifestirajo, predvsem želja po varnosti in obstoju, utemeljena v predvidljivosti. Hkrati tudi neupoštevanje pravil izhaja iz zasledovanja sebičnih interesov in se udejanja v okviru (ne)sprejemljivosti, ki jo izražajo drugi enakovredni subjekti, sodelujoči v mednarodnem prometu. Mednarodni red torej temelji na dveh vrstah norm – napisanih pravilih in nenapisanih pravilih kršenja napisanih pravil. Od upoštevanja obeh vrst pravil je odvisen mednarodni red.

Temeljna razlika med mednarodnim in notranjepравnim redom izhaja iz jurisdikcije, organizacije oblasti in narave nadzora/izvrševanja. Demokratičnim ureditvam je lastna trovejna delitev oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno oblast, ob čemer naj bi vsaka izmed njih svoje pristojnosti in dolžnosti vršila v imenu interesa ljudstva. V mednarodnem redu izvrševanje prisile, dogovarjanje o pravilih in presoja o upoštevanju pravil ter dopustnosti njihovega kršenja izhajajo iz suverena in družbe suverenih subjektov. Kot je za notranjepравni red in ravnotežje ključno, da veje oblasti sodelujejo in se pri izvajanju pristojnosti medsebojno nadzirajo, je tudi za mednarodni red ključno, da izvajalci suverene oblasti med seboj sodelujejo in se v okviru spoštovanja suverenosti medsebojno nadzorujejo. Nastanek mednarodnopravnih norm, njihovo izvajanje in nadzorovanje je torej proces, pogojen s sodelovanjem suverenih držav. Odvija se v procesu diplomatskega diskurza.⁴⁸

48 Kot politolog o mednarodnem pravu na tem mestu razpravljam na poenostavljen način. S širokimi potezami, kar bo upravičeno predmet kritike. Če bi moral, zavedajoč se konceptualnih nedohajanj, svoje kratko razmišljanje umestiti v enega izmed mednarodnopravnih tokov, bi ga povezal z newhavensko šolo. Ta, v grobem, o mednarodnem pravu govori kot o političnem procesu, v

Pri tem gre seveda poudariti, da se v mednarodni družbi funkcija nadzora ne izvaja z institucionaliziranimi sredstvi prisile, ki naj bi bila politično neodvisna, temveč je (ne)dopustnost kršenja pravil stvar recipročne prakse mednarodnih subjektov, odvisna od njihovega vpliva. Malce poenostavljeno to pomeni, da bodo države bolj nagnjene k upoštevanju norm in procesov, če bodo norme in procesi splošno upoštevani. Obratno pa bodo bolj nagnjene h kršenju teh, če bodo doumele, da jih tudi ostali subjekti ne upoštevajo. Pričakovati, da bodo države, predvsem velike sile, mirno sprejemale kršenje dogovorjenih načel drugih držav in se pri svojih skušnjavah samoomejevale, je iluzorno. Prav zato lahko ugotovimo, da je na pravilih utemeljen mednarodni red dejansko odvisen od avtoritativne politične odločitve držav o samoomejevanju rabe sile za doseganje sebičnih ali skupnih interesov. Pri tem imam v mislih predvsem velike sile, saj je razumevanje zavezujočnosti določene norme odvisno od razumevanja te zavezujočnosti za tiste države, ki razpolagajo s sredstvi, s katerimi bi to normo lahko efektivno kršile.

Povedano drugače, kako vemo, da se vozniki držijo omejitve hitrosti? Preverimo, če se je držijo tisti, ki lahko vozijo hitreje od omejitve in tako dejansko ogrožajo promet. Interes za vodenje procesov na normativen način moramo tako ugotavljati pri večjih silah (ter njihovih *proxijih* in zaveznicah, ki uživajo podporo velikih) in ne tistih, ki se jim upoštevanje procesa predstavlja kot edina možnost.⁴⁹

Mednarodno pravo je nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, vendar ni le to.⁵⁰ Medtem ko je notranjepravni red v svojem

katerem proces avtoritativnega odločanja igra ključno vlogo. Za resno razpravo o tem priporočam branje knjige *Problemi in proces* avtorice Rosalyn Higgins.

49 Dejstvo, da je Slovenija zagovornica mednarodnega prava torej ni presenetljivo. Vsakič znova pa pozorno spremljamo, če se bodo tudi večje države držale pravil.

50 Na fakulteti se nisem pretirano navduševal nad Clausewitzom, ki mu pripisujejo slaven stavek »Der Krieg ist eine blosse Fortsetzung der Politik mit

zakonodajnem vidiku stvar politične volje odločevalca, naj bi bili izvršna in sodna oblast v normativnem smislu od njenega vpliva strogo ločeni. Politika naj bi se ustavila pred vrati izvršilne in sodne veje oblasti, medtem ko ti dve izvajata nadzor (tudi) nad zakonodajno oblastjo. Mednarodno pravo te ločnice ne pozna. Prav obratno, odsotnost ločitve oblasti in zunanjega sredstva prisile se izraža v političnem izvrševanju prava ter politični presoji zavezujočnosti norm, procesov in pravil. Navkljub obstoju meddržavnega sodišča, mednarodnega kazenskega sodišča in *ad hoc* tribunalov za pregon najhujših kršitev humanitarnega prava je nujno razumeti, da je njihov obstoj, privzem pristojnosti, izvrševanje sodb, sklepov in tiralic predmet politične odločitve.

Kako torej ni le nadaljevanje politike? Kako je politika omejena? Mednarodno pravo je treba hkrati razumeti tudi v odnosu do notranjega pravnega reda, v katerem je zakonodajna veja oblasti podvržena upoštevanju zakona in nadzoru izvršilne ter sodne veje oblasti. V procesu zunanjepolitičnega (in notranjepolitičnega) odločanja so torej odločevalci omejeni in primorani upoštevati za državo zavezujoče mednarodne pogodbe, obče mednarodno pravo in splošna načela, če tako velewa njihov notranjepravni red.⁵¹ Ob odsotnosti mednarodnega izvršilnega nadzora je treba torej nujno poudariti, da odločevalce pri upoštevanju normativnih procesov načeloma zavezuje notranjepravni red, ki je v odnosu

anderen Mitteln» (Clausewitz 1832, str. 28). Onkraj tega, da se udarno sliši, mi profesorji niso znali pojasniti, zakaj je stavek nekaj posebnega. Preprosto jasno je, da je vodenje vojne manifestacija politične odločitve. Obratno pa morda ni tako očitno, da je v mednarodnem prostoru pravo sprva in predvsem politično.

51 Iz Ustave Republike Slovenije izhaja, da ima mednarodno pravo primat nad notranjim pravom (8. člen Ustave Republike Slovenije, 160. člen Ustave Republike Slovenije). V tem smislu je za odločevalce zavezujoče, zakonodajalec pa mora »pri sprejemanju novih zakonov paziti, da niso v nasprotju z veljavnimi in objavljenimi mednarodnimi pogodbami, ne glede na to, ali so notranjepravno potrjene z zakonom ali uredbo o ratifikaciji« (Drenik 2013, str. 50). Za razpravo o monizmu/dualizmu glej Drenik v Polak Petrič, Jager Agius, Zidar, Pravo mednarodnih pogodb (2013, str. 48–56).

z mednarodnim pravom temu pogosto podrejen. Vselej pa je tudi notranjepravni red podvržen zakonodajni veji oblasti ali v skrajnem primeru izvajanju moči onkraj notranjega normativnega sistema. Politiko torej v odločanju z mednarodnim pravom omejuje nadzor drugih suverenih držav in notranjepravnega reda, a na koncu gre pravno zavest vselej presoditi v odnosu do samoomejevanja v izvajanju vpliva in moči.

Ločimo lahko med štirimi zunanjepolitičnimi pristopi držav do mednarodnega prava. Prve svojo moč samoomejujejo, hkrati pa bistveno definirajo in upoštevajo pravila, na nastanek katerih so pomembno vplivale. Drugim se v zunanjepolitičnem odločanju zaradi upoštevanja normativnih procesov ni treba bistveno samoomejevati, saj nimajo sredstev (moči), s katerimi bi lahko onkraj upoštevanja pravil dosegali svoje interese. Upoštevanje pravil ni nujno popolnoma skladno z njihovimi interesi in njim v interesu, vendar nimajo druge izbire. Nadaljujemo s tistimi, ki se pri kršenju pravil samoomejujejo in hkrati poudarjajo pomen pravil (ostajajo v polju možnega zanikanja odgovornosti ali pazi-jo, da jih kršijo toliko, kot jih kršijo druge). Zaključimo s tistimi redkimi pristopi, ki se pri izvrševanju svojih zunanjepolitičnih interesov v celoti požvižgajo na normativne procese.

Sklepanje o nesmiselnosti ali nedelovanju mednarodnega prava na podlagi kršitev temeljnih mednarodnopravnih norm (kot je npr. poseg v teritorialno celovitost in suverenost druge države) je posploševanje izjeme. Naj tu ponovim, da se večina držav večino časa drži večine pravil. Verjamem, da si tudi o arbitrarnosti cestnoprometnih predpisov ne bi drznili sklepati na podlagi norih voznikov, ki sicer splošno upoštevana pravila kršijo. Tudi v notranjempravnem redu prihaja do kršitev pravil, a se ob ponavljajočih kršitvah ne sprašujemo o ukinitvi pravila, temveč o zaostrovanju kazni ali boljši vzgoji posameznikov, ki sodelujejo v prometu. V mednarodnem prostoru ne moremo pričakovati, da bo zaostrovanje kazni pripeljalo do upoštevanja pravil, če te kazni ne moremo izvršiti v notranjem redu. Odgovor

je torej v vzgoji in izobrazbi posameznikov, ki bodo razumeli, da pravila potrebujemo, četudi ne bodo vedno upoštevana. Gre za socializacijo. Tako kot skozi vzgojo posameznikov v normativne subjekte vzgajamo pravno državo, moramo vzgajati tudi red, utemeljen na mednarodnem pravu. Tudi o tem govorimo, ko v inštitutu govorimo o diplomatskem izobraževanju.

Razumevanje *politike* mednarodnega prava se izraža v sposobnosti ločevanja med prvo in drugo kategorijo ter tretjo in četrto kategorijo držav. Apolitični oz. strogo pravni pristop do mednarodnega prava namreč ločuje samo med upoštevanjem in neupoštevanjem pravil – ni vmesne poti. Političen pristop k mednarodnemu pravu pa v odločanje in analizo uvede vprašanje sredstev, interesov, vpliva in moči. Bistveno je znati ločiti med kršenjem pravil s sočasnim vzdrževanjem fikcije njihovega pomena ter popolnim zavračanjem pomena obstoja normativnih sistemov. Gre namreč za prepoznanje mednarodnopravne zavesti ali njene odsotnosti. Pomembno je razumeti, da nekatere države pravila pri doseganju interesov omejujejo, druge omogočajo. Pomembno je, da v vodenju odnosov pravilno ocenimo, v katero skupino uvrstimo sogovorce, saj bo to pomembno določalo njihov odnos do naših večinoma normativnih predlogov.

Republika Slovenija sodi v drugo kategorijo držav, ki je velika zagovornica upoštevanja normativnih procesov, saj je normativna drža v večini primerov zanjo tudi pragmatična drža. Dobro poznavanje mednarodnega prava je pomembno, saj poskušamo predstavnike močnejših držav pripraviti do tega, da se v odločanju samoomejujejo in v doseganju interesov sledijo normativnim procesom.

Tako kot poznavanje cestnoprometnih predpisov voznikom omogoča udeležanje njihovih interesov v praksi, je tudi mednarodno pravo normativni sistem, ki »omogoča stopnjo reda, če naj (mednarodna, op. LPP) družba kar najbolj poveča skupno dobro in se v resnici celo izogne kaosu v prepletu v prepletu dvostranskih in večstranskih odnosov« (Higgins 2018, str. 1). Cilj je torej

izogniti se kaosu na cesti, za kar potrebujemo dobre voznike in smiselna pravila, ki jih bodo ti upoštevali.

Izogibajmo se podpore tistim, ki pravil ne poznajo, ali še huje, jih zavestno kršijo oz. zanikajo.

ZGODOVINA

Na preizkusnem testu se preverja poznavanje slovenske in mednarodne zgodovine v faktografskem smislu. S tovrstnim preverjanjem znanja ste seznanjeni iz srednješolskih let. Razlika med gimnazijskim znanjem zgodovine (kot bi se ga na primer preverjalo na maturi) in znanjem zgodovine, ki je potrebno za uspešno opravljanje preizkusnega testa iz tega področja, je v podrobnostih poznavanja zgodovine slovenskega naroda in zgodovine mednarodnih odnosov. Posebno pozornost je pri pripravi na preizkusni test treba torej nameniti moderni slovenski zgodovini in zgodovini mednarodne skupnosti.

Poseben poudarek pri študiju slovenske zgodovine je smiselno nameniti dogodkom, ki so pomembno vplivali na oblikovanje slovenske države ter njenih dejavnosti v mednarodnem okolju. Tu ne mislimo le na dogajanja po izdaji 57. številke Nove revije, obdobja osamosvojitve in prvih let samostojnosti, temveč opozarjamo na temeljne zgodovinske procese, ki danes oblikujejo identiteto slovenskega naroda. Če bi morali zaradi priprave navesti letnico, lahko govorimo o potrebi po podrobnem poznavanju zgodovine današnjega slovenskega prostora (torej ne Slovenije, temveč širše) od vznika ideje o samostojni slovenski državi do danes (19., 20. in 21. stoletje). Pri tem se velja osredotočiti na dogodke, osebe in procese, ki so zaznamovali to obdobje na način, ki je še danes za Republiko Slovenijo bistvenega pomena.

Pri mednarodni zgodovini se osredotočite predvsem na obdobje po francoski revoluciji. Na preizkusnem testu bo poudarek najverjetneje na evropski zgodovini, ob čemer pa evro-atlantska in azijska komponenta ne uideata.

Pri pripravi je najboljšo izhodišče gimnazijski učbenik za zgodovino (tretji in četrti letnik). Gimnazijski učbeniki so pripravljani (oz. bi vsaj morali biti) na osnovi političnega konsenza o zgodovinskih dejstvih. Nudijo celovit pregled temeljnih zgodovinskih dogodkov in procesov ter kot taki služijo kot okvir za nadaljnjo pripravo.

Vprašanja, ki se pojavljajo na preizkusnem testu, so tako splošna kot specifična, zato poznavanje temeljnih letnic ni dovolj. Predlagamo, da si posebej podrobno ogledate vse pomembne dogodke v zgodovini nastanka slovenskega naroda. Pri mednarodni zgodovini so posebej pomembni tisti dogodki, ki so zaznamovali spremembe mednarodnega sistema (oz. o njih govorimo kot o tektonskih premikih). Za lažjo orientacijo mednje uvrščamo večje konflikte (vojne), mirovne procese, revolucionarna gibanja, narodna gibanja in podobno.

ESEJ NA IZBRANO VPRAŠANJE

Na preizkusnem testu vas čaka esej v angleškem jeziku. Vsako leto se tema esejskih vprašanj spreminja, vedno pa je povezana z aktualnim dogajanjem v mednarodni družbi. Z malce domišljije si lahko torej predstavljate, kaj se lahko na preizkusnem testu pojavi.

Najboljši način za pripravo na esejski del preizkusnega testa je vaja pisanja esejskih izdelkov na aktualne teme. Pri esejih za vajo si omejite čas pisanja na približno 30 minut. Četudi boste imeli na preizkusnem testu več časa, bo tudi okolje, v katerem pišete, morda vplivalo na vas. Bolje je, da se v pripravah omejite na krajši čas. V eseju poskusite izoblikovati jasno tezo do izbranega esejskega vprašanja in jo na kratko razvijte (lahko tudi le z miselnimi vzorci). Dobro je, da poskusite predvideti več tem in za vsako pripravite kratek razmislek, ki ga boste nato (morda) razvili na preizkusnem testu.

Primeri tem:

- Kršitev mednarodnega prava in agresija Ruske federacije na Ukrajino.
- Odnosi Republike Slovenije s sosednjimi državami.
- Kršenje mednarodnega humanitarnega prava in vojna med Izraelom in Hamasom.
- Sprememba mednarodnega reda in vpliv držav BRICS.

Iz zgornjih tem (med njimi so nekatere, ki so se v preteklosti že pojavile na izpitnih polah) je razvidno, da so teme zastavljene široko. Spremljanje aktualnega dogajanja v svetu in aktiven razmislek o mednarodnih temah na dnevni ravni je torej posreden način priprave na pisanje eseja. Če redno berete novice, kolumne, članke, gledate zunanjepolitične televizijske oddaje (npr. Globus) ali pa ste omenjene teme celo obravnavali na fakulteti oziroma v svojem delovnem okolju, vam esejski del izpita ne bi smel predstavljati velikih težav.

TEST PSIHOLOŠKE USTREZNOSTI

Na test psihološke ustreznosti se pravzaprav ne morete posebej pripravljati. Pričakujete lahko veliko vprašanj, na katera je najbolje odgovarjati brez taktičnega premisleka. Testi so namreč zastavljeni tako, da vprašanja izrišejo celostni profil osebe. Če testa ne boste reševali impulzivno, vam bo za odgovore na vprašanja zmanjkalo časa.

Vprašanja ne preverjajo znanja, temveč značaj. Njihov namen je ustvariti psihološki profil posameznika. Imate radi belo ali črno čokolado? Se radi odločate, to prepuščate drugim? Ste na zabavah v središču pozornosti? Družina vam veliko pomeni? Odgovoriti morate z da, ne ali nekje vmes. Teh vprašanj je veliko, okoli 350.

Pripravite se lahko le na en del testa psihološke ustreznosti in to je abstraktno razmišljanje. Test abstraktnega razmišljanja je test logike, v katerem boste reševali matematične probleme.

Vrsto podobnih primerov nalog lahko najdete na spletu in jih za zabavo rešujete pred testom. Sicer predlagamo, da s pripravo na ta del pisnega dela ne izgubljate časa.

PRIPRAVA NA DRUGI DEL – USTNI ZAGOVOR

V skladu s pravilnikom bo dvajset najuspešnejših kandidatov, ki so opravili pisni del izpita, povabljenih na ustni del. Ta poteka pred komisijo (več o tem v naslednjem poglavju). Priprava na ustni del je pravzaprav podobna pripravi na pisni del izpita, le da pri drugem delu izpita preverjajo tudi vaše osebnostne karakteristike, nastop in znanje navedenega drugega tujega jezika. Vprašanja, ki se ponavljajo na drugem delu izpita, so vprašanja, ki se lahko v teoriji pojavijo tudi na prvem delu. Priprava na prvi del izpita, vsaj z vsebinskega vidika, zadostuje za ustni del.

Poseben del ustnega dela izpita je vprašanje iz drugega tujega jezika. Pri tem lahko podamo le zelo splošen napotek, da se pripravite na uporabo strokovnih pojmov v tujem jeziku, ki ste ga navedli ob prijavi.

POTEK PREIZKUSNEGA TESTA

Tretji korak na vaši poti do uspešno opravljenega preizkusnega testa in vstopa v diplomatsko službo je dejansko opravljanje testa. Namen spodnjega razdelka je čim natančneje (a obenem dovolj splošno) orisati potek testa. Če si boste potek lažje predstavljali oz. vizualizirali, bo tudi opravljanje testa potekalo bolj gladko. Podrobnostim se posvečamo na tistih mestih, kjer se izvedba v prihodnje najverjetneje ne bo spreminjala.

V izogib presenečenjem na preizkusni dan opozarjamo, da se lahko potek iz leta v leto spreminja, zato opis jemljite kot okvirni zaznamek preteklih izkustev in ne napovedovanje prihodnjih. Namenjen je predvsem tistim, ki se na preizkusni test odpravljate brez poprejšnjega stika s tovrstnimi preizkusi znanja v sistemu javne uprave. Naj bo prebiranje tega poglavja nadomestilo za poskusno opravljanje preizkusnega testa. Za razliko od Pavčkovega popotnika, ki poskuša vnovič, zopet in znova, boste imeli za opravljanje testa na voljo le dva poskusa. Vsakega gre torej dobro izkoristiti.

PISNI DEL

Pisni del preizkusnega testa poteka v živo. V zadnjih letih je bila lokacija opravljanja preizkusnega testa velika sejna soba Vlade RS na Gregorčičevi ulici v Ljubljani. Tam, kjer ponavadi potekajo pogajanja s sindikati. Vsi, ki boste povabljeni k opravljanju preizkusnega testa, ga opravljate hkrati. Tisti, ki se opravljanja testa ne morejo udeležiti zaradi objektivnih službenih obveznosti (recimo lokalni sodelavci na DKP v tujini), so v preteklosti izpit opravljali tudi na daljavo (to je sicer redka in nezaželjena praksa).

V zadnjih izvedbah je pisni del izpita potekal proti koncu meseca decembra. Če bo test v prihodnosti potekal več kot enkrat letno, bo to najverjetneje poleti.

Kandidati so na lokacijo opravljanja izpita praviloma povabljeni ob 9.00 uri. Izvajalci izpitnega roka (zaposleni na MZEZ, kadrovska služba) najprej preverijo prisotnost udeležencev (ne pozabite osebne dokumenta za izkaz istovetnosti!) in razložijo potek izpita. Kandidatom se razdelijo kode, saj boste test opravljali anonimno.

Pisni del izpita se začne s preverjanjem znanj iz zgodovine, politologije, sociologije, geografije, ekonomije in prava. Kandidati dobite testne pole, na katerih je 60 vprašanj z možnostjo izbire (a,b,c,d). Skupaj s testno polo dobite list za vpisovanje odgovorov. Za reševanje imate na voljo 60 minut. Vprašanja so zapisana v slovenskem jeziku, pod vsakim se nahajajo štirje možni odgovori, od katerih je le en pravilen. Če vprašalnik rešite pred iztekom dovoljenega časa, lahko prostor predčasno zapustite.

Splošni napotki za ta del testa:

- ne pozabite napisati serijske številke na list z odgovori, na pole ne pišite ničesar;
- odgovore preberite pozorno, saj so si lahko zelo podobni (vrag je v podrobnostih);
- najprej rešite preprosta vprašanja, za zapletena si pustite več časa za razmislek;
- ne obotavljajte se predolgo pri enem vprašanju, saj vam lahko zmanjka časa;
- na koncu pozorno preverite skladnost vašega lista z odgovori in pole z vprašanji.

Po krajšem odmoru sledi esejski del. Kandidati si z lista z dvema esejskima vprašanjema izberete enega, na temo katerega morate v 40 minutah napisati esej dolžine do 500 besed v angleškem jeziku. Odvisno od vaše pisave to pomeni približno dve do tri A4 strani. Teme esejev se navezujejo na aktualno dogajanje v

mednarodni družbi ali na prioriteta področja slovenske zunanje politike.

Splošni napotki za esejski del testa:

- izberite si temo, o kateri znate postaviti trditev in jo utemeljiti ter argumentirati;
- sledite jasni esejski strukturi, uporabljajte empirične primere;
- uporabljajte zahtevnejše izrazoslovje, vselej gre tudi za preverjanje znanja jezika; če strokovnega izrazoslovja ne obvladate, ne komplicirajte;
- ob vsaki temi se nahajajo elementi, ki morajo biti smiselno vključeni v esej – pred začetkom pisanja kratko očrtajte potek argumentacije, ki bo smiselno vključevala vse elemente.

Temu sledi test psihološke ustreznosti, ki ga vodi zunanji izvajalec. Kandidati so v prejšnjih poskusih najprej reševali test iz logike in abstraktnega razmišljanja (čas reševanja je omejen). Vprašanj, ki sledijo preizkusu iz logike, je zelo veliko (med 350 in 400), čas pa omejen. Preračunali smo, da na posamezno vprašanje odgovarjate približno 7–8 sekund.

- Splošni napotki za reševanje testa psihološke ustreznosti:
- vprašanja pozorno preberite in rešite impulzivno;
- preračunljivost vam bo vzela preveč časa in test bo to pokazal;
- bodite odločni; večkrat boste izbrali »ne eno ne drugo«, slabše bo ocenjena vaša sposobnost sprejemanja odločitev;
- če boste preizkus reševali iskreno, boste imeli dovolj časa. Vprašanja rešujte neobremenjeno, ne obotlajte se pri odgovoru in ne rešujte z mislijo na ocenjevalca. Če boste tuhtali, kaj je v dani situaciji pravilen odgovor, vam bo zmanjkalo časa.

USTNI DEL

Kandidate, ki boste uspešno rešili pisni del testa, čaka ustni del preverjanja, ki poteka v prostorih Ministrstva za zunanje in evropske zadeve. Povabilo na ustni del testa prejmete po e-pošti (približno dva tedna pred izvedbo). Kadrovska služba vam bo določila termin (predvidoma pol ure). Ob vstopu na zunanje ministrstvo (vhod s Šubičeve ulice) boste počakali pri varnostnici, prijazen uslužbenec ministrstva vas bo pospremil do prostora izvajanja ustnega testa.

Na ustnem delu sodeluje 5–6-članska komisija, ki jo sestavljajo aktivni diplomati RS na ravni vodij sektorjev in služb, od katerih je nujno prisoten vodja kadrovske službe (lahko se zgodi, da boste imeli priložnost s svojim znanjem navdušiti tudi generalnega sekretarja ministrstva ali vodjo katerega izmed generalnih direktorátov. To razumite kot prednost). Komisija bo sedela na eni strani omizja, vi na drugi.

Ustni del testa traja približno 30 minut. Navadno se začne s predstavitvijo v angleškem jeziku in predstavitvijo vaše motivacije za opravljanje diplomatskega poklica. Nato vam bodo člani komisije izmenično postavljali vprašanja. Pomembno je razumeti, da vsi kandidati prejmejo ista vprašanja. Če boste na vrsti med prvimi in boste vprašanja delili s tistimi, ki so na vrsti za vami, boste sebi relativno poslabšali možnosti za uspeh na izpitu (seveda le, če na vsa vprašanja niste odlično odgovorili). Kolegialnost je na ministrstvu izjemno cenjena, na izpitu pa lahko vaša pripravljenost pomagati kolegom za vami pokvari vtis komisije o vašem znanju.

Eno izmed vprašanj bo zastavljeno v drugem tujem jeziku, ki ste ga navedli na prijavnici. Na to vprašanje odgovarjate v tem jeziku (npr. nemščini, francoščini). Na ostala vprašanja odgovarjate v knjižni oz. čim lepši slovenščini.

Naj na tem mestu ponovimo, da je pri komisiji treba pustiti dober celostni vtis. Iz izkušenj vemo, da znanje ni edini kriterij,

po katerem komisija ocenjuje ustreznost kandidata. Gre tudi za urejenost, način izražanja, govorico telesa, samozavest in ostale osebne karakteristike, ki so v diplomatskem diskurzu pomembne. Ustni del izpita se začne ob vstopu v prostor in zaključí, ko zapustite prostore ministrstva.

Splošni napotki za opravljanje ustnega dela preizkusnega testa:

- Bodite primerno oblečeni in točni, imejte malo rezerve, vi čakate komisijo in ne obratno.
- Ob vstopu pozdravite komisijo (ne škodi, če se z njimi rokujete).
- Govorite glasno, odločno in razločno. Nadzorujte pogovor.
- Odgovarjajte spraševalcu, vendar naslavljajte vse člane komisije. Pomemben je očesni stik.
- Če odgovora na vprašanje ne poznate, poskusite s podvprašanjem ali v skrajnem primeru priznajte, da odgovora ne veste. Ne nakladajte in ne izmišljajte si informacij.
- Bodite iznajdljivi. Če vprašanje ni izključno faktografske narave, poskusite povedati več kot le samo neposreden odgovor. Ne pozabite, da gre za nastop.
- Ne dolgovežite. Vaše besede naj vam služijo v prid. Verjemite, če ima kdo radar za nesmisle, so to diplomati.
- Bodite spoštljivi. Morda na nasprotni strani sedijo vaši bodoči sodelavci.

Komisija je strokovna in prijazna. Razumeti morate, da je ministrstvu v interesu dobiti dobre kadre, zato ne iščejo neznanja. V svojem bistvu je vaše sodelovanje na ustnem delu izpita priznanje za vaše znanje, zato gre že to jemati kot uspeh!

PRIJAVA NA PRIPRAVNIŠKO DELOVNO MESTO

Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve v skladu s skupnim kadrovskim načrtom vlade vsako leto zaposluje pripravnike. Pozor, opravljen preizkusni test ne pomeni avtomatične zaposlitve na ministrstvu.

Sklep o dodelitvi delovnega mesta lahko pričakujete v nekaj mesecih po razglašeni rezultati preizkusnega testa. Čakalno obdobje je odvisno od vašega rezultata na preizkusnem testu in števila pritožb nad rezultati, ki jih v skladu s pravilnikom prejme kadrovska služba. V teoriji se lahko zgodi, da vam delovno mesto ponudijo tudi pozneje, ko se kdo od že izbranih in zaposlenih kandidatov odloči, da dela na zunanjem ministrstvu ne bo opravljal. Vsekakor obstaja upanje, če vas rezultat testa uvrsti blizu prve deseterice, sploh zato, ker pri prijavi na pripravniško delovno mesto ministrstvo upošteva rezultate zadnjih treh izvajanj preizkusnega testa. Če vam ne uspe v prvem letu, vas bodo morda brez ponovnega opravljanja preizkusnega testa kontaktirali naslednje leto.

POSTOPEK PRIJAVE

Postopek prijave na pripravniško delovno mesto poteka podobno kot postopek prijave na preizkusni test, dodanih je le nekaj korakov. Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve objavi javni natečaj, na katerem je pogoj za zasedbo pripravniškega delovnega mesta opravljen preizkusni test.

Poleg uradne prijavnice na delovno mesto morate predložiti dokazilo o nekaznovanosti, ki ga pridobite na Ministrstvu za pravosodje, in izpolnjene vprašalnike o varnostnem preverjanju,

ki vam jih posreduje kadrovska služba Ministrstva za zunanje in evropske zadeve. Poleg zgoraj navedenih dokumentov boste morali pri dodeljenem izvajalcu opraviti tudi zdravniški pregled.

Predzadnji korak pred začetkom pripravništva je oddaja vloge za zaposlitev, ki ji pripadajo zgoraj navedeni dokumenti. Vlogo za zaposlitev poleg splošnih podatkov sestavljajo naslednji elementi:

- izobrazba (naštejete pridobljeno izobrazbo);
- prejšnje zaposlitve v kronološkem vrstnem redu od trenutne do prve;
- funkcionalna znanja, ob čemer navedete poznavanje jezikov, računalniških programov, opravljene izpite in druge veščine;
- življenjepis in motivacijsko pismo.

Zadnji korak pred začetkom pripravništva je podpis pogodbe o zaposlitvi za določen čas. Pri tem velja opozoriti, da je kadrovska služba praviloma zelo razumevajoča do vaših obveznosti do obstoječega delodajalca, če ga imate. To v praksi pomeni, da se boste lahko s kadrovsko službo dogovorili o začetku opravljanja pripravništva skladno z odpovednim rokom, ki je naveden v vaši trenutni pogodbi o zaposlitvi.

Pogodbo o zaposlitvi podpišete v prostorih kadrovske službe ministrstva pred začetkom opravljanja pripravništva.

PRIPRAVNIŠTVO IN USPOSABLJANJE

Dočakati, uspeti, doživeti.
Zmerom spregamo jih le v prihodnjem času.
Jutri je najboljši; ko postane danes,
nihče prav ne ve, kaj včeraj v njem je videl.

Razočaranje je naše bistvo, ne slabost.
V dokaz nam je, da znamo sanjati,
v dokaz, da še prenašamo udarce.
To sem najbrž hotel ti povedati.
(10, Ciril Zlobec)

ORIS PRIPRAVNIŠTVA

Pripravnništvo je vstopna točka v slovensko profesionalno diplomacijo. MZEZ vsako leto v svoje vrste sprejme nekaj novih pripravnikov, ki pripravniško delovno mesto zasedajo deset mesecev.⁵² Namen pripravništva je bodoče diplomate čim podrobneje seznaniti z delom ministrstva in jih v tem času usposobiti za samostojno delo v slovenski diplomatski službi. V spodnjem poglavju bom orisal potek pripravništva, vlogo mentorja, program pripravništva, odgovornosti in zadolžitve pripravnika ter izdelavo zaključne naloge, ki jo ob koncu pripravniškega obdobja odda vsak pripravnik. Izhajal bom iz dejanske prakse in poskušal predvidljive naloge pripravnika čim nazorneje opisati.

POTEK PRIPRAVNIŠTVA

V prijavi na pripravniško delovno mesto je definirana notranja organizacijska enota Ministrstva za zunanje in evropske zadeve, v kateri boste matično nameščeni. Matični sektor je lokacija znotraj organigrama ministrstva, ki definira vašo primarno vsebino dela. Tako boste, na primer, umeščeni v direktorat za politične zadeve, sektor za Vzhodno Evropo, Južni Kavkaz in Srednjo Azijo. Sektor vam bo dodeljen glede na kadrovske potrebe ministrstva, zato veliko izbire glede tega, v katerem sektorju boste aktivni, ne boste imeli. Brez skrbi, v pogovoru z odgovornim generalnim direktorjem boste obveščeni, zakaj ste bili umeščeni v dodeljen sektor.

Če boste delo opravljali na političnem sektorju, vam bo dodeljena specifična geografska ali tematska vsebina – za zgoraj

52 Prejšnja leta je bilo novih pripravnikov šest.

omenjeni sektor so to na primer Ukrajina, Moldavija, države Južnega Kavkaza, Srednja Azija ali Vzhodno partnerstvo. Odvisno od kadrovske sestave sektorja in potreb ministrstva vam je lahko dodeljenih več vsebinskih tem.

Omenjeno vsebinsko področje dela v sektorju bo predstavljalo vašo primarno zadolžitev. Vaš neposredno nadrejeni sodelavec bo vodja sektorja, naslednji v hierarhiji ministrstva pa je generalni direktor. V hierarhiji nato sledijo politične funkcije, med katere štejemo državna sekretarja in ministra za zunanje in evropske zadeve. Največ stika boste imeli z vodjo sektorja, ostalimi sodelavci na sektorju, referenti na drugih področjih in dodeljenim mentorjem.

Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve svoje delo v domovini opravlja na štirih primarnih lokacijah, od katerih pridejo za določitev matičnega sektorja v pošteve tri – Mladika, Licej (Prešernova ulica 25) in stavba Vlade Republike Slovenije (Gregorčičeva ulica 25a). Na četrti lokaciji se nahaja služba za strateške študije in analize (Grad Jable blizu Mengša), ki navadno pride v pošteve le v primeru kroženja.

V sklopu pripravništva boste večino dela opravljali v Republiki Sloveniji (v notranji službi ministrstva), ob čemer pa potovanja v tujino niso izključena (gotovo pa niso pogosta). Vaše primarne zadolžitve in odgovornosti bodo vezane na matični sektor, vmes pa boste v sklopu programa krožili tudi po drugih sektorjih. Na koncu pripravništva boste ob opravljanju rednih delovnih obveznosti primorani pripraviti zaključno pripravniško nalogo. V času pripravništva boste lahko obiskovali jezikovne tečaje in, če bo kadrovska služba tako določila, opravljali tudi konzularni izpit.

Za uspešno zaključeno pripravništvo morate vestno izpolnjevati delovne obveznosti in odgovornosti, ki izhajajo iz pogodbe o zaposlitvi za pripravniško delovno mesto, ter uspešno oddati in prejeti pozitivno oceno za zaključno pripravniško nalogo. Po desetih mesecih se kadrovska služba in generalni sekretar ministrstva po posvetovanju z mentorjem, vodjo sektorja in odgovornim

generalnim direktorjem odločita o ponudbi sklenitve pogodbe za nedoločen čas.

S sklenitvijo nove pogodbe za nedoločen čas oz. iztekom pogodbe o zaposlitvi na pripravniškem delovnem mestu se zaključi vaša pripravniška doba na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve. Če boste pripravništvo uspešno zaključili, boste s pogodbo za nedoločen čas delo nadaljevali v sklopu dodatnega usposabljanja, ki ga opišemo v naslednjem poglavju.

VLOGA MENTORJA

Ne glede na vaše prejšnje delovne izkušnje ali vašo starost se predpostavlja, da v delu v diplomaciji nimate veliko oziroma dovolj praktičnih izkušenj, da bi ga opravljali povsem samostojno, zato vam je ob začetku pripravništva dodeljen mentor. To je diplomat višjega ranga (pogosto vodja vašega sektorja ali strokovni sodelavec pri generalnem direktorju), ki ima dolgoletne izkušnje v notranji in zunanji službi ministrstva.

Namen mentorja oz. mentorice je, da vas pri delu usmerja in vam pri določenih vidikih dela pomaga, predvsem takrat, ko gre za vprašanja izpolnjevanja obveznosti pripravništva, načrtovanja kroženja in posvetovanja o splošni praksi dela. Pri tem je smiselno opozoriti, da naloga mentorja ni pomoč pri pripravi vsebin in izpolnjevanju delovnih zadolžitev. Če je mentor tudi vodja vašega sektorja, se od tega sicer pričakuje dajanje jasnih usmeritev, dela pa nihče ne opravlja namesto vas.⁵³ Praktični nasvet na tej točki je, da se za specifične vidike pripravljanja vsebin obrnete na sodelavce, ki vam bodo z veseljem pomagali in pokazali, kako se stvari streže. Od vas pa se pričakujeta iznajdljivost in inovativnost pri opravljanju nalog.

53 Obratno, prej boste vi zavoljo pridobivanja izkušenj in razbremenitve sodelavcev opravljali delo drugih. To vzemite v zakup.

Skupaj z mentorjem boste pripravili program kroženja po drugih sektorjih in direktoratih ter določili temo vaše zaključne pripravniške naloge. Mentor vam bo na voljo z namigi za pisanje, nalogo pa bo v sklopu tričlanske komisije tudi ocenil. Skupaj s kadrovsko službo bo pregledal tudi končni opis vaših pripravniških aktivnosti, ki ga boste pripravljali med potekom pripravništva.⁵⁴

PROGRAM PRIPRAVNIŠTVA

Program pripravništva sestoji iz koledarja kroženja po drugih sektorjih ministrstva. Ker je namen pripravništva čim celoviteje spoznati ministrstvo, boste v tretjem (morda že v drugem) mesecu začeli s kroženjem. Mentor je, po posvetovanju z vašimi interesi in željami, odgovoren za pripravo programa kroženja. V celotnem obdobju pripravništva boste večino delovnega časa nastanjeni na matičnem sektorju, kar pomeni, da se boste srečevali predvsem z omenjeno matično vsebino.

Kroženje je, po domače povedano, izraz za izmenično obiskovanje različnih sektorjev. Ideja kroženja je, da vsi pripravniki obiščejo vse direktorate ministrstva, se seznaniijo z njihovim delom in spoznajo sodelavce, s katerimi bodo morda sodelovali v prihodnje. V praksi to pomeni, da boste kakšen dan ali teden celoten delovnik ali dobršen del njega preživel na drugih sektorjih, kjer boste dobivali delovne zadolžitve iz rezidenčnega delokroga. Kroženje na posameznem sektorju predvidoma traja en teden, lahko tudi manj. Ker morajo določene tehnične vsebine dobro poznati vsi diplomati, je kroženje na nekaterih sektorjih obvezno. Tako vam pri kroženju ne uide sektor za diplomatski protokol ali sektor za mednarodno pravo.

54 Mentor je pomembna oporna točka, dal pa vam bo toliko, kot boste od njega želeli. V mislih je seveda dobro imeti, da mentorji opravljajo tudi odgovorno delo s področja obveznosti svojega sektorja ali direktorata. Izkoristite torej priložnost za kavo ali kosilo z mentorjem, ki se vam kdaj nasmehne. Takrat jih lahko povprašate vse (no, ne čisto vsega, saj veste ...).

Poleg izvajanja preprostejših nalog iz delokroga sektorja, na katerem v procesu kroženja gostujete, boste s sodelavci sektorja opravili krajše pogovore. Te pogovore dobro izkoristite in zastavite vprašanja, ki se navezujejo na vsebine, aktivnosti in priložnosti opravljanja dela na dotičnem delovnem mestu. Imeli boste namreč neposreden vpogled v metode dela referentov, ki se ukvarjajo z bilateralno in multilateralno diplomacijo. S tem ne boste izvedeli le, kdo so vaši sodelavci, na katere se lahko s prošnjami obrnete za pripravo gradiv, temveč boste pridobili celovit vpogled v delovanje ministrstva in tako bolje načrtovali svojo karierno pot v notranji službi.

Primer izseka iz programa kroženja:

Datumski okvir	Notranja organizacijska enota
1. 12.–10. 12. 2025	Sektor za mednarodno pravo
4. 1.–12. 1. 2026	Diplomatski protokol
22. 1.–1. 2. 2026	Direktorat za gospodarsko in javno diplomacijo
7. 2.–15. 2. 2026	Sektor za človekove pravice
25. 2.–4. 3. 2026	Sektor za mednarodne organizacije
13. 3.–21. 3. 2026	Direktorat za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč
1. 4.–8. 4. 2026	Sektor za Jugovzhodno Evropo in širitev
15. 4.–25. 4. 2026	Služba za strateške komunikacije

O programu pripravnštva, v katerega spada tudi priprava zaključne pripravniške naloge, se dogovorita mentor in pripravnik. Pri definiranju vaših interesov vam bo mentor z veseljem prisluhnil.

ODGOVORNOSTI IN ZADOLŽITVE PRIPRAVNIKA

Namen spodnjega dela je opisno predstaviti različne vidike dela pripravnika. Cilj je praktičen opis v pogodbi o zaposlitvi dokaj abstraktno predstavljenih odgovornosti in zadolžitv.

Opravljanje zahtevnih nalog s področja zunanjih zadev oziroma s področij, ki sodijo med zunanje zadeve

Vrste nalog, ki jih boste kot pripravnik opravljali na ministrstvu, so odvisne od vašega delokroga oz. matičnega sektorja ter sektorjev, kjer boste krožili. Ni mogoče predvideti vseh vrst nalog, ki jih boste kot pripravnik opravljali, zato bomo spodaj navedli in kratko opisali tiste ključne, ki se bodo večkrat ponovile in niso vezane na pripravo gradiv in predlogov ukrepov s področja zunanjih zadev. Izhajali bomo predvsem iz delovanja na političnem sektorju, vendar se lahko podobno prakso predvideva tudi na drugih sektorjih.

Referent na določenem področju sodeluje na mnogih sestankih in srečanjih s sogovorci, ki so neposredno povezani z vsebino področja. Tukaj imam v mislih na primer srečanja vodje sektorja z veleposlaniki ali visokimi predstavniki držav, za katero (ali katere) boste zadolženi, če boste pripravništvo opravljali na političnem sektorju. Sem spadajo tudi srečanja in pogovori drugih predstavnikov MZEZ s tega področja. Vaša temeljna naloga (poleg priprave gradiva pred srečanjem in ustreznega *briefinga* sodelavcev) bo priprava zapisa srečanja (ročnega zapisa, ki ga potem pretipkate in po potrditvi vodje sektorja oz. na sestanku prisotnih oseb objavite na depešnem sistemu). Zapis srečanja je celovit dokument, v katerem so natančno opredeljena glavna sporočila obeh strani (torej kaj je katera stran povedala), osebe, prisotne na srečanju, in vsebina morebitne predaje gradiv.

Dobri zapisi predstavljajo koherentno informacijo o vsebini srečanj, s katero ostale sektorje in službe obvestite o ključnih elementih pogovora in na podlagi katere je možno pripraviti ustrezna gradiva v prihodnje. Zapis tako ni *word-for-word* vse, kar strani na srečanju rečeta, temveč smiseln zapis stališč. Ključno je, da vsebuje glavne elemente pogovora, poudarke, nianse in pojasnitve obeh strani. Nujno morajo biti navedene prihodnje aktivnosti, če so te predvidene (*follow-up*). Obstaja več stilov priprave zapisa in dobro je, da si pred prvim tovrstnim sestankom ogledate primere zapisov ter se vnaprej dogovorite, kakšen stil ustreza sogovornikom na slovenski strani (pretekli zapisi so dostopni na depešnem sistemu).

Prenašanje političnih sporočil in stališč Republike Slovenije drugi strani ter sprejemanje sporočil je osnova diplomatske obrti. Pripravniško delovno mesto sicer ne predvideva vodenja uradnih pogovorov z drugo stranjo, vendar ne izključuje stikov. Pogosto se boste znašli v okoliščinah, v katerih boste komunicirali z drugo stranjo, tudi na visoki ravni (primer tovrstne priložnosti bodo gotovo pogovori ob strani srečanj vaših nadrejenih, opravljanje liasonske dejavnosti na večjih dogodkih itd.).

Kot strokovnjak na določenem zunanjepolitičnem področju morate biti v vsakem trenutku pripravljeni slovensko stran dopolniti z dodatnimi oz. natančnejšimi informacijami ter po potrebi gostujoči strani zastaviti vprašanja ali pojasniti določena stališča, če po njih povprašajo in vam glavni sogovornik da besedo. Pogoji za suveren nastop, v vodilni in stranski vlogi, so dobro poznavanje vsebine opomnikov, stališč Republike Slovenije in stališč gostujoče strani.

V času pripravištva boste sodelovali pri pogovorih na različnih ravneh in v različnih formatih s predstavniki tujih držav. Pričakujete lahko, da se boste srečali s pogovorom vodje sektorja z veleposlaniki, političnimi konzultacijami na ravni generalnega direktorja ali državnega sekretarja, pogovori vodje kabineta ministrice, pogovori ministra, predsednika vlade, svetovalcev

predsedniku Republike Slovenije, pogovorih poslancev v sklopu skupin prijateljev in pogovorov predsednika Državnega zbora. Vprašanje torej ni, kje boste sodelovali, temveč kje ne boste sodelovali.

Referenti so prav tako zadolženi za izvajanje raznolikih pisarniških nalog, ki ne spadajo v delokrog tajništva. Omenjam jih na koncu, saj sodijo med manj razburljiv del delovnika. Sem spadajo priprava uradne komunikacije (dopisov, verbalnih not), prepošiljanje raznovrstnih zaprosil tujih uradnih institucij, ki jih prejme ministrstvo, pripravljanje čestitk ob uradnih praznikih držav, ki jih pokrivata, in priprava predlogov za javno komuniciranje ministrstva (predlogi objav na X-u, Facebooku in Instagramu).

OBLIKOVANJE ZAHTEVNIH GRADIV IN PREDLOGOV UKREPOV S PODROČJA ZUNANJIH ZADEV

Pogosto boste v diplomatskem žargonu slišali, da diplomati »pokrivajo« določena področja. »Pokrivati« pomeni poglobljeno razumeti, kaj se na določenem geografskem ali tematskem področju dogaja. V poenostavljenem smislu so tisti, ki pokrivajo določeno področje, razumljeni kot vsebinska avtoriteta na tem področju. To velja predvsem takrat, ko ga pokrivajo daljše časovno obdobje (to je predvsem značilno za sektorje na področju multilateralne diplomacije). Diplomati so zadolženi za pripravo gradiv in predlogov ukrepov, povezanih s področjem ali temo, ki jo (ali ki jih, lahko jih je več) »pokrivajo«. Nadrejeni diplomati so zadolženi za verifikacijo gradiv na področjih, ki jih pokrivajo. S temi pojmi se boste podrobneje seznanili v nadaljevanju.

OPOMNIK

Najosnovnejše gradivo, ki nam je na voljo na različnih področjih izvajanja zunanje politike, imenujemo opomnik. Ta služi za pripravo predstavnikov Republike Slovenije na pogovore, nastope, obiske in druge zunanjepolitične dogodke oz. aktivnosti. Kakovostno pripravljen in redno posodobljen opomnik je podlaga za uspešno izvajanje zunanje politike na določenem vsebinskem področju.

V teoriji lahko rečemo, da poznamo splošne in specifične opomnike. Splošni opomniki vsebujejo vse ključne aktualne informacije o področju, območju ali temi, ki jih diplomat pokriva. Specifični opomniki pa so pripravljeni za konkretnejšo diplomatsko priložnost. Opomniki se med seboj po dolžini in poglobljenosti analize razlikujejo tudi glede na področje, na sogovorce ali priložnosti, za katere so pripravljeni.

Splošni opomnik si je najlažje predstavljati kot zbirko ključnih aktualnih informacij o določeni državi (npr. Avstrija), področju (npr. Vzhodno partnerstvo) ali temi (npr. WPS).⁵⁵ Nekaterim splošnim opomnikom so dodane tudi priloge ali druga gradiva, ki služijo kot informacije za dodatno poglobljeno razumevanje področja. Praviloma so sestavljeni iz treh delov:

- povzetka najbolj aktualnih informacij (t. i. scene setterja);
- zbirke aktualnih stališč Republike Slovenije (t. i. talking points);
- vsebinskega opisnega in analitičnega dela (oz. opomnika).

Primer splošnega opomnika za *Gajstlandijo*:

1. Najpomembnejše informacije (prva stran)

2. Stališča Republike Slovenije

3. Opomnik

3.1 Bilateralno politično sodelovanje

3.2 Bilateralni gospodarski odnosi

3.3 Odnosi z EU

3.4 Multilateralno sodelovanje

3.5 Kandidature

3.6 Pogodbeno stanje

3.7 Notranjepolitično dogajanje

3.8 Zunanjepolitične dejavnosti

3.9 Izpostavljena področja

Specifični opomnik si je najlažje predstavljati kot gradivo, ki je posebej pripravljeno z namenom izvajanja določene časovno omejene zunanjepolitične aktivnosti. Tu govorimo o srečanjih, pogovorih, obiskih, političnih konzultacijah na različnih ravneh, javnih nastopih, zasedanjih delovnih in odločevalskih teles mednarodnih organizacij ter podobnih pomembnih aktivnostih, ki jih v sklopu svojih funkcij izvajajo diplomati in državni

⁵⁵ WPS – *Women, Peace and Security* – *Ženske, mir in varnost*. Pravice in položaj žensk so prioriteta slovenske zunanje politike.

funkcionarji. Specifične opomnike se pripravlja za diplomate na višjih ravneh (vodje misij, vodje direktorátov), državne sekretarje, ministra za zunanje in evropske zadeve, ministre ostalih resorjev, ki se srečujejo s tujimi sogovorniki, predsednika vlade, predsednika države in predsednika državnega zbora (po potrebi tudi za poslance, ki delujejo v sklopu skupin prijateljstva). Praksa priprave specifičnih opomnikov se razlikuje glede na raven obiska, trajanje srečanja ali temo pogovora.

Za pripravo, redno posodabljanje, dopolnjevanje in urejanje specifičnega opomnika so odgovorni referenti (*desk officerji*), vendar pri pripravi sodelujejo tudi drugi sektorji, resorji ali organizacije. Predstavljajte si, na primer, da bo minister za zunanje in evropske zadeve Republike Slovenije obiskal *Gajstlandijo* in se tam srečal z ministrom za zunanje zadeve, predsednikom vlade in predsednikom Republike *Gajstlandije*.

Vaša naloga pri pripravi obiska ministra bo odvisna od vašega položaja na ministrstvu. Če pokrivате *Gajstlandijo*, boste odgovorni za pripravo specifičnega opomnika in ostalega spremnega gradiva. V dotičnem primeru bi se specifični opomnik imenoval *Opomnik za obisk Ministrice za zunanje in evropske zadeve v Republiki Gajstlandiji*. Poleg priprave analitičnega dela opomnika bo vaša naloga vključevala pripravo stališč, prirejenih specifično za predvidene pogovore v okviru načrtovanega obiska.

V pripravo boste, glede na teme in agendo pogovorov ter srečanj med obiskom, vključili tudi druge referente in specialiste (kolege, ki pokrivajo zunanjepolitične vsebine, vključene v agendo pogovorov).⁵⁶ V zglednem roku boste napisali depešo, v kateri boste druge sektorje zaprosili za pripravo prispevkov z njihovih

56 Agenda pogovora je seznam tem, ki jih bodo sogovorniki naslovili med pogovorom. Običajno se začne s pregledom bilateralnih političnih in gospodarskih odnosov ter nadaljuje z multilateralnimi temami in regionalnimi vprašanji.

področij.⁵⁷ Posebej velja opozoriti, da je dobro zastavljena prošnja za prispevke osnova za dobro pripravljen opomnik. Pristojni sektorji (občasno tudi drugi resorji oz. druga ministrstva ali organizacije, kot je ITF) vam bodo do v depeši določenega datuma poslali gradivo, ki bo vključevalo vsebino in predloge stališč Republike Slovenije.⁵⁸ V pripravo obiska, tako vsebinsko kot programsko, bo seveda vključeno tudi veleposlaništvo Republike Slovenije v *Gajstlandiji* (ali veleposlaništvo, ki *Gajstlandijo* nerezidenčno pokriva). Pridobljene prispevke boste nato preoblikovali in skupaj z elementi posodobljenega splošnega opomnika o *Gajstlandiji* združili v specifični opomnik.

Spodaj si podrobno ogledamo sestavo opomnika, kjer spotoma opozarjamo na razlike med splošnim in specifičnim opomnikom.

1. Najpomembnejše informacije se nahajajo na prvi strani in so pogosto napisane *ležeče*. Prva stran služi najhitrejšemu celovitemu *briefingu*, ki ga lahko bralec opomnika dobi. Na prvi strani splošnega opomnika za *Gajstlandijo* bi tako našli odgovore na naslednja vprašanja:

- Ali moramo biti na določeno dogajanje v državi posebej pozorni (krize, varnostna tveganja)?
- Kakšno je stanje bilateralnih odnosov (ocena tako političnega kot gospodarskega sodelovanja)?
- Katero je bilo zadnje srečanje na visoki ravni?
- Kaj se načrtuje v prihodnosti političnih in gospodarskih odnosov med državama?
- Kaj je glavna tema bilateralnih pogovorov?
- Kakšno je glavno notranjepolitično in zunanjepolitično dogajanje v *Gajstlandiji*?

57 Sodelavca, ki pokriva bilateralno gospodarsko področje, boste zaprosili za gradivo s tega področja. Sodelavca, ki je zadolžen za spremljanje kandidatur, za kandidate. Vzorec se ponovi za vsako področje in temo pogovorov, ki je predvidena.

58 Praviloma se prispevke zameji do dolžine ene strani.

Na prvi strani splošnega opomnika se praviloma nahaja tudi življenjepis veleposlanika *Gajstlandije* v Republiki Sloveniji kot najpogostejšega sogovorca, s katerim ima slovenska stran stik.

Način navajanja najpomembnejših informacij se v specifičnem opomniku razlikuje od splošnega opomnika. Izvirajoč iz dejstva, da specifični opomniki služijo pripravi na pogovore z določenimi sogovorci ob določenih priložnostih, morajo biti najpomembnejše informacije temu prilagojene. *Scene setter* mora biti napisan tako, da se lahko predstavnik naše strani v najkrajšem možnem času ustrezno pripravi na pogovor z drugo stranjo. Zgoraj smo govorili o hipotetičnem primeru obiska ministrice v *Gajstlandiji*, ki ni dober primer rabe *scene setterja*. Ob takih priložnostih bodo imeli predstavniki naše strani namreč dovolj časa, da si opomnik preberejo v celoti, kjer potemtakem *scene setter* služi za osvežitev najpomembnejših elementov.

Zamislimo si torej situacijo, v kateri bo *scene setter* pri pripravi odigral ključno vlogo. Ministrica se vsako leto udeležuje otvoritve novega kroga zasedanj generalne skupščine Organizacije Združenih narodov (t. i. *high level week*), kjer se ob robu dogodka srečuje s svojimi pandani in drugimi sogovorniki. Sestankov ob robu je veliko in včasih se zgodi, da kakšno srečanje traja dlje kot predvideno, zato se na naslednje lahko malce zamuja. Pogosto kakšno srečanje tudi naključno vskoči v urnik ali se zgodi spontano – *ad hoc*. Načeloma boste kot referent sicer vnaprej vedeli, da se bo ministrica ob robu srečala z ministrom države (ali namestnikom ministra), ki jo pokrivате, in pripravili boste kratek specifičen opomnik, saj ti pogovori ne trajajo dolgo. V tem opomniku bosta *scene setter* in *prva stran* odigrala izjemno pomembno vlogo, saj si morate predstavljati, da bo imela slovenska stran »dobrih pet minut« za pripravo na pogovor. Lahko se zgodi, da časa za pripravo ne bo in se bo prva stran brala na sprehodu do prostora za sestanek. *Scene setter* bi se v takem primeru bral nekako takole:

Gre za prvo srečanje med sogovorcema. MZZ GL Bevk je začel funkcijo opravljati pred tremi tedni. Za srečanje je zaprosila naša stran, saj v začetku decembra, ko bosta državi obeležili 30. obletnico vzpostavitve diplomatskih odnosov, načrtuje obisk predsednika GL v SI. Pred obiskom bodo potekale povratne politične konzultacije na ravni nMZZ (op. Datum še ni določen, čakamo njih. Naš predlog je 4. 10). Bilateralni politični odnosi med Republiko Slovenijo in Gajstlandijo so prijateljski, gospodarsko sodelovanje se je v zadnjih letih okrepilo, vendar še vedno ostajajo neizkoriščene priložnosti (predvsem na področju turizma, kjer obstaja velik interes na njihovi strani). GL je imela pred kratkim volitve, na katerih so izvolili novega predsednika vlade (skladno z javnomnenjskimi napovedmi je zmagala skrajno desna stranka, ki je dobila skoraj polovico glasov).

Sogovorec bo najverjetneje izpostavil njihovo kandidaturo za nestalno članstvo v Varnostnem svetu OZN za obdobje 2027–2028 in ponovil zavezanost k odličnim odnosom z Republiko Slovenijo, ne glede na ideološke razlike med vladama. Pričakujemo, da bo izpostavil potrebo po multilateralni naslovitvi migracij, ki Gajstlandiji predstavljajo izjemen socialni in gospodarski izziv.

V specifičnih opomnikih, predvsem ko se jih pripravlja za politično vodstvo ministrstva, so na prvi strani tudi cilji pogovora in ključna sporočila, ki se jih navede v nekaj odstavkih. V zgornjem zamišljenem primeru bi to izgledalo nekako takole:

- Congratulate minister Bevk on the assumption of his duties and confirm the readiness to further deepen bilateral relations between SI and GL on all levels (op. mention the presidential visit).
- Reiterate our support for candidature for the UNSC for the 2027–2028 mandate (op. GL and SI exchanged support for first round).
- Ask about the date for return political consultations. Express our interest to hold them on 15th October.

Na prvi strani specifičnih opomnikov je tudi kratek življenjepis sogovorca, ki se osredotoča na njegove pretekle funkcije, karierno pot in morebitno povezavo s političnimi strankami.

2. Aktualna uradna stališča Republike Slovenije so navedena neposredno za najpomembnejšimi informacijami. Gre za usklajena in verificirana stališča, ki predstavljajo osnovna izhodišča za pogovor z drugo stranjo. Za pripravo stališč je odgovoren referent – torej vi. Vodja sektorja je odgovoren za prvo, generalni direktor pa za drugo stopnjo verifikacije stališč.⁵⁹ Občasno so potrebne tudi višje stopnje verifikacije, predvsem se to pričakuje v primeru, ko je tema politično občutljiva ali stališče predstavlja spremembo v politiki Republike Slovenije do določenega vprašanja. V tem primeru govorimo o politični verifikaciji, ki se opravi na ravni državnih sekretarjev ali celo ministra za zunanje in evropske zadeve.

V splošnem opomniku najdemo splošna stališča, ki niso vezana na določeno zunanjepolitično priložnost (določen pogovor, obisk, srečanje, nastop, govor). Stališča so, podobno kot opomnik, razdeljena po tematskih področjih, ki jih sogovorniki naslavljajo.

V specifičnem opomniku so stališča posebej pripravljena in prirejena za zunanjepolitični dogodek, ki mu opomnik služi. Splošna stališča so v specifičnih opomnikih preoblikovana v za dotični pogovor prilagojene pogovorne točke.⁶⁰ V praksi si za pripravo specifičnih pogovornih točk pomagamo z zapisi preteklih

59 Verifikacija pomeni potrditev, zavrnitev ali popravo predlaganih stališč. Na prvi stopnji verifikacije se predlagana stališča pogosto popravi, spreminja in dopolnjuje. Druga stopnja verifikacije služi horizontalnemu pregledu stališč. Strokovni sodelavci generalnega direktorja (ali v primeru tem v okviru skupne zunanje in varnostne politike, političnega direktorja) preverijo ujemanje predlaganih stališč v odnosu do stališč Slovenije do drugih tem in tako poskrbijo za konsistentnost sporočil.

60 V praksi boste srečali različne izraze za pogovorne točke. Pogosto jim rečemo TP-ji (krajšava talking points) ali LTT-ji (krajšava lines to take). Raba krajšave LTT je posebej pogosta na področju delovnih teles EU ali v komunikaciji z EEAS.

pogovorov, ob čemer splošna stališča glede na raven sogovorca in cilj pogovora ustrezno prilagodimo. Verifikacija pogovornih točk v specifičnem opomniku je odvisna od ravni pogovora in institucije, ki je za specifični opomnik zaprosila.

V slovenski diplomaciji lahko iz prakse priprave opomnikov razberemo, da poznamo dve vrsti pogovornih točk.⁶¹ Navadne pogovorne točke so tiste, za katere se predvideva, da jih bo naša stran na sestanku ob primernem trenutku naslovila. Obrambne pogovorne točke (t. i. *defensive talking points*) so med stališči napisane z drugačno barvo (pogosto modro). Za njihovo pripravo je treba dobro poznati in predvidevati stališča nasprotne strani. Slovenska stran jih bo uporabila le v primeru, da bo sogovornik na drugi strani določeno temo načel na način, ki bo predvideval odgovor naše strani.⁶²

Dolžina razdelka s pogovornimi točkami je odvisna od agende dogodka, za katerega se opomnik pripravi, intenzivnosti bilateralnih odnosov ali pomena tematskega področja za Republiko Slovenijo. Za izvedbo političnih konzultacij, na katerih se pregleda vsa področja bilateralnega sodelovanja, se v skladu z agendo konzultacij pripravi največ pogovornih točk.⁶³ Način oblikovanja

61 Tovrstna praksa je značilna tudi za druge države in EEAS. Poleg navadnih in obrambnih pogovornih točk se občasno srečamo tudi s pogovornimi točkami, pri katerih je presoja glede njihove (ne)uporabe preložena neposredno na predstavnika naše strani. To so pogosto dodatna sporočila, katerih komuniciranje ni nujno, vendar lahko pride v določenem primeru prav. Ko pripravljamo tovrstne pogovorne točke, pred njeno vsebino zapišemo »po presoji«.

62 V obrambnem odgovoru je treba biti pozoren na občutljivost in pomen tematike za drugo stran. Poimenovanje pogovorne točke kot defenzivne ne pomeni, da pričakujemo defenziven nastop naše strani. Pričakuje se obramba stališč, integritete procesov ali oseb na način, ki bo učinkovit in bo ohranil ugled Republike Slovenije.

63 Konzultacije so vsebinsko široko in poglobljeno zastavljeno srečanje med predstavniki držav ali mednarodnih organizacij. Vodimo jih lahko na področju bilateralnih in multilateralnih odnosov ali specifičnih vprašanj (varnosti, konzularnih zadev, gospodarstva, humanitarne dejavnosti, človekovih pravic).

pogovornih točk je odvisen od vodstva ministrstva in se lahko s časom slogovno spreminja.

Spodaj navajamo hipotetičen primer »navadnega« in »obrambnega« stališča na področju bilateralnih ekonomskih odnosov.

Navadno stališče:

- Emphasise the various opportunities to further strengthen bilateral economic cooperation, especially in the automotive industry.

Obrambno stališče:

- Defensive – (če sogovornik omeni podpis sporazuma z MGTŠ): Take note. The ministry of economy, tourism and trade is considering the proposed agreement and my colleagues will get back to you in due course (op. Medresorski pregled vsebine je v zadnji fazi, predlog je bil poslan 3. 4. 2025).⁶⁴

3. Razdelku s pogovornimi točkami sledi opisni in analitični del opomnika (preprosto »opomnik«). Namen opomnika je podati karseda celovite in koherentne informacije o različnih področjih bilateralnih odnosov, notranjepolitičnem stanju v državi, ki jo pokrivata, in zunanjepolitičnem delovanju dotične države. Enako velja za druga vsebinska področja zunanje politike, le da so razdelki prilagojeni glede na organizacijo, temo ali regijo, ne glede na državo.

Če splošni opomniki vsebujejo natančno razdelane informacije o vseh področjih bilateralnih odnosov, aktualizirano notranjepolitično dogajanje in zunanjepolitične aktivnosti, potem si je specifični opomnik najlažje predstavljati kot okleščeno različico splošnega opomnika, ki vsebuje le tiste informacije, ki so pomembne za dotični zunanjepolitični dogodek. To sicer drži pogosto, ne pa vedno. Srečali se boste tudi s primeri, ko bo treba zaradi daljše

64 Po potrebi lahko pogovornim točkam pripišemo dodatni opomin, ki bo našim predstavnikom pomagal pri predstavitvi stališča oz. orisal dejansko stanje brez nepotrebnega listanja po opomniku. Obrambna stališča pišemo v drugi barvi, pogosto modra.

narave srečanja (npr. za politične konzultacije, uradne obiske ali druge pogovore na visoki ravni) splošni pojmovnik razširiti in ga ustrezno posodobiti ter dodati specifične informacije.

Pri pripravi opisnega in analitičnega dela specifičnega opomnika je pomembno, da za vsako pogovorno točko pripravite ustrezno obrazložitev v opomniku. To bo predstavniku naše strani omogočalo pridobiti dodatne informacije o ozadju našega stališča. To je še posebej pomembno takrat, ko so stališča defenzivna oz. pričakujemo, da se bo sogovorec nanje odzval defenzivno ali temo naslovil z dodatnimi podvprašanji. Podobno velja za potencialna vprašanja, na katera se bo naša stran primorana defenzivno odzvati.

3.1 Bilateralni politični odnosi

Prvi razdelek opomnika sestoji iz celovitega pregleda bilateralnih političnih odnosov med državama. Za pripravo omenjenega razdelka je zadolžen pristojen politični sektor oz. referent za omenjeno državo. Poleg datuma vzpostavitve diplomatskih odnosov in zadnjih pogovorov na visoki ravni morajo sogovorci na naši strani dobro vedeti, kako so si sledili obiski v preteklosti ter kaj je bilo na zadnjem od srečanj dogovorjeno. Izpostavljene so tudi prihajajoče aktivnosti in načrti za nadaljnje poglobljanje odnosov. Posebej so izpostavljeni interesi naše in nasprotne strani, na podlagi katerih si lahko bralec opomnika vzpostavi celovito sliko morebitnih skupnih ciljev in nasprotujočih interesov.

Če je resorno sodelovanje med državama izrazito, se v sklopu bilateralnih odnosov navede tudi prispevke omenjenih resorjev. To v praksi pomeni, da sektorji za mednarodno sodelovanje drugih slovenskih ministrstev pripravijo pregled bilateralnega sodelovanja na tem področju (npr. Ministrstvo za obrambo).

Obseg opomnika o bilateralnih političnih odnosih je odvisen od dinamike in intenzivnosti odnosov. Predstavljate si lahko, da so opomniki za sosednje države v vseh razdelkih, ne le v

pričujočem, obsežnejši od opomnikov za države, s katerimi še nimamo široko razvitih bilateralnih odnosov.

3.2 Bilateralni gospodarski odnosi

Bilateralnim političnim odnosom v splošnem in specifičnem opomniku sledi pregled bilateralnih gospodarskih odnosov.⁶⁵ Za pripravo te vsebine je pristojen sektor na direktoratu za gospodarsko diplomacijo.⁶⁶ V praksi se ta del splošnega opomnika posodobi v sklopu priprav na specifični opomnik. Če v predmetni državi deluje t. i. ekonomski svetovalec, ki je zadolžen za spodbujanje bilateralnega gospodarskega sodelovanja, sodeluje tudi pri pripravi tega razdelka opomnika.

Najprej je na vrsti osnovni pregled makroekonomske situacije v državi v zadnjem letu (npr. BDP na prebivalca, stopnja inflacije in stabilnost poslovnega okolja).⁶⁷ Temu sledi pregled blagovne menjave med državama za zadnje leto, v katerem sta jasno opredeljena vrednost blagovne menjave med našo in nasprotno stranjo (uvoz in izvoz posebej) ter razrez blagovne menjave po sektorjih (npr. mehanske naprave, farmacija, vozila, živila, energenti). Posebej je navedena tudi višina neposrednih tujih investicij slovenskih podjetij v dotični državi in obratno. Za vse zgoraj navedene kategorije se pripiše tudi napovedi za naslednje kratkoročno in srednjeročno obdobje.

Razdelek o bilateralnih gospodarskih odnosih ni popoln brez navedbe poslovnih priložnosti za slovenska podjetja v dotični državi. Tukaj navedemo gospodarske sektorje, v katerih bi lahko

65 To velja le za opomnike, katerih predmet je bilateralno sodelovanje z državo. S človekovimi pravicami, kot si lahko predstavljate, nimamo gospodarskega sodelovanja.

66 Direktorat za gospodarsko diplomacijo je razdeljen na tri sektorje, ob čemer dva od njih pokrivata bilateralno gospodarsko sodelovanje, tretji pa kulturno in znanstveno diplomacijo.

67 Te podatke lahko najdete na spletu.

bila aktivna slovenska podjetja, in izpostavimo tista, za katera ima slovenska ali nasprotna stran poseben interes.

V za to posebej namenjenih odstavkih se navede tudi prisotnost in interese slovenskih podjetij, ki na trgu že delujejo oz. si na trg želijo vstopiti. Na podlagi teh informacij lahko naši predstavniki ustrezno predstavijo dosedanje projekte slovenskih podjetij in na podlagi izraženih interesov lobirajo za projekte, za katere obstaja priložnost na trgu določene države. Prav tako lahko drugo stran povprašajo po morebitnem obstoju interesa za sodelovanje njihovih podjetij s slovenskimi podjetji.

Če v Sloveniji delujejo podjetja nasprotne strani, so ta prav tako navedena v tem delu opomnika. Posebno pozornost se nameni tistim tujim investicijam v Sloveniji, ki imajo v posamezni panogi izrazit tržni delež in so pomemben delodajalec. Prav tako se navede gospodarske interese, ki so bili izraženi v sklopu prejšnjih srečanj.

3.3 Odnosi z EU⁶⁸

Slovenija sooblikuje skupno zunanjo in varnostno politiko EU. V pogovorih z državami, ki niso članice EU, pogosto izpostavimo širše bilateralno sodelovanje, predstavimo stališča in prioritete EU ter izrazimo svoj pogled na določeno temo, ki je Sloveniji v posebnem interesu (npr. človekove pravice, podnebje, varnost).

Za pripravo tega razdelka opomnika je pristojno stalno predstavništvo Republike Slovenije pri EU v Bruslju (za to je zadolžen diplomat, ki v sklopu SZVP tematik pokriva delovno telo, ki obravnava odnose med EU in dotično državo), veleposlaništvo, s katerega pokrivamo dotično državo ali matični sektor. Pri pripravi specifičnih opomnikov za države, kjer nimamo rezidenčnega veleposlaništva, se pogosto zanašamo tudi na

68 Z državami, ki so članice ali poglobljeno sodelujejo z zvezo NATO, se lahko pripravi podoben razdelek.

dopolnila predstavništva EU v tej državi. Ne glede na stopnjo odnosov med EU in dotično državo temu razdelku posvečamo veliko pozornosti.

V sklopu pregleda odnosov med EU in dotično državo se navedejo aktualni pravni okvir sodelovanja (npr. pridružitveni sporazum, sporazum o poglobljenem sodelovanju) in okvir političnega sodelovanja (npr. Vzhodno partnerstvo) ter razvoj dogodkov na teh področjih (stanje pogajanj pravnega okvira, zadnja srečanja na delovni ali ministrski ravni). Če država spada v področje, za katero je imenovan posebni odposlanec EU (npr. Južni Kavkaz ali Srednja Azija), se navede tudi zadnje aktivnosti posebnega odposlanca.

EU s tretjimi državami sodeluje na področju gospodarstva in infrastrukture, človekovih pravic, razvojnega sodelovanja, varnosti, migracij, okolja in energetike, če naštejemo le nekaj pogostih vsebin, ki jih naslavljamo. V opomniku se osredotočimo na tiste teme, v katerih ima druga stran izpostavljen interes, ter tiste, ki so v interesu naši strani. Posebej se izpostavi projekte EU, pri katerih so udeleženi slovenski strokovnjaki ali pa jih Slovenija aktivneje podpira.

Nekatere tretje države so v procesu pridruževanja Uniji. Slovenija z njimi pogosto deli znanja in izkušnje, ki jim pridejo prav pri prevajanju evropskih standardov v njihovo notranjo zakonodajo.

3.4 Multilateralno sodelovanje

Z drugimi državami sodelujemo na številnih področjih globalnih izzivov in znotraj različnih multilateralnih organizacij. Namen tega razdelka je predstaviti bistvene vidike multilateralnih aktivnosti države znotraj organizacij, katerih članica je.

Posebej izpostavljamo področja, na katerih državi sodelujeta, multilateralne iniciative, ki jih je predlagala Republika Slovenija (njihovo stališče do teh) in iniciative, ki jih je predlagala dotična država. Pri pripravi razdelka referentu na političnem sektorju pomaga referent iz direktorata za multilateralno sodelovanje. Če

gre za več področij, lahko pri pripravi tega sklopa specifičnega opomnika sodeluje tudi več referentov iz različnih sektorjev znotraj zgoraj omenjenega direktorata (sektorja za mednarodne organizacije, sektorja za človekove pravice). Občasno se za pripravo tega razdelka gradiva angažira tudi predstavništva RS pri multilateralnih organizacijah.

Organizacija Združenih narodov in njene agencije predstavljajo globalni okvir multilateralnega sodelovanja, zaradi česar sodelovanju znotraj institucij, organov in iniciativ te organizacije v opomniku posvečamo največ pozornosti. Pregled pogosto sestoji iz kratkega orisa zgodovine aktivnosti dotične države znotraj OZN. Če ima država v OZN, njenih telesih ali agencijah posebno vlogo (je npr. članica Varnostnega sveta), to izpostavimo. Poudarimo najvidnejše vidike njihove aktivnosti, posebej pa se osredotočamo na področja naših interesov.

Pri orisu aktivnosti znotraj sistema OZN pogosto navajamo tudi njihove opredelitve do aktualnih (predvsem varnostnih) izzivov in ključnih resolucij. V našem interesu je namreč razumeti, kako se druga stran pozicionira v aktualnih globalnih razpravah, ter poznati zgodovino glasovanja dotične države o resolucijah, ki so Sloveniji pomembne. Iz tega lahko razberemo stopnjo prepletenosti interesov in identificiramo morebitna področja nadaljnjega sodelovanja.

Z dotično državo lahko sodelujemo tudi v sklopu Organizacije za varnost in sodelovanje (OVSE) ali pa je ta organizacija, katere aktivna članica smo, v vseh dimenzijah svojega delovanja prisotna v tej državi. Podobno kot za OZN nas tudi za OVSE zanimajo njihova aktivnost znotraj organizacije, stališča do ključnih aktualnih vprašanj in morebitna prekrivanja interesov. V opomniku se oriše tudi aktivnosti OVSE v tej državi (če obstajajo) ter posebej izpostavi morebitne vidike neposrednega sodelovanja Slovenije. Za države z izrazitim demokratičnim deficitom se navede tudi ugotovitve zadnje misije za opazovanje volitev OVSE/ODHIR.

Slovenija veliko pozornosti namenja mednarodnemu pravu, institucijam na tem področju (npr. Meddržavno sodišče, Mednarodno kazensko sodišče, Evropsko sodišče za človekove pravice) ter kodifikaciji mednarodnega prava. Slovenski diplomati smo strastni zagovorniki mednarodnega prava in varovanja človekovih pravic, zato sta to skoraj vedno temi uradnih pogovorov s predstavniki drugih držav.⁶⁹

Z drugimi državami sodelujemo tudi v regionalnih mednarodnih povezavah. Če torej pripravljamo specifični opomnik za državo, s katero sodelujemo v kateri izmed regionalnih organizacij (recimo Zveza Alpe-Jadran, Mednarodna komisija za varstvo reke Donave), se opiše tudi sodelovanje v tem okviru. Sodelujemo tudi v neformalnih skupinah, ki povezujejo podobno misleče države (npr. MED9 ali C5), nato pa pri pripravi opomnika pozornost namenimo tudi tem povezavam.

Razdelek o multilateralnem sodelovanju med državama se izkoristi tudi za podrobnejšo obravnavo globalnih tem, ki jim Slovenija in dotična država posvečata več pozornosti. V mislih imamo podnebne spremembe (sodelovanje v sklopu konferenc strank – COP, promocija pomena opraševalcev – čebelja diplomacija, varovanje vodnih virov in ledenikov), sodelovanje na področju promocije človekovih pravic ali mednarodne varnosti.

3.5 Kandidature

Članstvu v mednarodnih organizacijah pritiče aktivno sodelovanje znotraj njihovih organov in odborov. Sodelovanje slovenskih predstavnikov ali strokovnjakov v teh je posledica uspešnih prizadevanj slovenske diplomacije oz. uspešnih kandidatur Slovenije in njenih strokovnjakov. Tovrsten primer je uspešna kandidatura Republike Slovenije za izvoljeno članstvo v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov.

69 Za teoretsko razpravo o politiki mednarodnega prava glej str. 88–95.

Odločitvi za kandidaturo za določeno odprto mesto znotraj teh struktur sledi obdobje lobiranja in prepričevanja drugih držav za podporo naši kandidaturi. Cilj naših prizadevanj je pridobiti kar se da veliko število izrazov podpore (ustnih, predvsem pa pisnih). To počno tudi ostale države, s katerimi vodimo pogovore, zaradi česar se v specifičnih opomnikih pogosto pojavi pregled kandidaturn. Za pripravo pregleda kandidaturn je zadolžen referent, ki na ministrstvu pokriva področje kandidaturn. Gre za diplomata znotraj sektorja za mednarodne organizacije, ki vodi evidenco in ima celovit pregled nad vsemi kandidaturnami Republike Slovenije ter kandidaturnami tujih držav v organizacijah, katerih članica smo. Poseduje informacije o stanju kandidaturn, izraženih oz. danih podporah in možnosti vezav podpore. To je razdelek, ki se stalno posodablja.

V pregledu kandidaturn navedemo aktualne kandidate Republike Slovenije in dotične države. Pri vsaki kandidaturi so navedeni položaj oz. mesto, za katerega kandidiramo, obdobje mandata, za katerega se potegujemo, in datum glasovanja. Možne so kandidate države ali posameznega strokovnjaka.⁷⁰ Če gre za kandidaturo strokovnjaka na odprto strokovno mesto znotraj organa ali sekretariata organizacije, so navedeni tudi ime kandidata Republike Slovenije in nekaj stavkov o osebi, ki kandidira (njene kvalitete, na podlagi katerih lahko poskusimo prepričati drugo stran). Podana je tudi informacija o morebitni že sprejeti odločitvi o podpori dotične države ali stanje pogovorov o izmenjavi oz. vezavi podpore.

Podobno kot za Slovenijo so navedene tudi kandidate druge države. Poleg vseh zgoraj navedenih elementov je pripisana tudi odločitev o naši (ne) podpori njihovi kandidaturi in morebitne

70 Primer kandidate države je kandidatura Slovenije za nestalno članico Varnostnega sveta OZN. Primer kandidate strokovnjakinje je uspešna kandidatura Beti Hohler na položaj sodnice Mednarodnega kazenskega sodišča v Haagu.

vezave, ki s to državo ali za dotično kandidaturo že obstajajo. Če se je Slovenija v preteklosti zavezala podpori druge države za mesto, na katero kandidira dotična država, podpora v prvem krogu glasovanja načeloma ni mogoča. Obljuba podpore bi tako lahko dotično državo zavajala, nam pa izpodbijala kredibilnost in šibila zaupanje v prihodnosti.

3.6 Pogodbeno stanje

Slovenija ima z drugimi državami sklenjeno vrsto različnih mednarodnopravno zavezujočih pogodb in nezavezujočih dokumentov (memorandumov o soglasju). Te pogodbe in memorandumi o soglasju urejajo različne vidike bilateralnega sodelovanja med Republiko Slovenijo in dotično državo. Razdelek v opomniku, kjer so navedene sklenjene mednarodne pogodbe ter tiste pogodbe ali dokumenti, ki se trenutno usklajujejo, imenujemo pogodbeno stanje. Za pripravo razdelka o pogodbenem stanju je pristojen referent na sektorju za mednarodno pravo. Za pripravo specifičnih opomnikov je pogodbeno stanje vedno znova aktualizirano.

V tem razdelku bodo uporabniki opomnika našli celovit pregled pogodbenega stanja z državo (ime akta, datum sklenitve in začetek veljavnosti). Za pogodbe in dokumente, ki so v procesu sklenitve, bosta navedena opis trenutnega stanja pogajanj in interes Republike Slovenije do sklenitve dotičnega dokumenta. Če so za pobudo sklenitve pogodbe ali memoranduma pristojna druga resorna ministrstva (npr. ministrstvo, pristojno za gospodarstvo), bo to dodatno poudarjeno. Za sklenitev teh dokumentov je treba namreč spoštovati interese pristojnih ministrstev.

3.7 Notranjepolitično dogajanje

Zgoraj smo opravili s poglavji opomnika, ki zadevajo bilateralne odnose med določeno državo in Republiko Slovenijo. Sedaj se bomo posvetili razdelku o notranjepolitičnem dogajanju in zunanjepolitičnih aktivnostih. Podnaslov opomnika nam pove, da gre za oris notranjepolitičnih razmer in zunanjepolitične dejavnosti

v odnosu do drugih držav ali regij. Za pripravo omenjenih razdelkov opomnika je, predvsem ko gre za specifične opomnike, zadolženo pristojno veleposlaništvo Republike Slovenije.

Kakovostni opisi notranjepolitičnega dogajanja v državi presegajo informacije, ki jih lahko bralec pridobi s prebiranjem Wikipedije, enciklopedije Britannica ali pregledom zadnjih novic. Pravzaprav lahko rečemo, da je kakovosten oris notranjepolitičnega dogajanja hkrati deskriptivno in analitično delo, ki terja objektivno kontekstualizacijo bistvenih političnih procesov v državi, na podlagi razumevanja dinamike katerih si lahko bralec opomnika sestavi dobro predstav o političnih razmerah v določeni državi.⁷¹

Na podlagi karseda objektivno oblikovane predstave lahko namreč ocenimo politično avtoriteto sogovornika, kakovost in zaupljivost pridobljenih informacij, aktualnost informacij ter kako poskuša sogovornik oblikovati našo percepcijo dotične države.⁷² Poznavanje notranjepolitičnega dogajanja v državi ne stremi k vmešavanju v notranjepolitične zadeve med pogovorom, temveč služi k boljši oceni priložnosti in morebitnih tveganj poglabljanja bilateralnih odnosov z dotično državo, če sogovornik sam predstavi določene vidike notranjepolitičnega dogajanja. Pogovor o dotičnih vidikih notranje politike je sicer redko predmet pogovorov, razen če format sodelovanja predvideva razprave o razvoju notranjih dogodkov (to je pogosto z državami, ki so v procesu pridruževanja EU, npr. države Zahodnega Balkana in vzhodnega tria – Ukrajine, Moldavije in Gruzije). Vselej pa obstajajo priložnosti, v katerih bo sogovorec naslovil notranjepolitične

71 Opozarjamo na dejstvo, da je v analizi in abstrakciji (oceni) notranjepolitičnega dogajanja nemogoče biti popolnoma objektivni. Prizadevati si moramo za karseda objektivno obravnavo države, ki je ločena od lastnega mnenja in političnih prepričanj. Pomemben je pregled več virov, sploh takrat, ko se pri analizi zanašamo na različne miselne truste, ki imajo jasen ideološki predznak oz. morebitne specifične interese.

72 Ocenimo lahko razliko med objektivno analizo notranjepolitičnega stanja in med narativom, ki ga poskuša o notranjepolitičnih procesih predstaviti sogovornik.

razmere in dobro je nemudoma vedeti, ali se predstava vsaj približno sklada z dejanskimi razmerami v državi. To velja predvsem v pogovoru s predstavniki držav, ki spadajo med tiste, s katerimi Slovenija deli manj vrednot (npr. niso demokracije ali niso med zagovorniki človekovih pravic).

Izključno z zgornjo abstrakcijo si je morda malce težje predstavljati, kako si lahko na podlagi objektivnega razumevanja notranjepolitičnega dogajanja bralec ustvari kakovostno predstavo, na podlagi katere bo znal presoditi, ali trenutne razmere v državi predstavljajo priložnosti ali tveganja za poglobljanje sodelovanja na političnem, gospodarskem ali multilateralnem področju. Če vam je podjetniška logika bližje, si lahko notranjepolitične razmere v državi zelo grobo predstavljate tudi kot oris stanja podjetja, s katerim razmišljate o sklepanju novih poslov ali poglobljanju obstoječih.

Morda bo k razumevanju pomena tega razdelka pripomoglo, če si ogledate naslednje izmišljene povzetke notranjepolitičnega dogajanja in presodite, katera izmed držav je najbolj stabilna, poglobljanje bilateralnih odnosov pa tako tudi najbolj primerno.

Država A: V državi A so decembra potekale volitve, na katerih vladajoča desnosredinska stranka ni le ponovila zmage izpred štirih let, temveč je uspela povečati število poslancev v spodnjem domu parlamenta. Trenutno potekajo koalicijska pogajanja, na katerih se napoveduje oblikovanje koalicije s tretjeuvrščeno socialdemokratsko stranko. Gre za ponovitev obstoječe koalicije, ki v javnosti uživa visoko podporo. Drugouvrščena skrajno desna stranka Domovina je izboljšala rezultat izpred štirih let. Ob prevzemu drugega mandata koalicijo čakata nadaljevanje programa izvajanja reform na področju gospodarstva in zdravstva ter dokončanje ključnih infrastrukturnih projektov. Migracije in varnost predstavljajo izziv, opozicija pa jih politično instrumentalizira.

Beri: Osnovni orisi zunanje politike bodo ostali enaki, najverjetneje bodo več pozornosti posvečali varnosti. Ministrstvo

trenutno nima povsem razjasnjene prihodnje vodstvene strukture, vprašanje je, ali bo minister ostal (vprašanje, koliko agensa ima za nastavljanje prihodnjih aktivnosti). Počakajmo na sestavo koaliciije, nato povprašamo po konzultacijah ali datumu povratnega obiska. Razmere v državi so stabilne, investicijsko okolje je varno, lahko nadaljujemo z vsemi projekti.

Država B: Po lanskoletnem državnem udaru je začasni predsednik (iz druge frakcije kot prejšnji) s težavo konsolidiral vojsko in razpisal volitve, ki bodo potekale čez šest mesecev. Začasna vlada se sooča s problemom konsolidacije oblasti in zagotavljanja notranjepolitične stabilnosti, saj ji v jugovzhodni regiji to onemogoča prisotnost ekstremističnih skupin. Večina držav je zmanjšala število napotenih diplomatov, nekatere so predstavništva zaprle. Stanje človekovih pravic, ki ga je Varnostni svet OZN na izredni seji obravnaval marca, je kritično.

Beri: Četudi smo imeli malo pred državnim udarom obisk na ravni predsednika vlade, sedaj ni čas za poglobljanje bilateralnih političnih ali gospodarskih odnosov. Če se s predstavniki vmesne tranzicije srečamo ob robu multilateralnih dogodkov ali v sklopu multilateralnih organizacij, povprašamo po varnostnih razmerah in prognozi stabilizacije notranjepolitične situacije.

Država C: Dinamiko znotraj koalicije je novembra močno pretresla korupcijska afera, katere posledica je bil odstop predsednika tretje največje koalicijske partnerice. Opozicija napoveduje parlamentarno preiskavo. Do januarskega kongresa se je ugibalo, ali bo stranka koalicijo zapustila, vendar do tega ni prišlo (op. Zunanji minister prihaja iz največje koalicijske partnerice – Unije za prihodnost). Predsednik vlade je na novinarski konferenci prejšnji teden zagotovil, da med strankami vladata zaupanje in volja do nadaljevanja izvajanja načrtovanih programov brez razpisa predčasnih volitev, h katerim so pozivali protestniki. Javnomnenjske raziskave merijo približno 45 % podpore vladi.

Beri: Razmere v državi niso odlične, vendar nič neobičajnega. Če obstaja interes po poglobljanju odnosov na vseh ravneh, ga notranjepolitična situacija ne ovira, saj je delovanje institucij neovirano.

Kratka analiza zgornjih primerov povzetkov notranjepolitičnih dogajanj nam pove veliko o tem, kakšno avtoriteto, kapaciteto in odgovornost ima trenutna oblast s svojimi predstavniki. Predvsem kapaciteta in avtoriteta posameznega sogovorca lahko izvirata iz okoliščin, ki opredeljujejo status politične moči v skupnosti, ki jo predstavlja. Prav tako lahko iz povzetkov sklepamo o prioritetah posameznih vlad, ob čemer v primeru resnih notranjepolitičnih nestabilnosti ni pričakovati osredotočenosti na poglobljanje zunanjepolitičnih odnosov.⁷³ Od sogovorcev na najvišji ravni iz države A je tako težko pričakovati, da nam bodo z gotovostjo povedali, kakšen je načrt njihove vlade v naslednjem kratkoročnem obdobju, saj ga nimajo. Enako velja za sogovorce iz države B, le da nam njihova notranjepolitična situacija diktira izdajo opozorila za potovanje v državo, namesto da bi govorili o poglobljanju gospodarskih odnosov. Za državo C na podlagi analize ni ovir za poglobljanje odnosov.

Oris notranjepolitičnega dogajanja se začne s krajšim povzetkom, ki je nato razdelan na več sklopov. Nujno mora vsebovati informacije o zadnjih (ali prihajajočih) volitvah, stanju podpore aktualnim oblastem in morebitnih aferah, krizah ali protestih. K temu je smiselno dodati ključne vladne projekte in njihov status. Pomembna je analiza opozicijskih prizadevanj, stanja civilne družbe, človekovih pravic in drugih makropolitčnih dejavnikov, ki lahko vplivajo na kapacitete za učinkovito (zunanjepolitično) delovanje oblasti.

73 To velja predvsem za manjše države. Voditelji večjih držav medijsko pozornost pogosto preusmerjajo z zunanjepolitičnimi aktivnostmi.

3.8 Zunanjepolitične dejavnosti

Oris zunanjepolitičnih dejavnosti prispeva k razumevanju bilateralnega in multilateralnega okvira delovanja države v odnosu do tretjih držav – tudi do Republike Slovenije. Poleg predstavitve dolgoročnih zunanjepolitičnih usmeritev se v tem razdelku opomnika opiše odnose s pomembnejšimi bilateralnimi partnerji in stališča do ključnih aktualnih izzivov. Za pripravo orisa zunanjepolitičnih dejavnosti je odgovorno pristojno veleposlaništvo Republike Slovenije. Naloga referenta pri pripravi specifičnih opomnikov je, da pridobljene aktualne informacije smiselno združi z informacijami v splošnem opomniku.

Analiza dolgoročnih zunanjepolitičnih usmeritev lahko temelji na več virih, med katerimi so najkoristnejši primarni viri. Če država nima javno objavljene strategije zunanje politike, na podlagi katere si lahko ustvarimo dobro predstavo o dolgoročnih usmeritvah, si lahko ogledamo sekundarno literaturo. Sekundarna literatura (npr. znanstveni članki o zunanji politiki dotične države) je za analizo zunanjepolitičnih usmeritev koristna, če v zadnjih mesecih ni prišlo do sprememb, ki jim akademski diskurz še ni uspel slediti. V tem primeru se lahko osredotočimo na izjave za javnost in mnenjske članke v uglednih zunanjepolitičnih revijah. Kot vir informacij lahko služijo tudi predvolilne zunanjepolitične obljube ali načrti, zapisani v programu političnih strank, ki so v državi prevzele oblast. Najkakovostnejše analize bodo pred objavo tudi predmet razprave z diplomati drugih držav, kjer se analize primerjajo in dopolnjujejo (v ta namen so posebej koristni pogovori s političnimi svetovalci, ki delujejo v sklopu predstavništev EU v dotični državi).

Opis in analizo dolgoročnih zunanjepolitičnih usmeritev sestavljajo naslednji elementi:

- navedba institucij (v nekaterih primerih posameznikov), zadolženih za sprejemanje zunanjepolitičnih odločitev in sooblikovanje politik;
- prioritete in cilji zunanje politike;
- sredstva za izvajanje politike;
- zunanji in notranji dejavniki, ki vplivajo na oz. omejujejo sprejemanje odločitev.⁷⁴

Od naštetih elementov je namreč odvisna vsebina zunanjepolitičnih odločitev dotične države oz. *zunanjepolitični output*. V splošnih opomnikih so analize lahko daljše, v specifičnih opomnikih jih le povzemamo in izpostavljamo bistvene aktualne elemente.

Cilj je na podlagi analize dolgoročnih zunanjepolitičnih usmeritev razbrati oz. izluščiti zunanjepolitično in diplomatsko funkcijo dotične države. Zunanjepolitično funkcijo dotične države si je najlažje predstavljati kot mehanizem, na podlagi katerega lahko predvidevamo, kakšne zunanjepolitične odločitve bo odločevalec sprejel.

To na tem mestu omenjamo, saj si teorija zunanjepolitičnega odločanja v praksi zasluži malce več pozornosti. Za odločevalce in oblikovalce zunanje politike se dodana vrednost poznavanja teorije pokaže v sposobnosti analize kompleksnejših zunanjepolitičnih odločitev. Povedano drugače, pomembno je znati retroaktivno interpretirati, zakaj je določena odločitev sprejeta, ter z jasno metodo sklepati o morebitnih prihodnjih odločitvah.

74 Petrič na uporabniku prijazen način razdela zunanje in notranje dejavnike, ki vplivajo na proces zunanjepolitičnega odločanja. Med notranjimi dejavniki lahko omenimo tipologijo in stanje delovanja državnih institucij, pristojnih za odločanje, velikost, lego, prebivalstvo, politično ideologijo, kulturo, gospodarsko stanje, stanje pravne države, javno mnenje, predhodne odločitve in podobno (Petrič 2022, str. 273–289). Med zunanji dejavniki lahko omenimo npr. trenutni mednarodni sistem, v katerem država deluje, mednarodno pravo, odločitve drugih držav in subjektov (str. 77–83; 200–232).

Intermezzo: O zunanjepolitični funkciji

Za proces razumevanja zunanjepolitičnega odločanja najdemo v teoriji različna poimenovanja, najpogostejše je to koncept odpiranja črne skrinjice oz. *opening the black box*.⁷⁵ Teoretiki so v preteklosti na različne načine in z različno mero uspeha odpirali črno skrinjico, ob čemer so praviloma z vsako objavljeno analizo svojih raziskovanj globin zunanjepolitičnega odločanja temu procesu dodali novo dimenzijo kompleksnosti. Mintz in DeReuen (2010) v svojem delu *Understanding Foreign Policy Decision Making* lepo razdelata različne vidike teh kompleksnosti. Konceptualizirata tipologijo zunanjepolitičnih odločitev (enostranske, izpogajanje, strukturirane in nestrukturirane), pomen odločevalca (ni vseeno, ali se odloča voditelj, gre za skupinsko odločanje ali za koalicijsko odločanje), opišeta okolje, v katerem se odločitve sprejemajo, in psihološke faktorje, ki vplivajo na sprejemanje odločitev.

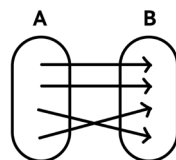
Pomembno je razumeti, da je večina zunanjepolitičnih odločitev sprejetih v strukturiranem in predvidljivem okolju (*standard operating procedure*) brez resnejših časovnih pritiskov, na podlagi preverjenih informacij in z nižjo stopnjo stresa in tveganj. Prav tako je dobro razumeti, da se nuja po sprejemanju pomembnejših zunanjepolitičnih odločitev pojavi v krizah, v katerih okolje ni strukturirano, časovni pritisk je velik, informacije so dvoumne, tveganje je veliko in odločevalec deluje pod stresom. Čeprav mislimo, da današnje zunanjepolitično okolje sestoji iz kriz, saj so te v ospredju medijskih ciklov, je večji del odnosov in posledično odločitev predvidljiv. Drži pa, da so te odločitve zaradi svoje utečene narave manj konsekenčne in pogosto neopazne. Skratka, okolje sprejemanja odločitev je treba vzeti v zakup pri

75 Oglejte si, kako Blarel in Paliwal (2019) v članku *Opening the black box – The making of India's foreign policy* odpirata črno skrinjico indijske zunanje politike. Tovrstnih kvalitetnih člankov o različnih državah in na različne teme je malo morje.

oceni in napovedovanju morebitnih zunanjepolitičnih odločitev v prihodnosti.

V praksi imamo za pripravo razdelka o zunanjepolitični dejavnosti, sploh v specifičnih opomnikih, redko na voljo dovolj časa za raziskovalno delo, s katerim bi se lahko posvetili vsem zgoraj navedenim vidikom. Koncept zunanjepolitične funkcije je bližnjica, ki zavedno poenostavlja kompleksnost zunanjepolitičnega odločanja, predpostavlja strukturirano ter predvidljivo okolje in odločevalca, ki želi imeti kredibilno in konsistentno zunanjo politiko. Medtem ko s pojmom zunanja politika mislimo na celoten spekter dejavnosti države in njenih pristojnih organov, s katerimi zasledujemo določene interese, cilje in vrednote, s konceptom zunanjepolitične funkcije označujemo izključno proces odločanja, določanja in oblikovanja v zunanji politiki, ko to poteka v bolj ali manj predvidljivem okolju. V opomniku lahko s pomočjo zunanjepolitične funkcije osvetlimo tiste vidike zunanje politike države (in njenega odločanja), ki so za namen opomnika v času izvajanja dejavnosti posebej pomembni.

Podobno kot o funkcijah razmišljamo v matematiki ($X \rightarrow Y$ oz. $y = f(x)$), gre tudi pri zunanjepolitičnih funkcijah za preslikavo elementov iz množice A v množico B. Množica A sestoji iz notranjepolitičnih in zunanjepolitičnih elementov (dogodkov, dražljajev, *inputov*), množica B pa iz zunanjepolitičnih odločitev. Funkcijo si lahko predstavljamo kot procesor s kompleksnim programom, ki notranjepolitične in zunanjepolitične elemente iz množice A preslika v zunanjepolitične odločitve v množici B. Te odločitve hkrati postanejo elementi za druge odločevalce in cikel se ponovi. Zato pravimo, da je zunanja politika, predvsem pa njeno določanje, oblikovanje in izvajanje, stalni proces. To pomeni, da vse odločitve v množici B nemudoma tvorijo tudi množico A za (tujega) odločevalca, ki sprejema novo odločitev. Prav tako pa tvorijo elemente množice A za vse ostale odločevalce in subjekte v mednarodni družbi.

Zunanjepolitična funkcija določene države je podobno kot funkcija sestavljena iz dveh delov. Na eni strani je odločitev, na drugi strani so parametri, ki so do nje vodili. Neznanka se pojavi na tisti strani, ki jo proučujemo. Če si poskušamo z zunanjepolitično funkcijo pomagati pri predvidevanju prihodnjih zunanjepolitičnih odločitev, je neznanka na strani odločitve oz. odločitev (množice B). Če si s funkcijo pomagamo razumeti ali določiti bistven vzrok, zaradi katerega je bila ali so bile pretekle odločitve sprejete, je neznanka na strani *inputov* (množica A).

Petriču (2022, str. 29–31) lahko pritrdimo, ko govori o pomenu utemeljitve zunanjepolitične odločitve v preseku interesov in ciljev ter omejitvev in sredstev. Konstante so torej tisti interesi in cilji (npr. varnost, gospodarstvo, človekove pravice, mednarodno pravo, razvoj, suverenost), skozi katere odločevalec primarno misli vse zunanjepolitične odločitve.⁷⁶ Omejitve so dejavniki, katerih zavedanje in vključitev v odločanje in oblikovanje zunanje politike je pomembno za sprejemanje realističnih odločitev. Prav tako moramo premisliti o sredstvih, ki so državi na voljo za izvajanje odločitev. Pri tem ne mislimo le na denarna sredstva, temveč na razpoložljiva sredstva prisile, gospodarstva in diplomacije.

Vsak element iz množice A, ki ga bo zunanjepolitična funkcija zaznala, se bo v množico B preslikal skozi zunanjepolitično funkcijo, ki jo določajo zgoraj navedeni elementi. Spodaj navajamo primer preproste zunanjepolitične funkcije za izmišljeno državo:

$$\text{Odločitev (množica B)} = \frac{\text{konstanta (interes, cilj)} \times (\text{element množice A})}{\text{notranje in zunanje omejitve}} (\text{sredstva})$$

76 S konstantami ne mislimo na nespremenljivost zunanjepolitičnih ciljev in prioritet, temveč na njihovo dolgoročnost v določenem časovnem obdobju. V zunanjepolitični funkciji Republike Slovenije je bila v letih pred pridružitvijo zahodnim integracijam konstanta pridružitve EU in NATO. Svoje zunanjepolitične odločitve smo podredili in prilagodili temu cilju. V trenutku, ko smo cilj dosegli, je bilo treba konstanto na novo definirati.

V orisu dolgoročnih zunanjepolitičnih usmeritev je analitični razmislek pomemben predvsem zaradi sklepanj o prihodnjem obnašanju dotične države. Zgornja teoretska razprava predstavlja ozadje (možnega) analitičnega razmisleka pri pripravi splošnega opomnika. Dejanski produkt je kratek in *to the point*. Oris dolgoročne zunanjepolitične usmeritve za državo Y bi v opomniku deloval nekako takole:⁷⁷

$$\text{Pridružitev zvezi NATO} = \frac{\text{vojna} \times \text{ruska agresija na Ukrajino}}{\text{bližina Rusije} \times \text{nevtralnost}} \left(\begin{array}{l} \text{vojaška,} \\ \text{ekonomska,} \\ \text{diplomatska} \end{array} \right)$$

Zunanjepolitična prioriteta države (nahaja se v presečišču različnih interesnih sfer večjih sil) je gospodarski razvoj, zaradi česar vodijo t. i. pragmatično multivektorsko zunanjo politiko (op. sodelujejo z vsemi, ki jim kaj ponudijo). Do mednarodnih konfliktov se redko opredeljujejo oz. poudarjajo čimprejšnjo razrešitev konflikta in mir. Prizadevajo si za privabljanje neposrednih investicij v državo, zaradi česar sklepajo sporazume, ki tujim gospodarskim subjektom olajšajo delovanje na trgu. Zaradi neposredne bližine velikih sil (države A in države B) si prizadevajo okrepiti sodelovanje s tretjimi državami, kar bi jim zagotovilo več manevrskega prostora. V regiji ne igrajo pomembne varnostne vloge.

Splošnemu orisu dolgoročnih zunanjepolitičnih prioritet sledi opis sodelovanja s pomembnejšimi državami (npr. večjimi silami in državami v regiji, s katerimi ima dotična država izrazito dinamične bilateralne odnose). Gre za krajše opise, v katerih na začetku s pridevnikom ocenimo stanje bilateralnih odnosov (sodelovanje je lahko *odlično, dinamično, dobro, kompleksno, omejeno na nujne stike, neobstoječe, tekmovalno ...*). Nato navedemo zadnje stike na visoki ravni (srečanje predsednikov, ministrov za zunanje zadeve,

⁷⁷ Za primera X in Y imamo v mislih različni državi.

morebitne politične konzultacije). Če ima država z drugimi državami odprta bilateralna vprašanja (npr. nasledstvena vprašanja, migracije, urejanje zunanje meje, spori pred sodišči), jih lahko omenimo, po potrebi na kratko opišemo. Izpostavimo lahko tudi stopnjo menjave, kulturnega sodelovanja in druge vidike.

V sklepnem delu razdelka o zunanjepolitičnih dejavnostih izpostavimo stališča dotične države do ključnih aktualnih izzivov v mednarodni družbi. V času pisanja vodiča bi se, na primer, spraševali o stališču dotične države do dogajanja v Ukrajini in na Bližnjem vzhodu (sem sodijo tudi druge aktualne regionalne teme).

Intermezzo: na kratko o diplomatski funkciji

Podobno kot zunanjepolitična funkcija je diplomatska funkcija mehanizem, po katerem lahko poleg predvidevanja načina izvajanja zunanje politike predvidevamo diskurzivne elemente (narative), ki jih bo nasprotna stran uporabljala (o predvidevanju teh v praksi smo govorili, ko smo naslovili defenzivne pogovorne točke), in orišemo delovanje profesionalnih diplomacij. Če pri zunanjepolitični funkciji govorimo o postopku vsebinskega oblikovanja zunanje politike in predvidevanju dotične vsebine, pri diplomatski funkciji govorimo o načinu izvajanja zunanje politike, predstavljanja države, pridobivanja in zbiranja informacij ter načinu izvajanja drugih funkcij profesionalne diplomacije.

Pri opisovanju diplomatske funkcije dotične države se osredotočimo na glavne značilnosti njihove profesionalne diplomacije. Značilnosti diplomacije se razvijejo skozi čas in so odraz različnih zunanjih (geografska pozicija, članstvo v organizacijah, prisotnost groženj) in notranjih dejavnikov (kultura, ideologija, jezik, zgodovina, politični sistem, gospodarska moč). Tako lahko o stilu diplomacije velikih sil govorimo drugače kot o stilu diplomacij manjših držav. Podobno se diplomacija avtoritarnih režimov v načinu obnašanja razlikuje od diplomacije demokracij. Na podlagi poznavanja *stila in načina obnašanja* (*style & conduct of diplomacy*) določenih diplomacij si lahko ustvarimo ustrežnejša

pričakovanja o načinu izvajanja zunanje politike v praksi. Tu gre pogosto za stereotipe, ki pa imajo z ustrezno interpretacijo dejansko analitično vrednost.

Stil in način obnašanja si predstavljajte dobesedno. Diplomati velikih sil se bodo vedli kot diplomati velikih sil, saj jim to omogočajo predstava, ki jo imamo mi o državi, z mandatom katere delujejo, ter realna sredstva (npr. vojaška, ekonomska), s katerimi razpolagajo. Pri tem bodite pozorni na to, da ima dejanska velikost države na stil in obnašanje manj vpliva kot identiteta oz. imaginarij o državi, ki prevladuje v mednarodni družbi. To je posebej pomembno za diplomatske funkcije manjših držav, ki se morajo v odsotnosti znatnih sredstev izvajanja prisile in vpliva v svojem stilu in obnašanju zanašati na znanje in vzdrževati ustrezno ugoden imaginarij v mednarodni družbi.

Ustvarjanje ustreznih percepcij in imaginarijev je torej v praksi cilj in produkt diplomatskega diskurza. Ta se ne ustvarja le v odnosu do drugih profesionalnih diplomatov, temveč tudi do dotičnih tujih javnosti. Z vznikom digitalnih medijev in demokratizacijo medijskega prostora ter razvojem drugih komunikacijskih tehnologij, zaradi katerih v mednarodnih odnosih javno mnenje igra pomembnejšo vlogo v realnem času, se tako vedno več pomena daje t. i. javni diplomaciji.⁷⁸ S tem označevalcem ne opisujemo javnega izvajanja diplomacije, temveč diplomatsko komunikacijo, usmerjeno v spreminjanje in oblikovanje javnega mnenja. Ta proces poteka v odnosu do tujih in domačih javnosti. Najlažje si ga je predstavljati s prispodobno skrbno vzdrževane prsti. Če v dobro orano in negovano zemljo vržemo seme, bo to vzklilo. Podobno bodo vzklile naše ideje in interesi v tujini, če bomo javno mnenje in predstave o Sloveniji skrbno negovali. To je cilj diplomatske funkcije, ko se manifestira v odnosu do javnosti.

78 Za poglobljene razprave o javni diplomaciji glej Mellisen (2005) »*The new public diplomacy*«, Cull (2009) »*Public diplomacy: Lessons from the past*« in Routledgev »*Handbook of Public Diplomacy*« (2020).

Izpostavljena področja

Za nekatere tretje države velja posebej izpostaviti nekatere vidike njihovega zunanjega delovanja. Država se lahko sooča z varnostnimi izzivi, trenutno sodeluje v oboroženem spopadu ali pa je v procesu sklepanja mirovne pogodbe. Če določena tema odločilno vpliva na zunanjepolitično delovanje dotične države, jo lahko na koncu opomnika posebej opišemo in analiziramo. V praksi to pomeni, da izpostavimo časovnico razvoja dogodkov, trenutno stanje, aktualna stališča do vprašanj in morebitni prihodnji razvoj dogodkov. Tovrstni dodatki so pogosti v splošnih opomnikih in le redko vključeni v specifične.

DEPEŠA

Tako kot vam v prvih dneh v slovenski profesionalni diplomaciji ne bo ušlo bližnje srečanje z opomnikom s področja, ki ga pokrivate, vam bo nemudoma predstavljen tudi depešni sistem. Depešni sistem je temeljni sestavni del internega komunikacijskega sistema ministrstva, depeše pa predstavljajo osnovno sredstvo za komuniciranje in arhiviranje informacij med internimi deležniki.⁷⁹ Ko govorimo o internih deležnikih, nimamo v mislih le ministrstva in diplomatskih ter konzularnih predstavništev, temveč tudi druge državne organe, specializirane agencije in organizacije, katerih ustanovitelj je Republika Slovenija.

Depešni sistem je posebej zavarovan komunikacijski sistem, katerega vsebina je dostopna le osebam, ki imajo za to urejen dostop in ustrezno opravljeno varnostno preverjanje. Glede na lastnosti podatka obstaja več stopenj tajnosti in posledično tudi več stopenj varnostnega preverjanja. Iz varnostnih razlogov je depešni sistem v celoti obravnavan kot varnostno območje,

⁷⁹ Navdih za različne ideje v tem delu teksta dolgujem veleposlanici Stadler in veleposlaniku Jazbecu. Enako velja za predloge, ki jih besedilo ponuja bralcu.

deljenje podatkov, ki se nahajajo v sistemu, pa urejeno s posebnimi pravilniki. V praksi se gre držati pravila, da so informacije znotraj sistema omejene izključno na osebe, ki imajo ustrezno dovoljenje za dostop do podatka in utemeljen razlog za poznavanje podatka (t. i. »*need to know*«).

V preteklosti je diplomatska komunikacija znotraj ministrstva, med ministrstvom in diplomatskimi ter konzularnimi predstavništvi in med predstavništvi samimi potekala pisno (oz. po pošti in faksu). Z razvojem modernih komunikacijskih tehnologij sta se spremenila medij in hitrost komuniciranja. Danes poleg depeš za deljenje informacij v diplomaciji uporabljamo elektronsko pošto in različne *chat-based* aplikacije (npr. *Signal*, *WhatsApp*). Te v svoji komunikacijski in arhivni funkciji ne nadomeščajo depešnega sistema, temveč ga dopolnjujejo. Uporabne so predvsem takrat, ko ne rokujemo z občutljivimi podatki. Čeprav se uporabniku predstavljajo kot varen oz. zaprt komunikacijski sistem, so varnostno vprašljive.

Depešo gre torej razumeti kot osrednji uradni medij oz. sredstvo za notranje komuniciranje, katerega namen je obveščanje ostalih deležnikov, poročanje, zbiranje informacij (in njihovo arhiviranje) ter posredovanje drugih gradiv. Zaradi arhivske funkcije depešnega sistema je informacija, objavljena v depeši, sestavni del institucionalnega spomina ministrstva.

Kako pripraviti (dobro) depešo?

Priprava depeš je eno izmed najobičajnejših opravil in obrtna spretnost vsakega diplomata. Obenem je kakovost depeše odraz kakovosti diplomata. Četudi se leta izkušenj praviloma odražajo v kakovosti depeš, je vseeno koristno, da se začetniki na pisanje pripravimo vsaj v teoriji.

V praksi se s pripravo depeš srečujemo tako pogosto, da je pripraviško vprašanje »*Ej, amm, kako pa napišem depešo?*« marsikateremu bolj izkušenemu kolegu enakovredno vprašanju, kako dihati. Mislim, vdih in izdih, ane? Morda se nam sedaj zdi

samoumevno, a gotovo smo se vsi ob prvem tovrstnem navodilu spraševali enako. Zahvala gre vsem kolegom, ki so moje začetniško vprašanje jemali povsem resno. Tako ga bom v spodnjem prispevku jemal tudi sam.

Stopnja tajnosti je odvisna od vsebine oz. posredovane informacije. Najprej se mora diplomat odločiti, ali depeša po vsebini sodi med tiste, ki nimajo stopnje tajnosti, ali med tiste, ki imajo določeno višjo stopnjo tajnosti. Praviloma lahko iz vsebine razberete, ali gre za občutljive podatke, ki lahko ob morebitnem javnem razkritju škodujejo interesom Republike Slovenije. Če ocenite, da to ne drži, lahko depešo objavite brez dodeljene stopnje tajnosti. Večina depeš nima dodeljene stopnje tajnosti.⁸⁰

Krog naslovnikov je odvisen od vsebine, potrebe po védenju in zaupnosti informacije. Podobno kot pri elektronski pošti ima tudi depeša naslovnike, le da ti niso poimenski. Naslovnike depeš (oz. tiste, ki bodo do objavljene depeše lahko dostopali) lahko delimo na dve kategoriji: stalni in nestalni naslovniki. Stalni naslovniki so znotraj depešnega sistema avtomatično obveščeni o objavljeni depeši (mednje sodijo npr. kabinet ministra, državni sekretarji in politični direktorat). Nestalne naslovnike na podlagi vsebine in informacije določite vi. Pri tem lahko izbirate med diplomatskimi in konzularnimi predstavništvi, notranjimi organizacijskimi enotami znotraj ministrstva za zunanje in evropske zadeve, ostalimi resornimi ministrstvi, drugimi organi Republike Slovenije (Uradom predsednice Republike, Kabinetom predsednika vlade, Državnim zborom, Civilno zaščito, Uradom za zamejce in Slovence po svetu), ustanovami, ki jih je ustanovila Republika Slovenija (recimo ITF, CEP, CEF) ter drugimi.

Med pripravništvom se boste seznanili s pisanimi in nepisanimi pravili *signiranja*. V začetnih korakih se držite načela »*tistim, ki morajo vedeti, signiram, tistim, ki lahko vedo, po potrebi, tistih, ki jih*

80 Za nekatere vrste podatkov se avtomatično predvideva dodelitev stopnje tajnosti.

vsebina ne zadeva, ne obremenjujem po nepotrebnem«. Praviloma je malo zadev, za katere bi lahko rekli, da so za ostale kolege povsem nepomembna informacija, a obstajajo (predvsem tehnične depeše). Če ne bodo signirani in bodo nekaj potrebovali, vas bodo, brez skrbi, na to ustrezno opozorili. Vi lahko storite enako.

Naslov depeše je tema depeše. Praviloma depeša ne vključuje več različnih tem (npr. za dva ločena zapisa pogovorov napišemo dve depeši). Naslov naj bo kratek, jedrnat in natančen. Če se naslov nanaša na specifično državo, lahko to omenimo najprej.⁸¹ Pogosto se tema depeše nanaša na določen datum in kraj; v tem primeru lahko na koncu naslova zapišemo datum dogodka, ki ga opisujemo ali analiziramo. Enako velja za posredovanje tehničnih informacij.

Povzetek je najpomembnejši del depeše. Iz splošne definicije povzetka izhaja, da je to od vsebine ločen tekst, ki povzema bistvene elemente celotnega zapisa. Zato je v maski depešnega sistema povzetek ločen del, ki ga mora avtor smiselno izpolniti. Najlažje si je povzetek predstavljati kot *elevator pitch* oz. kaj mora bralec depeše nujno vedeti, če imam kot avtor na voljo približno eno minuto, da vsebino depeše predstavim. Informacije v povzetku morajo biti absoluten srž vsebine, na podlagi katere bo naslovnik sprejel odločitev o relevantnosti nadaljnjega branja zapisa.⁸² V praksi so povzetki dolgi nekaj vrstic, razen v izjemnih primerih naj ne bi presegali dveh odstavkov. Posebej pozorni bodite na to, da povzetki ne bodo kopija vsebine depeše.

Jedro depeše je vsebina. Vsebina depeš se razlikuje glede na njihov namen, v grobem jih delim na deskriptivne, analitične in tehnične. Ne glede na njihov namen so lastnosti vsake kakovostne depeše jedrnatost, zanesljivost informacij in razumljivost.

81 Npr. Armenija: zapis pogovora vodje sektorja z veleposlanikom, datum.

82 Na posamezne sektorje in veleposlaništva je vsak dan naslovljeno lepo število depeš, podrobno branje katerih je v odnosu do razpoložljivega časa vprašljivo. Dobri povzetki bodo vodili do kvalitetne odločitve o nadaljnjem prebiranju.

Depeše vedno pišemo z naslovnikom v mislih, ob čemer izhajamo iz tega, da ga želimo karseda celovito in enostavno seznaniti z informacijami.

Večina depeš je opisne narave, saj gre za pravočasno poročanje o dotični temi, razvoju dogodkov v državi akreditacije ali diplomatski dejavnosti. Prevladujoča lastnost kakovostnega deskriptivnega zapisa je v jedrnatosti zapisa, ob čemer so bistvene informacije pregledno izpostavljene, jezik je preprost, analiza, osebno mnenje avtorja in komentarji pa so izpuščeni. Prav zaradi sloga zapisa se deskriptivne depeše za razliko od medijskih člankov in analitičnih depeš pogosto berejo manj atraktivno. Atraktivnost deskriptivnih depeš ne izhaja iz sloga pisanja, temveč iz pomena teme, o kateri poročate. Vaš cilj ni animacija bralca, temveč čim bolj faktografski oris stanja, utemeljen na preverjenih informacijah. Če je dogodek pomemben in depeša dobro pripravljena, bo tudi brana.⁸³

Analitične depeše se od deskriptivnih depeš razlikujejo v slogu pisanja, saj poleg faktografskega opisa vsebini dodamo tudi kontekstualizacijo, ki presega določen zunanjepolitični dogodek ali tedensko zunanjepolitično dogajanje. To ne pomeni, da gre analitične depeše primerjati z mnenjskimi teksti v časopisih, temveč prej z akademskimi prispevki. Pripravljamo jih takrat, ko želimo naslovniku predstaviti dolgoročneje trende v državi akreditacije, mednarodni organizaciji ali regiji. Lahko gre tudi za analize pomembnejših govorov ali gradiv, ki so jih objavili organi države akreditacije oz. njihovi predstavniki. Pri analizi se držimo, kolikor je to le mogoče, načel kritičnosti,

83 Med deskriptivne depeše štejemo npr. zapise pogovorov s tujimi predstavniki, tedenske povzetke notranjepolitičnega in zunanjepolitičnega dogajanja v državi akreditacije, poročanje o o pomembnejšem dogodku v državi akreditacije.

pluralnosti in objektivnosti, lastno mnenje pa v interpretaciji ne sme prevladati.⁸⁴

S terminom tehnične depeše lahko označimo tiste, katerih vsebina ni deskriptivna ali analitična. Gre za depeše, s katerimi se posredujejo gradiva, kadrovske/logistične informacije, obvestila zaposlenim, prošnje za navodila, navodila DKP-jem in ostale tehnične informacije, pomembne za delovanje ministrstva in mreže predstavništev. Njihova vsebina je kratka in jedrnata, pogosto ji sledijo pripombe.⁸⁵

V komentarju podamo lastno analizo, priporočila, pobude, izrazimo mnenje in poudarimo določena opažanja. V praksi je dolgo veljalo, da so do komentarjev v depešah upravičeni predvsem vodje misij in višje rangirani diplomati. Vsekakor drži, da se od bolj izkušenih diplomatov pričakuje komentarje, vendar to ne pomeni, da od drugih ti niso zaželeni ali pričakovani. Celo obratno, komentar je sestavni del deskriptivne ali analitične depeše. Pisanje komentarja je tudi priložnost za soustvarjanje notranjega mnenja o določenem vprašanju in je vir diplomatovega agensa v procesu zunanje-političnega odločanja. Komentar se pripravi v istem razdelku kot vsebino in se ga s podnaslovom (Komentar) jasno loči. Pri pripravi komentarja se lahko za pomoč obrnete na nadrejenega oz. ga pripravite skupaj z njim.

Depeša ima avtorja oz. avtorje in podpisnika. V praksi je depeša avtorsko delo enega diplomata. Lahko pa je tudi skupinsko delo več diplomatov ali celotnega predstavništva. Podpisnik depeše je tisti diplomat, ki poleg avtorja odgovarja za vsebino.

84 Med analitične depeše štejemo npr. analizo nove zunanje-politične strategije določene države, analizo predsedovanja, vodenja določenega tujega voditelja, makroekonomske analizo države sprejemnice ob četrletnem poročilu, analizo medijskih narativov.

85 Med tehnične depeše štejemo npr. obvestilo o odsotnosti vodje predstavništva v državi sprejemnici, posredovanje gradiva za pogovore, zapis kolegijev direktoriatov ali kabinetov, navodilo za udeležbo na dogodku, prošnjo za posredovanje elementov za pogovor.

To so npr. vodje diplomatskih in konzularnih predstavništev, vodje sektorjev in služb, generalni direktorji, državni sekretarji in generalni sekretar.

Praviloma se podpisujemo na koncu vsebinskega dela depeše, če ima vsebina komentar, za komentarjem. Podpis je sestavljen iz priimkov avtorjev in priimka podpisnika depeše, med njimi je poševnica (npr. Novak/HORVAT).⁸⁶ Če je avtor depeše enak podpisniku, se zapiše le priimek podpisnika (/Horvat).

Depešam lahko dodamo priponke in elektronske povezave. Priponke so praviloma sestavni del tehničnih depeš. V deskriptivnih in analitičnih depešah se pojavijo takrat, ko avtor oceni, da je poznavanje vsebine priponke dodana vrednost k vsebini depeše. Pomembno se je zavedati, da priponka ne nadomešča vsebine depeše.

Pri pisanju depeš uporabljamo slovenski jezik. Povsem razumljivo mora biti, da v uradnem internem komuniciranju uporabljamo slovenski jezik. Uporaba tujega jezika je predvidena le takrat, ko bi pri opisovanju ali navajanju informacij prevod ali slovenska ustreznica izrazu potencialno prispevala k potencialnemu nerazumevanju informacije in njenih nians. V teh primerih v praksi uporabljamo oklepaje, navedke in tekst v ležečem jeziku, ki mu nujno dodamo delovni prevod.

»To bi lahko bil mail, kolega« oz. »To lahko preberem na RTV«. Depeše niso same sebi namen in frekvenca pisanja mora biti utemeljena s potrebo po poročanju, sporočanju in posredovanju informacij. Za neposredno komunikacijo uporabljajte druga sredstva komuniciranja. Prav tako se vprašajte, ali ima vaša depeša dodano vrednost v primerjavi z informacijami, za katere sklepate, da jih vaši kolegi že poznajo iz javnih virov. To ne pomeni, da lahko od kolegov preprosto pričakujete, da spremljajo medije v državi sprejemnici. Vaša naloga je, da informacije, ki

⁸⁶ Podpis je lahko namesto priimka sestavljen tudi iz kratic imena in priimka npr. B.Šb.

bi jih lahko dobili iz javnih virov, opremite tako, da prebiranje depeše služi dodatnemu razumevanju dogajanja. Prav tako je posredovanje določenih tehničnih informacij po depeši nujno, saj se tako gotovo ustrezno arhivirajo. Elektronska pošta lahko torej dopolni depešo, ne more pa je nadomestiti.

PREDLOGI, STALIŠČA, USMERITVE

Na podlagi opomnikov in depeš bi si marsikdo lahko ustvaril napačno predstavo o agensu diplomatov in njihovi vlogi pri sooblikovanju zunanje politike. Prvič, tudi če bi držalo, da diplomati ne sodelujejo pri sooblikovanju zunanje politike, bi se pod vprašaj postavil vpliv diplomatov pri posredovanju informacij in dejanskem izvajanju politik. Že s poročanjem, analizo in pripravo gradiv so namreč diplomati neločljivo povezani z narativom, diskurzom in vsebino elementov, na podlagi katerih se sprejemajo zunanjepolitične odločitve.⁸⁷ Prav tako so neločljivo povezani z izvajanjem zunanje politike.⁸⁸ Drugič, diplomati so s svojimi predlogi, stališči in usmeritvami aktivno vključeni v sooblikovanje zunanje politike, niso pa pristojni za določanje oz. odločanje o njej. Prav zato morajo biti z deklaracijo zunanje politike, strategijo zunanje politike, izraženimi stališči Republike Slovenije in političnimi usmeritvami vodstva dobro seznanjeni.

Oblikovanje zunanje politike je dvosmeren proces. Naloga odločevalcev in vodstva je določitev smeri in ciljev, naloga diplomatov pa uresničitev prihoda na cilj. Ne glede na rang diplomati aktivno sodelujejo v procesu zunanjepolitičnega odločanja, ob

87 V skladu z našo zunanjepolitično funkcijo bi lahko rekli, da diplomati prispevajo k ustrezni zapolnitvi množice A z elementi, odziv na katere bodo ali ne bodo zunanjepolitične odločitve. Glej str: 142

88 Profesionalni diplomati delujejo kot uradni predstavniki določene zamišljene skupnosti (npr. države) v tujini. V abstraktnem smislu gre diplomate torej razumeti kot utelešenja skupnosti, ki se med seboj razlikujejo, četudi zastopajo enako zamišljeno skupnost, stališča in ideje.

čemer se njihov agens razlikuje po stopnji odgovornosti za sprejeto zunanje politično odločitev. V operativnem smislu odločevalec ne sprejema vseh zunanje političnih odločitev, temveč se zanaša na to, da diplomati na vseh ravneh sledijo dogovorjeni smeri in sprejetim stališčem.

Tudi pripravniki oz. začetniki v diplomaciji smo aktivno vključeni v sooblikovanje slovenske zunanje politike, čeprav je ne določamo ali o njej odločamo. Referenti oz. *desk officerji* na posameznem področju so kot primarni poznavalci vsebine vključeni v pripravo osnutkov predlogov in stališč, na podlagi katerih Republika Slovenija zavzame določeno zunanje politično držo. Pogosto boste torej povprašani za mnenje ali spodbujeni k predlaganju določene rešitve.

Priprava predloga zahteva poznavanje zunanje politične in diplomatske funkcije Republike Slovenije. To pomeni, da se morate pri pripravi predloga, stališča ali usmeritve osredotočiti na zgoraj že omenjene prioritete države in odločevalca ter v obzir vzeti naše pretekle dejavnosti, zmogljivosti, sredstva in obveznosti, ki Slovenijo mednarodnopravno zavezujejo.

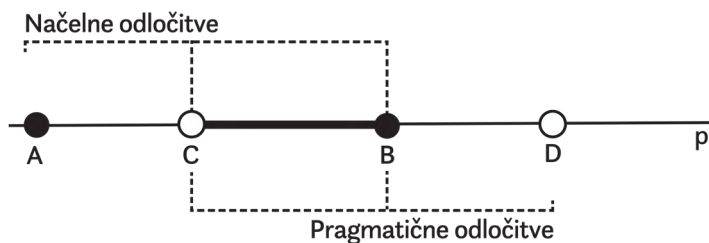
Osnutek predloga je, poleg upoštevanja razprave o zunanje politični funkciji, dobro premisliti tudi skozi prizmo pragmatičnosti in načelnosti, dobro pa je poudariti, da v (so)oblikovanju sleherne zunanje politične odločitve stremimo k preseku obeh lastnosti odločitev. V spodnjem razdelku sem razmišljanje Petriča (2023, str. 296–299) poskusil nadgraditi z enostavnim grafičnim prikazom.⁸⁹

Za hip si poljubno število zunanje političnih odločitev predstavljajmo kot premico (*p*). Načelne zunanje politične odločitve lahko ilustriramo kot daljico, ki je razpeta med točko A in B. Točki A in B zamejujeta vrednotni in moralni okvir določene države

89 Petrič, E. (2023). Zunanja politika: Osnove teorije in praksa.

ter njen notranji in mednarodnopravni zavezujoči okvir.⁹⁰ Med točko A in B se nahajajo možnosti zunanjepolitičnih odločitev, ki so po svoji vsebini načelne, tovrstna drža pa (večinoma) ne bo škodila dolgoročnim interesom države. Kvečjemu bo državi na račun izgube kratkoročnih koristi priznan določen ugled v mednarodni družbi. Po domače rečeno bo odločevalec ravnal prav in ne tako, kot se mu tisti trenutek splača.

Hkrati na isti premici obstaja daljica pragmatičnih odločitev, ki jo zamejujeta točki C in D. Ti dve daljici se ne prekrivata v celoti. Odločitve, ki so hkrati pragmatične in načelne, se nahajajo med točko C in B. Tem bi lahko rekli optimalne odločitve. Na določenih odsekih premice se nahajajo odločitve, ki so izključno načelne in izključno pragmatične. Tiste, ki so izključno pragmatične in tiste, ki so izključno načelne, so manj optimalne, ob čemer so tiste, ki so izključno pragmatične, za dolgoročne cilje veliko bolj škodljive kot tiste, ki so izključno načelne. Najslabše, tiste, ki niso ne načelne ne pragmatične, se nahajajo izven vseh točk. V teoriji naj ne bi predstavljale možnosti izbire.

Ključno je, da se odločevalci zavedajo, da so nekatere načelne odločitve bolj pragmatične od drugih. Ugotoviti morajo torej, katera od načelnih odločitev je istočasno tudi najbolj pragmatična, torej taka, ki zadovolji kratkoročne zunanjepolitične interese države, ne da bi istočasno ogrozila dolgoročne interese države,

90 Spomnite se razprave o politiki mednarodnega prava, v kateri govorimo o politični naravi nastajanja in kršenja mednarodnih načel ter dogovorov.

škodila njenemu ugledu in verodostojnosti v mednarodni družbi, kjer je zaupanje drugih odločevalcev ključnega pomena (sploh za male države).

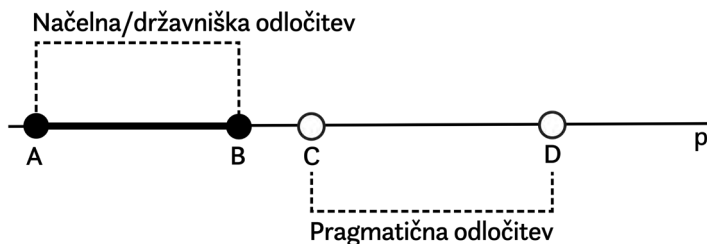
V zgornjem prikazu sem orisal situacijo, pri kateri je sprejemanje odločitve relativno preprosto. Prva značilnost lažje odločitve (ali predloga) je torej v tem, da se daljici pragmatičnosti in načelnosti v nekaj točkah ujemata, torej obstaja več pragmatičnih in načelnih odločitev hkrati. Odločevalec lahko torej brez zadržka načelnosti izbira med bolj pragmatičnimi odločitvami. Težava nastane takrat, ko je teh skupnih točk manj ali ni nobene.

Če skupnih točk med pragmatičnimi in načelnimi odločitvami ni, odločevalec tehta donosnost pragmatične odločitve za ceno očitka in posledic nenačelnosti. Če je ta majhna, se bo morda vseeno za zadovoljitev takojšnjih koristi odločil pragmatično. Če je cena nenačelnosti prevelika, se mora odločiti načelno. Četudi bo pri tem tvegala odtegljaj nemudne koristi, bo zavaroval dolgoročne interese, vrednote in verodostojnost svoje države.⁹¹

Včasih lahko v medijih preberemo oceno, da je bila (zunanjepolitična) odločitev državniška odločitev. To je tista, s katero odločevalec za voljo načelnosti tvega pragmatičnost ter politično ali drugo nemudno korist. Pri tem opozarjamo, da načelna odločitev ni nujno vedno skladna z mednarodnim pravom, je pa nujno poštena in skladna s kategoričnim imperativom – lahko velja kot pravilo, po katerem se lahko v podobni situaciji ravnaajo vsi subjekti in to Republiki Sloveniji ne bo v škodo.⁹²

91 Seveda se voditeljem večjih držav ali tistih, ki uživajo neodtujljivo podporo večjih držav, za doseganje določenih interesov pogosto ni treba načelno odločati.

92 Kantov kategorični imperativ lahko tudi v odnosu do sprejemanja zunanjepolitičnih odločitev premislimo kot enoizmed praktičnih moralnih maksim. Splošno se kategorični imperativ glasi takole: »Deluj tako, da lahko velja maksima tvoje volje vselej hkrati kot načelo obče zakonodaje« (Kant, 2003, *Kritika praktičnega uma*, Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana 2003, str. 37). Pomembno je razumeti, da Kantove praktične etike tu ne beremo z vidika univerzalnosti ali njene univerzalne aplikativnosti, temveč ji dodajamo element partikularne politične presoje, s katero se želimo rešiti

Pri predlogu stališč, politik ali usmeritev delovanja se ceni inovativnost. Povsem razumljivo je, da začetniki v diplomaciji nimamo kilometrine, ki se jo pričakuje od bolj izkušenih kolegov. Vselej pa to ni slabost, saj se pogosto išče nov pogled na izzive sedanjosti, pri čemer se od nove generacije ne pričakuje, da bo slepo sledila vzorcem, ki jih ni težko kopirati.

Vzgajati dobro pripravniško kulturo v kateremkoli poslu, tudi v diplomaciji, pomeni sprejemati neizkušenost in inovativno žilico tudi takrat, ko je ta na prvi pogled nedolžno naivna. Splača se torej tvegati in premišljene ideje, če so konstruktivne, predstaviti. Morda bodo sprejete, morda ne. Vašo proaktivnost bodo znali ceniti tisti, ki so usmerjeni v razvoj zunanje politike. Tisti, ki bodo na nove ideje gledali zviška, so najverjetneje tudi sami na začetku karier le sledili že utemeljenim praksam.

začaranega kroga iskanja neke predhodne moralne čistosti obče zakonodaje. Zakaj namreč vodenje vojne ne bi smelo veljati kot obča zakonodaja ali obratno, zakaj je prav odločitev o nevedenju vojne takrat, ko je veljala kot sprejeta obča zakonodaja, dejansko moralna? Presojo lastnega interesa dajemo v srčiko presoje morebitnega novonastajajočega univerzalnega pravila. Tako dejansko artikuliramo svobodo in suverenost v odločanju. Če s svojo odločitvijo ne postavljamo precedensa, ki bi lahko kot obča zakonodaja – torej pravilo splošne prakse držav – škodil dolgoročnemu interesu Slovenije, ravnamo skladno skladno s kategoričnim imperativom. Izpostavljam razmišljanje, da so obča pravila vedno manifestacija političnih partikularnosti, ki niso nujno skladne z interesi posameznih držav, kaj šele z idejo dobrega. Ponavljam, da je mednarodno pravo nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, ob čemer podrejanje njemu ni vedno načelno ali dobro.

OPRAVLJANJE DRUGIH NALOG PODOBNE STOPNJE ZAHTEVNOSTI PO NAVODILU VODJE

Delo pripravnika je praviloma zelo dinamično; k temu ne pomore samo element kroženja, temveč tudi opravljanje vrste drugih nalog, ki se razlikujejo glede na notranjo organizacijsko enoto, v kateri boste delovali. Na tem mestu bi bilo naštevane vrste nalog, ki vas lahko doletijo, mukotrpno in zamudno delo, ki vam brez opisa dejanske zadolžitve ne bi povedalo veliko o sami nalogi. Posplošeno lahko povemo, da gre predvsem za pisno in analitično intenzivno delo. Če se med vašim pripravništvom pojavijo priložnosti za sodelovanje na Blejskem strateškem forumu ali drugih večjih dogodkih, jih velja izkoristiti.

ZAKLJUČNA PRIPRAVNIŠKA NALOGA

Od vseh pripravnikov se v zaključni fazi pripravništva pričakuje izdelava zaključne pripravniške naloge, ki je namenjena krepitvi pripravnikovih analitičnih sposobnosti. Gre za avtorsko delo v obliki seminarske naloge, v sklopu katerega pripravnik samostojno naslovi določeno temo s področja mednarodnih odnosov.

Za izdelavo zaključne naloge se pripravnikom ne dodeli posebnega časovnega okvira izven delovnega časa, zato je dobro, da se priprave naloge lotite dovolj zgodaj. Pripravniki imajo svobodo pri izbiri teme, velja pa poudariti, da se od avtorjev ne pričakuje izviren znanstveni članek, temveč strukturirana seminarska naloga na poljubno relevantno temo. Iz prakse sledeč je dobro izhajati s področja, ki ga dobro poznate, oz. vsebinskega področja, s katerim ste bili v zadnjih desetih mesecih v stiku. Naloga praviloma obsega od 15 do 20 strani besedila, med katere naslovna stran, kazalo, morebitni slikovni material in bibliografija ne spadajo. Temo zaključne naloge se določi v sodelovanju z mentorjem. Oddano nalogo pregleda in oceni tričlanska komisija, ki jo določi mentor.

Napotki za pripravo zaključne naloge so seveda odvisni od teme, ki si jo pripravnik izbere. Vselej velja, poleg napotka glede izbire teme, izpostaviti nekaj splošnih usmeritev.

- Predstavite svoj pogled. Zaželeno je, da iz besedila jasno izhajata vaš pogled na določeno področje mednarodnih odnosov ali vaša ocena dogajanja. To je najlažje storiti s postavitvijo jasne teze ali raziskovalnega vprašanja, do katerega se opredelite.
- Analiza je pomembnejša od opisa. Namen pripravniske naloge ni z drugimi besedami predstaviti dogajanje v mednarodni družbi. Zaželeno je analiza izbranega problema. V praksi ta temelji na eksplicitno predstavljenem teoretičnem okviru, ki je za namene pripravniske naloge lahko zelo enostaven. Če so vam teoretski premisleki tuji, lahko analizo razumete tudi kot kritiko ali oceno stanja, kot ga vidite sami.
- Uporabljajte referenčno znanstveno literaturo. V praksi lahko seminarske naloge nastanejo tudi izključno na podlagi novinarskih prispevkov, vendar so ti pogosto skopi. Kot boljši vir se vam ponujajo znanstveni članki, analize in poročila miselnih trustov in literatura, ki jo pridobite v knjižnici ministrstva.
- Umetna inteligenca je lahko koristna, ni pa nadomestilo. To je morda samoumevno, vendar ChatGPT ni orodje, ki bo delalo inovativne zaključke. To ne pomeni, da je pri pripravi analitičnih del neuporabno, pomeni pa, da bo rezultat razmišljanja umetne inteligence večinoma reprodukcija statusa quo. Temu se lahko enostavno izognete tako, da ga ne uporabljate.
- Posvet pred oddajo. Pred oddajo naloge jo v branje ponudite svojim kolegom, ki bodo z veseljem dopisali kakšno manjkajočo vejico.

Pozitivno ocenjena pripravniska naloga je pogoj za uspešen zaključek pripravištva. Izkoristite jo kot priložnost za dokaz vaše inovativnosti in razmišljanja o zunanji politiki.

ORIS DODATNEGA USPOSABLJANJA

Uspešno opravljenemu pripravništvu sledi sklenitev pogodbe za nedoločen čas z Ministrstvom za zunanje in evropske zadeve. Oseba, ki z Ministrstvom sklene pogodbo za nedoločen čas in kot javni uslužbenec izvaja javne naloge na področju zunanjih zadev, je diplomat. Konec priprav in akcija? Ne tako hitro, Padwan.⁹³

Opravljen pripravništvo je pomemben korak, vendar ni zadnji. Zakon o zunanjih zadevah določa, da so javni uslužbenci po opravljenem pripravništvu imenovani v diplomatski naziv ataše pod pogojem, da delajo v vsaj dveh notranjih organizacijskih enotah, opravijo vsaj šestmesečno prakso na predstavništvu (ali predstavništvih) v tujini, obiskujejo strokovna izpopolnjevanja in se izpopolnjujejo v znanju tujih jezikov. Strokovna izpopolnjevanja niso le predavanja v sklopu priprav na diplomatski izpit, temveč vključujejo tudi predavanja za konzularni izpit, morebitna predavanja za izpit iz Zakona o upravnem postopku in usposabljanje za imenovanje v naziv.

Obdobje, v katerem novopečeni diplomati opravljajo zgoraj navedene dejavnosti, se imenuje dodatno usposabljanje. To obdobje praviloma traja eno leto, poteka na podlagi vnaprej pripravljenega programa in se zaključi z opravljanjem diplomatskega izpita, če javnemu uslužbencu pogoj opravljenega diplomatskega izpita ni priznan. Naredimo še zadnji korak in se posvetimo vsem naštetim vidikom dodatnega usposabljanja.

93 Velika zahvala Maji. Moji mentorici med pripravništvom in očitno, kot sva s Paulo skupaj spoznala, veliki ljubiteljici Vojne zvezd.

DELO V DVEH NOTRANJIH ORGANIZACIJSKIH ENOTAH MINISTRSTVA

Opravljanje javnih nalog na področju zunanjih zadev poteka v notranji in zunanji službi. Če vodiča ne berete od začetka, so notranje organizacijske enote strokovni izraz za tisto, čemur v praksi rečemo sektorji ali službe. Gre torej za organizacijske enote, ki pokrivajo različna področja zunanjih zadev.⁹⁴ Če poglavja berete po vrsti ali to poglavje prebirate po opravljenem pripravništvu, ste z njimi dobro seznanjeni, saj ste v sklopu enega ali več sektorjev že opravljali naloge na področju zunanjih zadev. Nič novega, torej.

Zakon in pravilnik o opravljanju preizkusnega testa in dodatnega usposabljanja načeloma predvideva, da boste v sklopu dodatnega usposabljanja delo opravljali v dveh organizacijskih enotah. Za pripravo programa dodatnega usposabljanja je odgovorna kadrovska služba v sodelovanju z generalnim sekretariatom ministrstva. Glede na kadrovske potrebe in načrt razpolaganja s kadri se omenjene službe torej odločijo o vaši (pre)razporeditvi.⁹⁵ Pogosto se delo nadaljuje v sektorju, kjer ste ga kot pripravnik opravljali poprej, morebitna sprememba v sistematizaciji vašega delovnega mesta pa je odraz kadrovskih potreb drugih sektorjev in vsekakor ne odraz uspešnosti vašega dela. Velja jo sprejeti kot nov izziv, spopadanju s kakršnimi je vendarle namenjeno dodatno usposabljanje.

Delo na sektorju v sklopu dodatnega usposabljanja in delo v sklopu pripravništva se z vidika zadolžitve ne razlikujeta. V vsakem primeru gre za nadaljevanje vaše zaposlitve, razlika je le v pričakovanjih nadrejenih in samostojnosti vašega dela. Po opravljenem pripravništvu se namreč pričakuje, da boste kot

94 NOE (sektorji) so nekoliko podrobneje predstavljene na začetku poglavja o pripravništvu.

95 Ni nujno, da boste delo dejansko opravljali v dveh različnih sektorjih.

diplomat delo opravljali samostojno. Skladno s temi pričakovanji ste tudi vašemu Jedi-mentorju ob koncu pripravništva pomahali v slovo.⁹⁶

Medtem ko vam bo delo na sektorju poznano, bo opravljanje nalog v dežurni pisarni nekaj novega. Tako kot bolnišnice potrebujejo dežurne zdravnike in policijske postaje dežurne policiste, tudi naše Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve potrebuje dežurnega diplomata, ki bdi nad najnujnejšimi (večinoma konzularnimi) zadevami.

Podobno kot dežurni diplomati v tujini skrbijo za to, da je veleposlaništvo vedno dosegljivo za najnujnejše konzularne primere, mora nekdo v Ljubljani poskrbeti za dosegljivost in odzivnost zunanjega ministrstva. Za diplomatski *babysitting*⁹⁷ skrbi dežurni diplomat in pogosto so novi kadri v prvi naborniški vrsti. Kadrovska služba poskrbi za pridobivanje izkušenj.

Dežurni diplomat izvršuje raznovrstne naloge in bistveno je poskrbeti, da (ministrstvo) česa ne spregleda. Dežurstvo si lahko predstavljate kot opravljanje osnovnih tajniških in konzularnih nalog hkrati. Za opravljanje nalog in ustrezno odzivanje na različne primere, s katerimi se boste srečali, vas bodo v sklopu priprav na dežurstvo ustrezno usposobili. Z nekaj prakse se boste hitro navadili na protokol urejanja preletov tujih in naših letal, prepošiljanja zahtevkov in gradiv za sklic izrednih sej Vlade, urejanja izgubljenih potnih listov in drugih konzularnih zagat.

Hitro sem ugotovil, zakaj mi sodelavci, ko se odpravljam v dežurno pisarno, zaželiyo mirno dežurstvo. Tistih par ur v dežurni pisarni je lahko prebitih iz telefonskega klica v telefonski klic ali pa v kratkočassenju z drugimi delovnimi opravili.⁹⁸ Med delovnimi dnevi se dežurstvo začne ob treh popoldne in traja do

96 Ponovno referenca na Vojno zvezd. Je greh, če priznam, da mi franšiza dejansko ni blizu? Mi je bila pa Majina igrivost in skuliranost precej všeč.

97 Ljubkovalno.

98 Dežurna pisarna je posebna pisarna na ministrstvu, kjer delo opravlja dežurni diplomat. Med vikendi si prineseš kaj za pod zob, prijazni prijatelji ti

osmih zvečer, ko se preklopimo na dežurni telefon in ga vzamemo s seboj iz pisarne. V soboto in nedeljo se dežurstvo začne ob devetih dopoldne in zaključi ob osmih zvečer. Dežurna pisarna deluje tudi ob praznikih in dela prostih dnevih.⁹⁹ Četudi diplomati občasno počivamo, diplomacija nikoli ne počiva.

ŠEST MESECEV PRAKSE V TUJINI

Nekje v uvodnem razmišljanju zapišem, da je bistvo karierne diplomacije v dinamičnem življenju v tujini. Precej netaktično bi torej bilo, če bi se za poklic diplomata odločili z zavedanjem, da si v zunanjo službo našega ministrstva pravzaprav ne želite biti napoteni. Če obstajajo oklevanja in niste popolnoma prepričani, je namen osrednjega dela dodatnega usposabljanja prav v tem, da vas v grobem (vendar ne grobo) seznani s srčiko diplomatskega življenja v tujini – tako prijetnimi kot manj prijetnimi izzivi!

V skladu s pravilnikom o preizkusnem testu in dodatnem usposabljanju mora vsak uslužbenec pred koncem usposabljanja opraviti šestmesečno prakso v tujini. Pravilnik pravi, da se praksa praviloma opravlja na Stalnem predstavništvu Republike Slovenije pri Evropski uniji v Bruslju in na drugem diplomatskem predstavništvu ali konzulatu v tujini. Dobesedno branje določil pravilnika lahko privede do manjšega nesporazuma, saj ni nujno, da boste prakso v tujini opravljali na enem diplomatskem predstavništvu. Zelo verjetno bo šlo za dve predstavništvu,

nosijo *fletvajte* iz Moderne. Zamotiš se z branjem depeš, za katere prej nisi imel časa. Kakšno stvar tudi napišeš ... meditativno okolje, torej.

99 Letos sem z veseljem dežural na božični večer in silvestrovo. Soborki Neži sem dežurni telefon predal na novoletno jutro. Prav je, da mladi diplomati brez otrok prevzamemo dežurstvo na praznične dni in omogočimo kolegom z otroci, da čas preživljajo z njimi. Brez skrbi, mi bomo pričakovali enako.

morda celo tri ali več, kar pomeni zelo dinamično leto rotacij, selitev in novih delovnih okolij.¹⁰⁰

Predstavnitstva, kjer boste v sklopu programa dodatnega usposabljanja opravljali prakso, določi kadrovska služba. Pri svojem odločanju je pred vašimi željami primorana upoštevati potrebe diplomatskih in konzularnih predstavništev. V precej postmoderno obarvanem postopku določanja destinacij vaše prakse boste imeli fikcijo izbire, saj vas bo kadrovska služba seveda povprašala po željah, morate pa se zavedati, da jih niso dolžni skoraj nikoli upoštevati. Vseeno ni greh vztrajati pri željah, morda se na koncu kakšna le uresniči.¹⁰¹ Do sprememb programa lahko pride tudi med dodatnim usposabljanjem, ko se lahko kakšna izmed destinacij naknadno spremeni.¹⁰² To dinamiko je bolje pričakovati, kot da vas preseneti.

Vsekakor pa preseneča dejstvo, da je šestmesečna napotitev v tujino dejansko službena pot. V sklopu sistematizacije delovnih mest boste sicer premeščeni v zunanjo službo, vendar boste v praksi obravnavani, kot da delo opravljate v notranji službi z dodatkom potnega naloga – oz. podobno, kot če bi v tujino odšli na daljšo kadrovsko pomoč. To pomeni, da v primerjavi z ostalimi kolegi na predstavnitstvu niste upravičeni do plače in dodatkov, ki diplomatom v zunanji službi pripadajo, kljub temu, da boste

100 Prilagajanje, pogajanje, premikanje, pogošanje ... te pogovore je dobro imeti prej.

101 Če se prav spomnim, sem kadrovske službi, ko me je povprašala po željah, posredoval naslednje tri destinacije: 1. VP Kijev, 2. VP Teheran, 3. SPBR. Odšel sem v Budimpešto in v Moskvo. Ostajam hvaležen za neupoštevanje mojih želja, praksa je bila odlična.

102 Med opravljanjem dela v Budimpešti mi je bilo sporočeno, da bom namesto v Seul kmalu odpotoval v Moskvo, čeprav je bilo iz programa usposabljanja razvidno, da bom šel v Seul. Takrat je bilo vprašanje zastavljeno nekako takole: »Kolega Pahor, ste pripravljeni ministrstvu ustreči z manjšo uslugo?« Nisem se obotavljal, takoj sem bil za. Po opravljeni tromesečni praksi v Moskvi se sprašujem, kdo je komu delal usluge.

opravljali enako odgovorno delo. No, dobili boste dnevnice, česar seveda ne gre zanemariti.

Zapleti se lahko pojavijo tudi pri uveljavljanju pravice do bolniške odsotnosti. To navajam zaradi transparentnosti, saj se zavedam, da si ministrstvo prizadeva za možne izboljšave. Te so potrebne, saj za nekatere mlade diplomate z družinami opravljanje dodatnega usposabljanja že samo po sebi predstavlja veliko večji izziv kot za druge. Vrhunska kadrovska politika, h kateri stremljajo ministrstvo, si gotovo prizadeva za dodatno motivacijo ustreznih kadrov in ne obratno.

Vaši kolegi na predstavništvu in konzulatu, kamor se odpravljate, vam bodo pri kratkoročni selitvi priskočili na pomoč. Za razliko od napotitev na mandat, ki vas čakajo nekje v prihodnosti in pri katerih boste za organizacijo selitev, priprave in iskanje stanovanja bolj ali manj odgovorni sami, boste tu v varnih rokah sodelavcev.¹⁰³ To pomeni, da vam za ustrezno namestitve in uvajanje v osebno logistiko v mestu ni treba skrbeti. Malce več pozornosti boste selitvi namenili tisti, ki se na prakso odpravljate v državo, kjer za slovenske diplomate velja vizumska obveznost. Od pravočasne ureditve vize in letalskih kart je namreč odvisen začetek vašega usposabljanja v tujini.

Z delom v zunanji službi ste bili posredno seznanjeni že med službovanjem v Sloveniji, saj ste bili s kolegi v tujini neprestano v stiku. Vselej pa je opravljanje dela v tujini precej drugačno kot delo v notranjih organizacijskih enotah. Razlikuje se predvsem v raznovrstnosti nalog, ki jih diplomati v tujini opravljajo, saj bodo te odvisne od lokacije in velikosti diplomatskega predstavništva ali konzulata, kamor boste napoteni, ter aktualnih mednarodnih okoliščin.

Po drugi strani pa je v odnosu do vsebinskih zadolžitev, ki smo jih opisovali v zgornjem poglavju, pisarniško delo v zunanji

¹⁰³ V sklopu priprav na daljši posting v tujini (dlje od dveh let) vam bodo kolegi na voljo za vsa vprašanja.

službi podobno delu v notranji službi. Opazna razlika je v tem, da boste tokrat »na drugi strani kovanca«, ko pride do priprave gradiv, depeše pa bo pogostejše tvorila deskriptivna in analitična vsebina, s katero boste poročali o notranjepolitičnem dogajanju in zunanjepolitični dejavnosti države, v katero boste napoteni.

Mladi kadri so pogosto napoteni na predstavništva, kjer zaradi odsotnosti ali pomanjkanja diplomatov, posebnih razmer v državi sprejemnici ali drugih razlogov nujno potrebujejo dodatne okrepitve. To je v praksi dobro za vas in pomeni dvoje. Prvič, raznolikih zadolžitvev na veleposlaništvu in na terenu gotovo ne bo primanjkovalo, saj manjka diplomatov, ki bi uspeli vse naloge opraviti.¹⁰⁴ Drugič, v primerjavi z vašimi vrstniki z diplomacij drugih držav, ki na začetniških položajih pogosto opravljajo manj odgovorne in predvidljivejše naloge, boste vi dobesedno »vrženi v vodo«.¹⁰⁵ Z vidika vzgoje se to morda sliši malce kruto,

104 V Budimpešto sem odšel v času, ko je tamkajšnje veleposlaništvo na vse pretege iskalo novega konzula. Upravičeno sem torej pričakoval, da bom večino časa opravljal konzularne naloge (kar z vidika utrjevanja konzularnih znanj po opravljenem izpitu sploh ni slabo). Vendarle sem na koncu večino truda posvetil političnim zadevam v sklopu predsedovanja Madžarske Svetu EU, razvoju njihovih notranjepolitičnih razmer (pred izvolitvijo nove ameriške administracije in po njej) in pripravi na obiske številnih slovenskih predstavnikov. Obiskoval sem razprave konservativnih in liberalnih mislišč ter konference. Prizadeval sem si za vzpostavitev stikov s slovensko skupnostjo v Budimpešti in z Maretom odbil par resnih in manj resnih debat o hrvaški politiki v devetdesetih letih. Z obiski študentov smo poživali ambasado, kajne? Male zmage.

105 Slovensko veleposlaništvo v Moskvi in rusko veleposlaništvo v Ljubljani sta zaradi vojne v Ukrajini recipročno zdesetkali svoje kadre. Nisem se torej odpravljal v Moskvo, temveč sem se odpravljal v Moskvo med vojno. Skupaj z novo veleposlanico nas je bilo šest in brez Bernarda ter odlične lokalne pomoči v Katarini ter konzulare v Sreču in Bojanu bi bili bosi. Hodil sem na srečanja namestnikov veleposlanikov in političnih svetovalcev na EU delegaciji, urejal konzultacije državnega sekretarja v Tadžikistanu in Kirgiški republiki, pisal analize pogajanj med ZDA in Rusijo ter (neuspešno, res škoda) na razvojni sklad prijavljal precej kulski projekt v Tadžikistanu. Pika na i velezanimivi praksi je bil predsedniški obisk v Kazahstanu. Od januarja do aprila je bil to glavni projekt veleposlaništva. Dokler ne organizirate predsedniškega obiska

vendar se boste tako, preverjeno, najhitreje in najučinkoviteje naučili plavati. Slovenska diplomacija namreč ne razpolaga z velikim številom kadrov, zaradi česar moramo biti vsi pripravljeni poseči po vseh diplomatskih (in manj diplomatskih) opravilih.

Med kratko napotitvijo na dodatno usposabljanje v tujino in odhodom na prvi daljši mandat obstajajo praktične razlike, ki se jih je dobro zavedati, ni pa nujno, da se jim v celoti prilagodite.

Prvič, sodelavcem na veleposlaništvu bo povsem jasno, da pred prihodom niste opravili temeljitih vsebinskih priprav. Pred odhodom v tujino za obdobje dveh ali štirih let namreč potekajo priprave, na katerih se dodobra seznanite s politično situacijo v državi akreditacije, dobite informacije o našem interesu na različnih področjih bilateralnega ali vsebinskega (so)delovanja, državo prej obiščete ter pripravite t. i. smernice svojega delovanja pred napotitvijo, ki jih nato tudi zagovarjate.

Priprava na odhod na kratko prakso je odvisna predvsem od vas samih in je povsem samoiniciativna. Pokazala bo vaš karakter in se odražala v kakovosti priprave depeš.¹⁰⁶ Ob prihodu bo obdobje uvajanja v vsakem primeru malce daljše, kar bodo ostali sodelavci povsem sprejeli. Konec koncev gre za prakso.

Drugič, v državi sprejemnici vam ne bo uspelo pognati korenin. Eden izmed bistvenih vidikov diplomatskega dela je

s 26-člansko gospodarsko delegacijo v Srednji Aziji, ki ga spremljata kulturni in gospodarski program, si ne znate predstavljati, koliko dela poteka v ozadju. Od priprave na koncert, organizacije spremnega programa čebelje diplomacije (najbolj luškan projekt) do priprave gradiv za opomnike, programa obiska iz minute v minuto in razpošiljanja 200+ poimenskih vabil ... Potem pa Astana in Almaty v enem tednu. Ure, preživete v pripravah, na koncu nepozabni trenutki na odru Astanske opere (dolga zgodba...). Če te to navduši, potem je odločitev za karierno diplomacijo prava stvar. Trening, trening, trening ... tekma.

106 Dobro je, če približno mesec dni pred odhodom sledite depešam, ki jih objavlja veleposlaništvo. Tudi kakšna kratka knjiga o politični zgodovini države akreditacije ne škodi. Pred odhodom v Moskvo sem prebiral *I love Russia* izpod peresa Elene Kostyuchenko in *Putin's People* avtorice Catherine Belton. Odlični knjigi. Pred odhodom v Budimpešto nisem imel praznikov in posledično časa, ki bi ga posvetil razvajanju s političnimi knjigami.

tkanje odnosov z drugimi diplomati, predstavniki njihovih političnih struktur, predstavniki civilne družbe, kulturniki in gospodarstveniki v državi napotitve. To ni pomembno le z vidika pridobivanja informacij in različnih interpretacij, temveč zaradi organizacije dogodkov, spodbujanja slovenskih interesov in odkrivanja novih priložnosti sodelovanja. Za vzpostavitev zau-pnih odnosov je potreben čas in pred odhodom boste izkusili le kanček tega. Ravno toliko, da si boste mislili, kaj vse bi lahko bilo, če bi ostali. Vseeno se spleča potruditi, saj se lahko tudi odnosi, zgrajeni v kratkem času, prelevijo v dolgoročne stike.¹⁰⁷ To velja predvsem za kolege, s katerimi boste delali na veleposlaništvu.

Tretjič, na veleposlaništvu in v državi akreditacije boste težko pustili trajen pečat. Mladi pridemo v novo delovno okolje z veliko novimi idejami. Problem ni v tem, da so neizvedljive, temveč v tem, da se moramo vprašati, kaj se bo z izvajanjem teh idej zgodilo, ko po treh mesecih zapustimo delovno mesto v tujini. Kolegi na veleposlaništvu bodo podpirali vaše ideje, a ne pričakujte, da boste lahko projekt razvili in pgnali, njegovo nadaljnje izvajanje pa bo postala dodatna zadolžitev vašega sodelavca ali sodelavke.¹⁰⁸

107 Od prakse v Budimpešti sem poleg izkušenj odnesel tudi zanesljivo prijateljstvo z Matejem, deskom za Slovenijo. Oba sva približno enakih let in gotovo se bova kje v prihodnosti še srečala. Tovrstni kontakti so neprecenljivi.

108 V Budimpešti prebiva majhna in relativno nepovezana slovenska skupnost (približno mesec dni sem potreboval, da sem ugotovil, kakšna je sploh dinamika te skupnosti). Začel sem iskati rešitve s ciljem povezati predvsem mlade. Tako Slovence, ki tam študirajo, kot tudi Madžare, ki imajo slovenske korenine ali prihajajo z dvojezičnega območja. Dva meseca sta minila in izrisala se je ideja za oblikovanje mestnega kluba VTIS (v tujini izobraženih Slovencev). Dva nadobudna kolega, ki tvorita to skupnost, ter matična organizacija v Ljubljani so priskočili na pomoč. Organizirali smo sestanek in začrtali približno časovnico delovanja. Razmišljali smo o aktivnostih, planirali dogodek na veleposlaništvu in njun obisk Ljubljane. Prehitel me je čas. Ob odhodu sem se počutil precej slabo, saj se mi še zdaj zdi, da sem kolega in VTIS pustil na cedilu. Čeprav sem poudarjal, da je vloga veleposlaništva predvsem v tem, da slovensko skupnost poveže in pomaga pri dogodkih, sem imel premalo časa, da bi stvar začela delovati, kot bi morala. Upam, da se bo to v prihodnosti uresničilo.

Pomembno je torej, da si zastavite cilje, ki so izvedljivi v sklopu vaše prakse. Če bo ideja dobra in projekt uspešno izpeljan, bo nedvomno morda kdo razmislil, da se ga v prihodnosti ponovi. To je torej apel h kreativnemu razmišljanju, vendar v okviru izvedljivosti. Svet se sicer spreminja vsak dan, a kot pravi znani ljudski pregovor, tudi osamosvojitev Republike Slovenije se ni zgodila v enem dnevu.¹⁰⁹

Poleg razburljivih službenih zadolžitev predstavlja praksa v tujini izjemno priložnost za spoznavanje različnih načinov življenja. Tisti izmed vas, ki ste bili na Erasmus praksi ali ste v tujini študirali, se boste lahko z naslednjimi nekaj vrsticami dobro poistovetili. Za tiste, ki tega niste izkusili, bo praksa predstavljala izjemen uvid v osebnostno rast, ki jo v tujini doživite kot mlad diplomat. Zaradi narave dela ste namreč povsem drugače vpeti v okolje, kjer prebivate. Tukaj ciljам predvsem na to, da ste na malenkosti bolj pozorni, saj je vse – od umetnosti, arhitekture, znanosti, medijev, kulinarike, stila oblačenja in življenjskih navad – predmet interpretacije. Interpretacije družbe, k razumevanju zunanje in notranje politike (diplomatskega diskurza) katere v našem delu strmimo.

KONZULARNI IZPIT, IZPIT IZ ZAKONA O SPLOŠNEM UPRAVNEM POSTOPKU IN USPOSABLJANJE ZA IMENOVANJE V NAZIV

Pravilnik o preizkusnem testu in dodatnem usposabljanju kot strokovna usposabljanja, ki jih morajo uslužbenci obiskovati, navaja le usposabljanja za diplomatski izpit v organizaciji ministrstva. Dobro je opozoriti, da v praksi med obvezna usposabljanja in izpite za mlade bodoče diplomate kadrovska služba uvršča tudi strokovno usposabljanje in izpit iz konzularnih zadev, strokovno usposabljanje in izpit iz Zakona o splošnem upravnem

109 Diplomacija je njegov rimski imperij.

postopku na prvi stopnji (slavni ZUP) in strokovno usposabljanje za imenovanje v naziv. Za vsa navedena usposabljanja in izpite se pričakuje, da jih boste novopečeni MZEE-jevci opravili, preden ste v skladu s pravilnikom imenovani v diplomatski naziv.

Uspešno opravljen konzularni izpit je potreben za izvajanje konzularnih nalog na slovenskih veleposlaništvih in konzulatih v tujini. Osebe brez opravljenega konzularnega izpita v skladu z zakonom teh nalog ne smejo opravljati, kar lahko veleposlaništvom, ki imajo manjšo zasedbo (recimo nimajo osebe, ki bi opravljala izključno konzularne naloge), povzroči težave. Ob boleznih ali odsotnosti veleposlanika, ki mora biti sposoben opravljati osnovne konzularne naloge, tako v izrednem primeru ni nikogar, ki bi lahko stranki nudil ustrezno konzularno pomoč ali zaščito. Ustrezno in odgovorno opravljanje konzularnih nalog predstavlja obraz naše diplomacije, ko pride do stika z državljani Republike Slovenije v tujini. Iz tega izhaja smiselna odločitev, da se vse nadobudne diplomate pripravi na opravljanje konzularnih nalog, četudi se ne bodo prijavili na konzularna delovna mesta v tujino.

Konzularni izpit velja za strah in trepet na ministrstvu, a pravzaprav za bojazen ni utemeljenega razloga. Drži, predmet obravnave je precej tehničen, slogovno pravniški in snovi je veliko. Če temu dodamo tudi potrebno operativno znanje upravljanja programa matičnega registra, ISKA in VIZIS, se zaskrbljenost zdi vedno bolj upravičena. Poudariti velja, da boste pred izpitom v dobrih rokah pronicljivih predavateljev, ki vam bodo vse teme – od matičnih zadev, državljanskih zadev, kriznega konzularnega upravljanja do izvajanja volitev v tujini, če jih le nekaj naštejemo – ustrezno odpredavali. V obdobju priprave na konzularni izpit ste upravičeni do desetih dni študijskega dopusta.

Konzularni izpit poteka v dveh delih. Najprej opravite pisni oz. računalniški del izpita, na katerem morate izkazati operativno znanje uporabe zgoraj navedenih programov. Na izpitu boste soočeni s primeri, ki ste jih vadili v praksi, na voljo vam je tudi

posebna konzularna učilnica, kjer lahko vadite.¹¹⁰ Po uspešno opravljenem pisnem delu boste povabljeni k ustnem zagovoru, na katerem pridejo v poštev vse teme, ki ste jih med predavanji obravnavali. Pri pripravi velja pozornost posvetiti predvsem pravilom o izdaji vizumov, Zakonu o tujcih, matičnih zadevam in konzularnim in upravnim situacijam, ki ste jim lahko priča v tujini (npr. volitve, pogrešitev potnega lista, obisk priprtega ali zaprtega državljana, prevoz posmrtnih ostankov itn.). Uspešno opravljen konzularni izpit pomeni, da izpolnujete pogoje za začetek pridobivanja praktičnih konzularnih izkušenj.

Strokovni izpit iz upravnega postopka morajo opraviti vse uradne osebe, kadar v upravnih zadevah odločajo o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov ter v primerih, ko izvajalci javnih služb odločajo o pravicah ali obveznostih uporabnikov njihovih storitev. V skladu z Zakonom o splošnem upravnem postopku mora oseba izpit opraviti najkasneje v treh mesecih od sklenitve delovnega razmerja za delovno mesto, ob čemer je strokovni izpit iz upravnega postopka določen kot pogoj za zasedbo delovnega mesta. Med tovrstna delovna mesta predvsem zaradi opravljanja konzularnih in kadrovske nalog štejemo tudi diplomatska delovna mesta. Če delovno mesto poleg vodenja upravnega postopka predvideva tudi odločanje v postopku, je izpit treba opraviti na drugi stopnji.

Podobno kot preizkusni test in konzularni izpit tudi strokovni izpit iz upravnega postopka poteka v dveh delih. Osnovno gradivo, katerega poznavanje, interpretacija na primerih in praktična uporaba se pričakujejo od kandidatov, je Zakon o splošnem upravnem postopku. V primeru opravljanja izpita na drugi stopnji je poleg poznavanja tega zakona treba izkazati znanje tudi iz Zakona o upravnem sporu (ZUS). Prvi del izpita sestoji iz priprave pisnih izdelkov, ko kandidati praviloma dobijo

¹¹⁰ Dobro jo je ISKOristiti. Glede na kvaliteto te šale je jasno, da opravljanje konzularnega izpita človeku dene dobro.

navodilo za pripravo sklepa ali odločbe v izmišljenem primeru. Če pisni del uspešno opravijo, izdelek zagovarjajo pred komisijo, ki zastavi vsebinska vprašanja iz celotnega ZUP in ZUS.

V marsikaterem smislu je opravljanje izpita iz upravnega postopka za bodoče diplomate praviloma večje breme kot konzularni ali diplomatski izpit. Za razliko od drugih izpitov je študijsko gradivo z delom v diplomaciji manj povezano, pisni izdelki, katerih pripravo morate poznati, pa so tehnične narave. Opravljanje izpita je dobro predvideti vnaprej in ga, če uspete, opraviti pred obdobjem, ko boste zaposleni s pripravami na konzularni ali diplomatski izpit.¹¹¹ Priprave na izpit potekajo v sklopu predavanj, ki jih organizira Upravna akademija, in potekajo dva tedna. Za pripravo in opravljanje strokovnega izpita iz upravnega postopka ni posebej odrejenega študijskega dopusta.

V preteklosti je usposabljanju za imenovanje v naziv sledil istoimenski izpit, ki so ga kasneje navkljub nasprotovanju nekaterih predavateljev Upravne akademije ukinili. Sedaj gre le za tridnevno usposabljanje, na katero vas napoti kadrovska služba. Predavanja trajajo od 7 do 9 pedagoških ur in vsebinsko pokrivajo ustavno ureditev, sistem zakonodajne, izvršilne in sodne oblasti ter razmerja med njimi, lokalno samoupravo, sistem javnih financ, ureditev institucij EU in pravni sistem EU, upravni postopek in upravni spor ter poslovanje organov javne uprave. Po opravljenih predavanjih, na katerih se preveri vaša prisotnost, pridobite potrdilo o opravljenem usposabljanju, ki ga predložite kadrovske službi Ministrstva za zunanje in evropske zadeve.

111 Izpit iz upravnega postopka sem opravljal pred opravljanjem preizkusnega testa oz. nemudoma po vrnitvi z Diplomatske akademije. Izpit lahko opravljate tudi samoplačniško.

DIPLOMATSKI IZPIT

Obiskovanje strokovnih usposabljanj in opravljanje diplomatskega izpita je zadnji korak pred polnopravnim imenovanjem v diplomatski naziv in izpolnjevanjem pogojev za opravljanje nalog na področju zunanjih zadev na delovnih mestih, za katere Akt o sistematizaciji kot pogoj za zasedbo delovnega mesta določa opravljen diplomatski izpit.¹¹² To so praviloma vsa diplomatska delovna mesta do nazivov prvega kariernega razreda. Za opravljanje nalog v nazivu prvega kariernega razreda (npr. nazivu veleposlanik) mora kandidat opraviti višji diplomatski izpit. Postopek in program opravljanja diplomatskega izpita ureja Pravilnik o diplomatski akademiji in diplomatskem, višjem diplomatskem ter konzularnem izpitu.

Diplomatska akademija Ministrstva za zunanje in evropske zadeve je odgovorna za pripravo usposabljanj in izpopolnjevanj za položajna delovna mesta ter izvajanje diplomatskega izpita,¹¹³ pa tudi za organizacijo predavanj, strokovnih seminarjev, okroglih miz s področij zunanje politike in mednarodnih odnosov.

112 V skladu s 25. členom Pravilnika pogoj opravljenega diplomatskega izpita izpolnjujejo javni uslužbenci, ki so uspešno zaključili akademijo s primerljivo vsebino in zahtevnostjo programa. O primerljivosti in zahtevnosti programa akademije z diplomatskim izpitom odloča programski svet. Za presojo o priznanju morate na vodjo diplomatske akademije nasloviti vlogo. Če je vaša vloga uspešna, bo predstojnik s sklepom odločil, da izpolnujete pogoj opravljenega diplomatskega izpita. Velja poudariti, da v času pisanja vodiča še ni bilo primera uspešne vloge za priznanje pogoja opravljenega diplomatskega izpita v povezavi s 25. členom Pravilnika.

113 Diplomatske akademije po svetu lahko uvrstimo v skupino javnih ali javnosti zaprtih institucij. Slovenska Diplomatska akademija sodi med javnosti zaprte institucije, torej imajo do aktivnosti dostop le osebe, ki so navedene v četrtem odstavku četrtega člena Pravilnika o Diplomatski akademiji. Njen namen je predvsem izobraževanje in usposabljanje kadrov, ki so že del »ekosistema« MZEEZ. V tujini obstajajo tudi akademije, ki hkrati služijo kot institucije za izpopolnjevanje kadrov ter zasebne izobraževalne ustanove, kjer lahko študentje pridobijo diplomu ali magistrski naziv.

Akademija naštetih dejavnosti organizira tako z domačimi kot tujimi predavatelji, ki prihajajo iz prakse in akademskih krogov. Prirejajo tudi delavnice in usposabljanja za pridobitev dodatnih veščin ali utrjevanje obstoječih (npr. pisanje depeš, javno nastopanje). Obiskovanje predavanj in delavnic iz diplomatskih veščin je omogočeno vsem zaposlenim, posebej pa so koristne za osebe v procesu dodatnega usposabljanja.

STROKOVNA USPOSABLJANJA ZA DIPLOMATSKI IZPIT

Poziv na prijavo k opravljanju diplomatskega izpita se praviloma objavi enkrat letno. Kandidati lahko k usposabljanju in opravljanju izpita pristopijo le na podlagi pisne odobritve vodje Diplomatske akademije in s strinjanjem nadrejenega. Zaposleni, ki so v procesu dodatnega usposabljanja, imajo v sklopu usposabljanja predvideno prijavo na diplomatski izpit in s pogodbo določen rok izpolnjevanja pogoja opravljenega diplomatskega izpita.

Strokovna usposabljanja potekajo približno dva meseca. Za zaposlene, ki delo opravljajo v prestolnici, se usposabljanja izvajajo v prostorih ministrstva. Zaposleni, napoteni v zunanjo službo, imajo priložnost predavanja in usposabljanja spremljati prek spletne aplikacije. Predavanja izvajajo profesorji uglednih slovenskih univerz in diplomati, ki so strokovnjaki na določenem področju usposabljanja. Usposabljanje v skladu z vnaprej poslanim programom poteka med delovnikom približno trikrat tedensko. To v praksi pomeni, da udeleženci strokovnega usposabljanja ob njem ne opravljajo vseh zadolžitev na matičnem sektorju ali v zunanji službi.¹¹⁴ Za pristop k opravljanju diplomatskega izpita je nujno izkazati 80-% prisotnost na predavanjih.

Program strokovnih usposabljanj na podlagi tem, določenih v pravilniku, pripravi programski svet. Usposabljanja potekajo

114 No, vsaj v teoriji. V praksi seveda nihče drug dela ne bo opravil namesto vas. To velja predvsem za zunanjo službo.

s področij mednarodnih odnosov (teorije, mednarodne varnosti in evropske zunanje politike), diplomatskih veščin, slovenskega in svetovnega gospodarstva, mednarodnega prava in prava EU, slovenske in svetovne zgodovine ter kulture in konzularnih zadev. V skladu z duhom časa se usposabljanju dodajajo tudi t. i. aktualne teme – trenutno so npr. popularna predavanja na temo umetne inteligence.

Kandidatom, ki ste dodiplomsko in magistrsko stopnjo izobrazbe pridobili iz smeri mednarodnih študij, bodo področja dobro poznana. Predavanja bodo koristna predvsem za osvežitev že usvojenih znanj in njihovo kontekstualizacijo v slovenskem zunanjepolitičnem prostoru. Za tiste kandidate, ki ne prihajate iz mednarodnih študij, bo proces potekal obratno. Svoje že pridobljene zunanjepolitične izkušnje boste skupaj s kolegi postavili v teoretski in pravni okvir.

Pred prvim opravljanjem diplomatskega izpita kandidatom pripada 15 delovnih dni študijskega dopusta. Če izpit ponavljajo, lahko izkoristijo le prej neizkoriščene dni, dodatnih dni študijskega dopusta ni.

MEDNARODNI ODNOSI

Poznavanje teorije mednarodnih odnosov, zunanje politike in diplomacije spada med temelja strokovna znanja vsakega diplomata. Teoretično znanje se uporablja pri kontekstualizaciji in analizi mednarodnih procesov ter pri sooblikovanju slovenske zunanje politike. Namen strokovnega usposabljanja s tega področja je torej diplomatom predstaviti osnovni konceptualni okvir, s katerim si lahko pomagajo pri razumevanju dolgoročnih mednarodnih pojavov, delovanja držav v mednarodnem sistemu in zunanjepolitičnega odločanja. S tem ciljem v mislih je predmet razdeljen na tri dele: mednarodni odnosi, mednarodna varnost in zunanja politika Evropske unije.

V sklopu mednarodnih odnosov se boste slušatelji srečali z osnovnimi teoretskimi pristopi k mednarodnim odnosom (realizem in idealizem), konceptom zunanje politike in prioritetami slovenske zunanje politike ter teorijo diplomacije. Kandidati na izpitu znanje dokažejo z uporabo usvojenih konceptov pri analizi aktualnih mednarodnih problemov, odgovarjanjem na teoretska in praktična vprašanja. Za slušatelje, ki v sklopu svojega univerzitetnega izobraževanja niste opravljali predmetov iz omenjenih vsebin, je priporočljivo branje temeljne literature.¹¹⁵

Mednarodni odnosi so teorija. Brez teoretične podstat ne moremo govoriti o mednarodnih odnosih kot o disciplini, temveč lahko o mednarodnih odnosih z opredeljevanjem do empiričnih ali zgodovinskih dejstev le laično razpravljamo. Prav tako brez teorije ne moremo govoriti o analizi mednarodnih odnosov ali zunanje politike, kjer je to ena ključnih nalog (dobrih) diplomatov. Le teorija nam omogoča analizo, brez nje analize ni. Nekateri zmotno mislijo, da pri svojem analitičnem delu ne uporabljajo teorij. Tem bi predstavniki kritične šole rekli le, da se nošnje teoretičnih očal ne zavedajo.¹¹⁶ To ne škoduje le kvaliteti njihovega (u)vida, temveč tudi njihovemu intelektualnemu razvoju. Nepoznavanje osnov teorije mednarodnih odnosov vodi do parcialne obravnave mednarodnega dogajanja zaradi predsodkov, ki se jih ne zavedamo.

Teorijo je torej treba razumeti zaradi dveh razlogov. Prvič, zavedati se je treba teoretičnih očal in jih po potrebi zamenjati. Drugič, vedeti moramo, da imamo vsi dioptrijo, zaradi katere

115 Kot priporočljivo enoto literature, ki zaobjema vse tri zgoraj navedene tematske sklope, priporočam delo J. Balyisa in S. Smitha *Globalizacija svetovne politike*. Z vidika primera aplikacije konceptualnih okvirov na izbrane mednarodne probleme si lahko ogledate tudi delo *Mednarodni problemi* izpod tipkovnic zgoraj omenjenih avtorjev. Strategija zunanje politike Republike Slovenije in Deklaracija o zunanji politiki predstavljata temeljni enoti literature.

116 Podobno kot v slavnem filmu *They live* Johna Carpenterja, le da v tem primeru ne vedo, da jih nosijo. No, bistvo kritike Carpenterjevega filma je morda tudi v tem, da očala nosimo vedno (Žižek 2020).

mednarodno dogajanje vidimo megljeno in očala potrebujemo. Le pozanavanje teorije nam bo omogočilo jasnejši uvid v mednarodno dogajanje in posledično tudi dobro analizo. Če želimo razumeti kompleksne procese, si je treba nadeti očala ali obstoječa zamenjati tako, da bodo služila analitiku in predmetu analize.

Predavanja o mednarodni varnosti se v sklopu predmeta mednarodni odnosi osredotočajo predvsem na presek mednarodnih varnostnih izzivov v odnosu do geostrateškega položaja Slovenije. Poleg poznavanja osnovnih pojmov, kot sta kompleksna kriza in krizno odločanje, je za kandidate ključno razumevanje Strategije nacionalne varnosti Republike Slovenije in delovanja države v zvezi NATO.

Slovenija aktivno sodeluje pri določanju in oblikovanju skupne zunanje in varnostne politike Evropske unije. Evropska unija je z Lizbonsko pogodbo institucionalno formalizirala in reformirala svoje zunanje delovanje, kar je razdelila na področje skupne zunanje in varnostne politike, skupno trgovinsko politiko, politike razvojnega in humanitarnega sodelovanja ter druge notranje politike, ki imajo zunanje vidike. Z Lizbonsko reformo so se prav tako razširile in formalizirale pristojnosti visokega predstavnika za skupno zunanjo in varnostno politiko, Evropskega sveta, Evropske komisije, Sveta in Parlamenta v določanju in oblikovanju politik zunanjega delovanja ter predstavljanju Unije navzven. Temu je sledila tudi ustanovitev Evropske službe za zunanje delovanje (EEAS).

Slušatelji se boste na predavanjih seznanili z institucijami, procesi odločanja in sredstvi zunanjega delovanja EU. Za slovenske diplomate je ključno, da to razumejo, saj je Unija, posledično tudi Slovenija, močnejša takrat, ko govori s skupnim glasom. Poznavanje pravnega okvira zunanjega delovanja, procesov odločanja in sredstev delovanja je posebej pomembno za tiste diplomate, ki boste v sklopu delovnih skupin v Bruslju in sektorjev v Ljubljani sodelovali pri oblikovanju skupnih stališč.

MEDNARODNO PRAVO IN PRAVO EU

Pri diplomatskem delu je nepogrešljivo poznavanje osnov mednarodnega prava in prava EU. V sklopu usposabljanja za diplomatski izpit je mednarodno pravo razdeljeno v štiri tematske sklope: osnove mednarodnega prava, pravo mednarodnih pogodb, mednarodno pravo manjšin in mednarodno pravo oboroženih spopadov.¹¹⁷ Cilj vseh sklopov je slušatelje seznaniti z osnovnimi pojmi, konvencijami in judikaturο, s poznavanjem katere bodo kandidati sposobni mednarodnopravne argumentacije v konkretnih zunanjepolitičnih situacijah ter strokovnega sodelovanja s sektorjem za mednarodno pravo Ministrstva za zunanje in evropske zadeve. Za razliko od univerzitetnega pristopa k predmetu mednarodnega prava se na usposabljanjih torej poudari predvsem vidik Republike Slovenije.

Med specifična področja in teme mednarodnega prava, ki jih v razpravi o preizkusnem testu nisem širokopotezno našteval, a v sklopu usposabljanj za diplomatski izpit pridejo v poštev, so pravo mednarodnih pogodb, manjšin in mednarodno pravo oboroženih spopadov. Z vidika mednarodnega pogodbenega prava morajo bodoči diplomati obvezno poznati razlike med mednarodnimi pravnimi akti, postopek sklepanja mednarodnih pogodb v Republiki Sloveniji, postopek sklepanja mednarodnih nepogodbenih aktov, postopek sklepanja aktov iz devetega odstavka 75. člena Zakona o zunanjih zadevah ter osnovne koncepte, ki sodijo zraven (npr. *full powers*, *credentials*, *alternat*, *treaty event*).

¹¹⁷ V razdelku o mednarodnem pravu v sklopu priprav na preizkusni test razdelam vsebine, ki pridejo v poštev v sklopu čistih osnov mednarodnega prava. Sem štejemo poznavanje pojma mednarodnega prava, virov mednarodnega prava, razmerja med mednarodnim pravom in notranjim pravom v Republiki Sloveniji, subjektov mednarodnega prava, objektov mednarodnega prava in osnov diplomatskega prava (DKKO in DKDO). Med osnove mednarodnega prava lahko uvrstimo tudi poznavanje treh osnovnih listin o človekovih pravicah (Deklaracije in obeh paktov), Evropske konvencije o človekovih pravicah in delovanja sistema OZN.

V sklopu mednarodnega prava manjšin se predmet razprave osredotoča predvsem na pravni okvir zagotavljanja pravic slovenskim manjšinam v sosednjih državah in narodnostnima skupnostma, ki imata status manjšine v Sloveniji. Pri tem slušatelji sicer spoznajo globalni mednarodnopravni okvir varstva manjšin (27. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah) in regionalno Okvirno konvencijo o narodnih manjšinah Sveta Evrope, a ključ do znanja je poznavanje bilateralne ureditve vprašanja slovenskih manjšin v obmejnih območjih in njihov notranjepravni položaj. To je posebej pomembno, saj je eden izmed ciljev slovenske zunanje politike skrb za avtohtone slovenske manjšine v sosednjih državah in za Slovence po svetu.

Mednarodno pravo oboroženih spopadov delimo na dva sklopa in sicer na pravo uporabe sile (*ius ad bellum*) in pravo v času vojne oz. humanitarno pravo (*ius in bello*).¹¹⁸ Pri pravu uporabe sile je posebna pozornost posvečena drugemu členu in sedmemu poglavju Ustanovne listine Organizacije združenih narodov (predvsem 51. členu). V sklopu prava oboroženih spopadov se slušatelji poglobljeje spoznajo s t. i. haaškim in ženevskim pravom, ki vsak po svoje urejata pravila vodenja oboroženih sovražnosti – tako v mednarodnih kot tudi v notranjih oboroženih spopadih. Posebna pozornost je namenjena ženevskim konvencijam in dvema dodatnima protokoloma, ki urejajo npr. položaj borcev, civilistov in vojnih ujetnikov. V odnosu do mednarodnega prava oboroženih spopadov je predstavljen tudi koncept kolektivne varnosti in norme odgovornosti zaščititi (R2P).¹¹⁹

118 Glejte V. Sancin, *Mednarodno pravo oboroženih spopadov* (2008).

119 V poštevek pride poznavanje določenih konvencij in deklaracij, predvsem tistih, ki so razumljene kot korpus običajnega mednarodnega prava ter izbranih sodb in mnenj meddržavnega sodišča.

SLOVENSKO IN SVETOVNO GOSPODARSTVO

Osnovni namen predmeta je slušatelje usposobiti za opravljanje ene izmed osnovnih nalog diplomatskega predstavništva, ob čemer gre za »spodbujanje prijateljskih odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico ter razvijanje medsebojnega gospodarskega, kulturnega in znanstvenega sodelovanja.«¹²⁰ V zasledovanju zgoraj navedenega cilja diplomati sodelujejo s široko paleto slovenskih akterjev in akterjev države sprejemnice. Povedano drugače, cilj tega dela usposabljanja je, da kandidati vedo, s kom lahko pri izvajanju določenih področnih aktivnosti sodelujejo in kdo na teh področjih deluje poleg njih. Predmet in izpit sta s tega vidika praktično zastavljena.

Medtem ko priprave na preizkusni test terjajo bolj abstraktno poznavanje ekonomije, je na tem področju diplomatskega izpita poudarek praviloma na vlogi Ministrstva za zunanje in evropske zadeve pri razvoju slovenskega gospodarstva ter promociji Slovenije. Poleg poznavanja temeljnih makroekonomskih pojmov gre pri predmetu predvsem za razumevanje ciljev in sredstev gospodarske diplomacije, javne diplomacije (kulturne in znanstvene) in vloge drugih akterjev (npr. MGRT, GZS, SPIRIT) pri širitvi slovenskih podjetij na tuje trge. Pri predmetu slušatelji spoznajo tudi cilje in delovanje slovenske razvojne in humanitarne pomoči.

120 Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih, 3. člen.

SLOVENSKA IN SVETOVNA ZGODOVINA

Poznavanje zgodovine je v diplomaciji nepogrešljivo. Diplomatski diskurz, s katerim se oblikujejo identitete in prihodnje predstave o državi, odnosih ter mednarodnem okolju, v katerem se različni akterji nahajajo, poteka v preseku sedanjosti in preteklosti.

Naše predstave o lastni skupnosti, katere interese profesionalni diplomati zastopajo, pomembno vplivajo na vsebino politik, pa tudi ostalih identitetnih vidikov, ki jih v svojem komuniciranju sporočamo. Predstave drugih o nas in nas o drugih pa pomembno vplivajo na dinamiko odnosov, v katerih se politika oblikuje in udejanja.

Če profesionalni diplomat pomanjkljivo kontekstualno razume zgodovino Drugega, to predstavlja tveganje za interese skupnosti, z mandatom katere z Drugim komunicira. Razumeti je namreč treba, da si, ko nastopijo funkcijo, profesionalni diplomati nadenejo zgodovinski nahrbtnik skupnosti, ki jo predstavljajo.

Pri tem naj omenimo, da gre v prvem koraku za poznavanje faktografije zgodovine, torej za poznavanje splošno sprejetih zgodovinskih dejstev, ki jih priznava večina civiliziranih narodov. V naslednjem, precej bolj kompleksnem koraku, gre za poznavanje (morda konfliktnih oz. različnih) predstav, ki jih imajo skupnosti o istem zgodovinskem dogodku. V zadnjem koraku pa gre za razumevanje selektivnega zgodovinskega spomina in spominjanja (v Halbwachsevem smislu), pri katerem različne skupnosti pripisujejo različno težo različnim zgodovinskim dogodkom. Prav zato radi rečemo (in to je kdaj kontroveržno), da diplomacija ne poteka v prostoru absolutnih zgodovinskih resnic, temveč v politično pogojenem prostoru spomina. Naloga diplomacije ni ugotavljanje zgodovinske resnice, temveč upravljanje z zgodovino in spominom na tak način, da se ustvari okolje, v katerem lahko različne skupnosti v miru sobivajo.

Predmet se osredotoča predvsem na faktografsko in kontekstualno poznavanje zgodovinskih procesov, ki so vodili do

oblikovanja sodobnega mednarodnega sistema. Na globalni ravni govorimo torej o zgodovini dinamike odnosov med velikimi silami oz. zgodovini zunanje politike velikih sil. Posebna pozornost je namenjena spremembam sistema od leta 1815 do 1945 – od kongresne Evrope do evropskega koncerta, dobe revolucij in imperializma, prve svetovne vojne, kratkega dvajsetletnega premirja in druge svetovne vojne, na pogorišču katere je nastal sodobni mednarodni sistem, katerega temelj je Organizacija združenih narodov. Temu sledi poznavanje dinamike hladne vojne.

Na regionalni ravni se predmet osredotoča na vlogo slovenskih diplomatov v državnih tvorbah, predhodnicah Republike Slovenije. Tu govorimo o položaju in vlogi slovenskih diplomatov v Habsburški monarhiji, državi SHS, Kraljevini Jugoslaviji in Socialistični federativni republiki Jugoslaviji. Specifično gre za poznavanje prispevkov izstopajočih posameznikov – od Herbertsteina, Šveglja, Vilfana do Kardelja in Beblerja. Posebej pomembno je razumevanje ključnih političnih ciljev slovenskih diplomatov v različnih obdobjih, ko se je slovenski narodni program preslikal v slovensko zunanjo politiko pred osamosvojitvijo države in jo v pomembnih vidikih tudi omogočil.

Predmet zgodovine suverene slovenske zunanje politike v preteklih izvedbah ni obravnaval.

DIPLOMATSKÉ VEŠČINE

Poleg tega, da je diplomacija *lifestyle* poklic in poslanstvo, je tudi konservativna obrt. S tem ne mislim, da je konservativna v političnem smislu, temveč ji konservativnost narekuje spoštovanje običajev, predvidljivega protokola in bontona. O obrtništvu v diplomaciji smo v prejšnjem poglavju nekaj že povedali, ko smo razpravljali o pisanju opomnikov in depeš, vendar to predstavlja le majhen košček v mozaiku vnaprej predvidljivih opravil, ki spremljajo vsakdanji delavnik diplomata – predvsem v tujini. Za uspešno opravljanje teh diplomati ves čas razvijamo tisto, kar predmet opiše kot diplomatske veščine. Med osnovne diplomatske veščine uvrščamo poznavanje diplomatskega protokola, imunitet in privilegijev, bontona, sposobnost vodenja medkulturnega dialoga in diplomatske korespondence.

Morda se sliši kompleksno, vendar gre za pravila igre, večino katerih poznate iz vsakdanjega življenja oz. so tam uporabna. To velja predvsem za pravila obnašanja in vodenje medkulturnega dialoga. Diplomatski protokol, imunitete in privilegiji ter vodenje diplomatske korespondence pa diplomacijo ločijo od drugih poklicev – recimo podjetništva – v katerih naj bi bila pravila obnašanja sicer upoštevana.

V sklopu diplomatskih veščin se boste naučili pravilno napisati noto verbale, izobešati zastave ob dogodkih na veleposlaništvu ali med obiski tujih delegacij v Sloveniji, pripraviti prostor za sestanek, postavljati sedežni red, pravilno naslavljanje visoke funkcionarje, spoznali primerne načine oblačenja in še bi lahko našteval. Morda se kot bralec sedaj sprašujete, zakaj se v sklopu diplomatskega izpita učiti osnovne stvari; odgovor je ravno v tem, da so osnovne in jih je treba v izogib spodrsrljajem poznati. Saj veste, če zdrsne vam, zdrsne državi.

Pas de faux pas!

KONZULARNE ZADEVE

Konzularnega dela diplomatskega izpita ne gre enačiti s konzularnim izpitom, saj vam po opravljenem diplomatskem izpitu konzularnega izpita ne bodo priznali. Predmet konzularnih zadev si raje predstavljajte kot konzularni izpit v malem brez praktičnega dela in z malce okrnjenim teoretskim delom.

Osnovni cilj predmeta je slušatelje seznaniti s splošnimi konzularnimi pojmi ter dejavnostmi, ki se opravljajo na diplomatskih in konzularnih predstavništvi. Od kandidatov se pričakuje predvsem poznavanje postopkov osnovne konzularne pomoči, ki jih lahko izvajajo v primeru odsotnosti konzularnega uslužbenca ali diplomata z opravljenim konzularnim izpitom in dodeljenimi pravicami za vodenje postopka.

POTEK DIPLOMATSKEGA IZPITA

Diplomatski izpit se na ministrstvu za zunanje zadeve izvaja enkrat letno. Datum opravljanja izpita je praviloma 21 dni po zaključku strokovnih usposabljanj. Če se kandidat od izpita odjavi pet dni pred datumom izvedbe izpita, se šteje, da k izpitu ni bil prijavljen. O upravičenosti odstopa od opravljanja izpita pod drugimi pogoji oz. zaradi drugih razlogov presodi vodja Diplomatske akademije.

Na diplomatskem izpitu se znanje z vsebinskih področij izpita preverja le v pisni obliki. Kandidatom, ki so v preteklosti uspešno opravili konzularni izpit, se to področje prizna kot opravljeno, kar pomeni, da so od opravljanja izpita na tem področju opravičeni, prizna pa se jim ocena, ki so jo dosegli na konzularnem izpitu.

Pisni del izpita je ločen na vsebinska področja, ob čemer je vsako posamezno področje sestavljeno iz krajših vprašanj (pogosto vprašanja z izbiro možnosti) in vprašanja esejskega tipa. Od kandidatov se pričakuje poznavanje temeljnih konceptov, procesov in primerov, o katerih je bilo govora na predavanjih.

Odgovori, iz katerih je razvidno, da je kandidat sposoben koncepte uporabiti v samostojni analizi, so seveda ocenjeni bolje. Izpit se izpolnjuje lastnoročno.

Poleg klasičnega pisnega izpita mora kandidat v angleškem jeziku pripraviti tudi kratek esej, ki smiselno povezuje dve vsebinski področji. To posebno izpitno področje ocenjujeta mentorja, ki prihajata iz navedenih vsebinskih področij. Izbira teme je prepuščena presoji kandidata, ob čemer pa gre ponoviti nasvet predavateljev, kar se tiče izbire vsebinskega področja, s katerim je kandidat že dobro seznanjen. S predlogom teme se morata oba mentorja strinjati. Eseg mora imeti jasno argumentacijsko strukturo in ne sme presegati 1.500 besed.¹²¹

Pri pripravi izpitnih vprašanj iz določenih področij in njihovem ocenjevanju so pripravljavci in ocenjevalci popolnoma samostojni. Posamezna področja se oceni z oceno od 5 do 10; ocena 6 pomeni, da je kandidat dosegel minimalno zahtevano stopnjo znanja, ki se šteje za uspešno. Za uspešno opravljen diplomatski izpit mora kandidat uspešno opraviti vsa področja. Z oznako »zelo uspešno« se oceni opravljen izpit tistih kandidatov, ki v povprečju dosežejo oceno 9 ali višje.

Če se na izpit ustrezno pripravite, se nimate česa bati. Če vam na enem od področij ne bo uspelo, lahko to ponavljate, ne da bi ponavljali celoten izpit. Neuspeh na dveh področjih pomeni, da izpita sicer niste uspešno opravili, vendar lahko ga ponovno opravljate naslednje leto. Vedno je možen tudi vpogled v rezultate diplomatskega izpita.

In to je to.

Dobrodošli v slovenski diplomaciji!

121 Najboljše eseje posamezne generacije na depešnem sistemu objavi Služba za strateške študije in analize. Primere dobre prakse si lahko torej vnaprej ogledate.

SKLEP: NA KONCU IN ZAČETKU HKRATI

Zanimivo je razmišljati o tem, kako vse te odločitve, tako prijetne kot tudi manj prijetne, pripeljejo do trenutka, kjer sem danes. Hvaležen sem za priložnosti in okoliščine, ki so omogočile sprejem teh odločitev, a konec koncev sem jih sprejel sam. Veš, da gre za popolno navdušenje, ko se moraš v določenih trenutkih dobesedno ustaviti, čuječe pomisliti na trenutno situacijo, se spogledati s kolegi, ki so ti blizu in reči nekaj v smislu »A ti razumeš, da smo v Kirgiški republiki in za nami so politične konzultacije?!«. Luki, ki je pred petimi leti v predavalnici Fakultete za družbene vede številka 21 suvereno dvignil roko in izrazil zanimanje za opravljanje diplomatskega poklica, bi se ta izpad navdušenja slišal pravljичno. Hkrati pa zahvaljujoč sebi in osebam, ki sem jih imel ob sebi, povsem dosegljivo.

Razumljivo je, če ob branju tega vodiča ne občutite tovrstnega vznesenja. Moj namen ni bralca prepričati v izbiro diplomatskega poklica, temveč ga spodbuditi, da se o tem prepriča sam. Poanta tega vodiča, tako kot drugih smiselnih priročnikov, je kar najbolj praktično orisati pot, ki jo morate prehoditi, če si želite tvoriti vrste slovenske profesionalne diplomacije. Od prijetnih uvodnih premlevanj do diplomatskega izpita. Odlične literature, s katero si lahko pomagate pridobiti uvid v opravljanje diplomatskega poklica na najvišjih funkcijah v slovenski zunanji politiki, ne primanjkuje.¹²²

122 Kot študent sem se nad diplomacijo navduševal s prebiranjem bivših in aktualnih slovenskih veleposlanikov (npr. Petrič, Kirn, Cerar, Jazbec, Marc in Pogačnik).

Namen vodiča je, da jo dopolni tam, kjer praviloma začnemo, ne končamo. Tam, kjer sem sedaj tudi jaz. Na začetku, torej.¹²³

Uvodno razmišljanje sem zaključil s povzetkom občutkov, ki so me prevzemali ob nastopu dela na Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve. V tem trenutku, ko zaključujem dodatno usposabljanje in se pripravljam na prvi štiriletni mandat v tujini, so ti občutki le še intenzivnejši. Vznemirjenost, adrenalin, ponos. Ni lepšega kot biti na koncu nečesa zadoščujočega, kar je obenem začetek nečesa razburljivega. Sploh takrat, ko veš, da so škarje prihodnosti tudi v твоjih rokah in ni ničesar, kar bi te pri rezu v platno lahko ustavilo. Prav ničesar. *Try me.*

123 Tanja, Borut, Než, Tao, Daša, Patricie, Pina, Sine, Tisa, Ari, M, Casp, Fran, Adi, Colin, Timo, Anej, Urban, Zala, Janina, Žak, Iva, Elin, Mare, Lenč, Matic, Ana, Marko, Andraž, Tadej, Gal, Meta, Jan, Vid, Luc, Bine, Domen, Aljaž, Boris, R, Manca, Ada, Uli, Vlada, Ciril, Nejc, Luka, Svit, Simone, Paula, Alenka, Dejan, Els. Pritožbe na: institut.gajst@gmail.com

OUTRO:
DIPLOMACIJA
PRIHODNOSTI
(FEAT. SABINA R. STADLER)

Ni greh in ne gre mi na smeh,
ker želim si uspeh,
da zanj bom zvedav
in odločal se prav,
da dobim spoštovanje
za usklajevanje
in prepričevanje.

Nabiral bom znanje,
da iskanje bo lažje,
se trudil za stanje,
kjer dobro vsak pametni žanje
in je priznan.

Naj bom sposoben,
zaznamovan,
nikoli obroben,
niti ne zloben!
Mi znanje bo prednost,
da ohranim pogum –
zdrav z njim mi bo um,
da branim razum.
(Srečko Čož)

Ko me je pred leti – pri svojih štirih ali petih letih – hči vprašala, kaj sem po poklicu, se ji je izjava, da sem diplomatka in veleposlanica, zdelala prefinjena in razburljiva, celo mistična. Sploh, ker je bilo vprašanje zastavljeno ob jutranjem pripravljanju za odhod v službo: pa ličenje in izbira šala prave barve, pa pripadajoči nakit in nazadnje še visoke pete. Na poti v šolo pa je padlo dodatno vprašanje: »Ja, kaj pa sploh delaš?« Res sem se potrudila, da sem ji čim bolj pisano in zanimivo prikazala življenje na sestankih in sprejemih, prizadevanja za zbiranje informacij, glasovanja, pogajanja ter predstavljanje države v tujini. In ob slovesu tisto jutro pred vstopom skozi šolska vrata mi je razočarano odvrnila: »Ah, dolgočasno. Brez veze!«

PREDSTAVE O DIPLOMACIJI

Če otroku ni zameriti, pa je toliko bolj boleče, ker je v splošni javnosti zelo veliko nerazumevanja diplomatskega poklica. Predstave o stalnem držanju kozarca šampanjca, bogatenju v tujini ter nepravilni porabi proračunskega denarja so časnikarske race, izkrivljanje resnice ter neupravičena krivičnost do diplomacije.

Ni lahko popularizirati poklica diplomata, ko pa je zanimanje in zavedanje o mednarodnem okolju, zunanji politiki in diplomaciji nizko. Diplomacija je celo napadana, poroča se o aferah, imenovanjih, govoricah. Sposobnost predstavljanja uspehov slovenske diplomacije ter mednarodne prepoznavnosti Slovenije v mednarodnem prostoru je slaba (morda z izjemo trenutnega nestalnega članstva v Varnostnem svetu OZN), tudi povpraševanja po tovrstnih informacijah ni. Morda je nekaj vzrokov za slabo prepoznavnost diplomacije ter umanjkanje interesa zanjo med mladimi iskati prav zaradi takšnega odnosa. In upam, da se to spremeni.

SVET SE SPREMINJA ...

Spremembe so del sveta in del življenja. V bistvu so tisto, kar omogoča napredek človeške rase. Spremembe se dogajajo in nam prihajajo naproti vedno hitreje. Pri različnih ljudeh vzbujajo zelo različne občutke: nekateri spremembe lažje sprejemamo, celo z navdušenjem, drugim povzročajo strah. In ta je vedno zelo slab »svetovalec« pri odločanju, razumevanju in odzivanju na napredek.

A neprecedenčna hitrost sprememb ni edini aktualni fenomen. Globalne spremembe so večplastne, časovna komponenta pa le eden izmed izzivov. Tehnološki napredek meji na tisto, o čemer smo kot otroci brali v znanstvenofantastičnih knjigah. Svetovni red, ki ga živimo ter poznamo od druge svetovne vojne dalje, poka. Narava se nam vse pogosteje maščuje za vsa desetletja prekomernega izkoriščanja, onesnaževanja ter zanemarjanja.¹²⁴ Desetletja diplomatskih vlaganj in naporov v svetovni red in mir so neslavno dovolila naraščajoče število konfliktov. Aktualna vojna retorika in pritisk na večanje sredstev za obrambo ter odpornost spreminjata našo varnost, standard in način življenja. Erozija multilateralizma trga svet na več centrov moči in njihovih interesnih sfer.

Kaj smo torej spregledali? Zakaj smo dovolili, da smo (pre)pozni?

PRILAGAJANJE DIPLOMACIJE

Diplomacija spreminja svet. Ampak tudi svet je spremenil diplomacijo. Takšna soodvisnost in vzajemnost je popolnoma jasna in razumljiva, pa vendar je v njej – vsaj v preteklosti bilo – premalo dolgoročnega in strateškega predvidevanja ter načrtovanja. Spanje na lovorikah vzpostavitev multilateralizma po drugi svetovni vojni, preživetja bipolarnega sveta in sprejemanja obdobja

124 Gre za samodestruktivno naravnost, s katero človek uničuje svoje življensko okolje in habitat drugih organizmov.

monopolarizma po padcu železne zavese je prineslo zasanjano samozadostnost, celo razvajanost ter veliko spregledanih signalov – predvsem v zahodnih diplomacijah.

Ko se je mehurček zaupanja v mednarodnih odnosih razblinil in nakazal oblikovanje polov, je bilo prepozno. V oči smo strmeli novi realnosti, čeprav si nismo prizadevali za takšen svet. Večstranske povezave so pokazale, da niso narejene za krize. A samo površno zaznavanje spreminjanja okolja ni bilo dovolj: na marsikaterem področju so nas prehiteli po levi in desni, vključno s tehnološkim razvojem. Nesposobnost predvidevanja in prilagajanja je prinesla svojo ceno, celo šok.

Pandemija covida-19 pa je bila tista zadnja klofuta, ki je najbolj presenetila tiste, ki so pozabili investirati v nova orodja in nove prijeme, od računalniške tehnologije do specializiranih znanj.

IZOBRAŽEVANJE ZA PRIHODNOST (TUDI DIPLOMATSKO)

V diplomaciji se stalno učimo, vsak dan. Učinkovito spremljanje dogajanj in razvoja v svetu zahteva neizmerno širino, veliko branja ter dialoga, odlične kontakte, razumevanje okolja in povezovanje vsebin. Potrebne so prilagodljivost, iznajdljivost, agilnost, multidisciplinarnost in – predvsem – zvedavost ter vztrajnost. Slednji karakteristiki sta sploh odločilni pri pridobivanju relevantnih informacij. Optimalno uporabo teh prinesejo izkušnje, pa tudi nekaj talenta.

Naštete sposobnosti odlično opisujejo tisto, kar pritiče nadpovprečnim diplomatom. Teh ne ustavi ne opravljen diplomatski izpit ne napredovanje v dotičen naziv. Stalno prizadevanje za izvedeti več, narediti bolje in usvajati nova znanja je gonilo moderne diplomacije, ki se uspešno spogleduje z napredkom. V diplomaciji strahu pred novim in drugačnim enostavno ni in ga ne sme biti.

Tudi strahu pred nadomeščanjem ljudi z roboti in umetno inteligenco ne. Diplomacija je in bo ostala poklic ljudi za ljudi.

Ne moremo si predstavljati predaje akreditivov od robota, ki mu ravno tako ne moremo poveriti zastopanja države. Prav tako ni pogajanj brez človeške note, empatije, opazovanja govorice telesa in moči karizme. Tudi v konzularni službi je človeški stik najpomembnejši.

Res pa je, da nam tehnološki razvoj ponuja številna orodja, ki lahko – tako kot na drugih področjih – tudi v diplomaciji olajšajo določene postopke in naloge. Tehnologija ni disruptivna, če je uporabljena nadzorovano, etično in v dobro človeštva. A za pravilno ter učinkovito uporabo tehnoloških rešitev in možnosti potrebujemo znanje in odgovornost.

Brez zapostavljanja faktografskega znanja, pridobljenega v letih šolanja, gredo aktualni trendi v smer prepoznavanja in osvajanja sposobnosti, ki diplomata izoblikujejo in pomenijo tisto dodano vrednost, ki ga pozitivno razlikuje od drugih; pa ne le v nacionalnih krogih, temveč tudi v tujini.

SPOSOBNOST ZA PRIHODNOST

Najnovejše poročilo o poklicih prihodnosti, ki ga je *World Economic Forum* (WEF) izdal v začetku leta, postreže z zanimivimi dejstvi in predvidevanji. Najbolj transformativne tehnologije do konca tega desetletja bodo: umetna inteligenca in procesiranje informacij, robotika in avtonomni sistemi ter pridobivanje, distribucija in hranjenje energije. Če govorimo o nečem transformativnem, potrebujemo za to načrt: od ustreznega usposabljanja do umeščanja transformativnih elementov v geostrateški prostor, v katerem naša diplomacija deluje.

Sposobnost za prihodnost bo tako temeljila na absorpciji in prilagajanju novim determinirajočim trendom: tehnološkim spremembam, naraščajoči nepredvidljivosti in negotovosti, vedno večji fragmentaciji sveta, demografskim spremembam in omejitvam planeta.

Najbolj iskane sposobnosti do konca tega desetletja (v globalnem smislu) pa bodo naslednje: obvladovanje umetne inteligence in delo z velikimi bazami podatkov, obvladovanje mrež in kibernetska varnost, tehnološka pismenost, kreativno mišljenje, odpornost, fleksibilnost in agilnost, zvedavost in vseživljenjsko učenje, tudi voditeljstvo in vpliv na družbo ter upravljanje s talenti. Sledi sposobnost analitičnega mišljenja, ki je najbolj iskana v današnjem momentu. Tako napoveduje WEF.

Kako nam torej kaže v diplomaciji?

DIPLOMACIJA V PRIHODNOSTI ...

Zadnja številka revije *Farsight* piše o koncu fiksne realnosti (*End of Fixed Reality*), kar velja tudi za diplomacijo. Pripraviti se je torej treba tudi na tisto, česar ne vidimo tik pred nosom, kar le zaznamo in se bo (morda) šele zgodilo ter s čimer se (morda) sploh še nikoli nismo srečali, vključno z virtualno realnostjo, saj se veliko elementov in determinant seli prav tja.

Uvajanje umetne inteligence, naprednih – celo prebojnih – tehnologij in drugih novih orodij ter pristopov je dejstvo in nuja. Pa ne zato, da bi delala namesto diplomatov, ampak da bi delala za njih. Možnosti so neskončne, potrebne so ciljne investicije – tako v opremo kot tudi v usposabljanje ljudi. A to je le začetek, ki bi se moral zgoditi že kar nekaj let nazaj. Vzporedno s tem pa potrebujemo razmislek, kdo in kakšni bodo bodoči diplomati – čez 10 ali 15 let, na primer. Vizija je pomembna, da vemo, kje bi radi bili čez desetletje ali dve. Z določenimi orodji lahko takšno vizijo lahko podpremo z argumentiranimi predvidevanji, kaj je treba storiti danes, da bomo čez določen čas tam, kjer si želimo.

Če bo umetna inteligenca res prevzela veliko tistega dela, ki nam diplomatom vzame največ časa (združevanje informacij iz različnih virov za potrebe različnih pisnih izdelkov), potem je pričakovati, da bo ostalo veliko več časa in priložnosti za pravi kognitivni *input*, ki ga je sposoben le človek: torej strateški

razmislek, presojanje različnih možnosti, več poglobljenih izmenjav mnenj ter sodelovanja, usmerjenega v preigravanje scenarijev za naprej. Pri tem bodo zelo pomembne ustvarjalnost, sposobnost drugačnega razmišljanja (*out of the box*) in izvijanje iz t. i. silosnih pristopov.

... FUTURIZEM ALI ZNANSTVENA FANTASTIKA?

Širina diplomacije – tudi za prihodnost – zahteva vedno več kreativnosti, včasih celo domišljije. Situacije, v katerih se včasih znajde diplomat, so lahko zelo nenavadne. In v naraščajoče nepredvidljivem času bo tistega neznanega in presenetljivega vedno več.

KAKŠNA NAJ BO TOREJ DIPLOMACIJA ZA JUTRI IN ZA PRIHODNOST?

Naj se bere kot sanje ali kot znanstvena fantastika, a če se od diplomacije zahteva vedno več kreativnosti, naj bo ta tudi podstat razmisleka o prihodnosti diplomatskih naporov, znanj in okolja. Naraščajoča kompleksnost sveta, hitrost dogajanja in tehnološke možnosti zahtevajo ter omogočajo sistemske rešitve, ki bodo kos novim izzivom in potrebam. Naj se omejim na sedem točk.

Diplomati so vedno bili t. i. »generalisti«, ki so morali posedovati cel kup različnih znanj (od proliferacije do enologije) in biti enako uporabni v konzulari kot v večstranskih pogajanjih. Za kredibilnost nastopanja in diplomatskega dela je danes potrebno mnogo globlje poznavanje vsebin, zato je trend usvajanja strokovnih znanj v porastu.

Govorimo o naraščajoči specializaciji diplomacije (1), ko različni posebni odposlanci, strokovni koordinatorji in leteči veleposlaniki poznajo in pokrivajo določena področja v detajle. S strokovnimi znanji in diplomatskimi spretnostmi tako zastopajo državo in njene nacionalne interese na različnih sestankih,

pogajanjih in konferencah. Ko tehnologija leze v vse pore našega življenja, bo potreba po strokovno tehničnih in znanstvenih znanjih med diplomati še narasla. Strokovnost in diplomatska spretnost bosta temelja robustnih rešitev za kompleksna vprašanja.

Poleg takšne strokovnosti pa bodo diplomate prepoznavneje determinirale tudi njihove osebne karakteristike. Več je treba delati na prepoznavanju pozitivnih sposobnosti in potenciala vsakega posameznika. Za povečanje učinkovitosti bo treba ljudi bolje profilirati in delati na prilagojenih in individualnih kariernih poteh. S pridobljeno strokovnostjo in z identificiranimi prednostmi bomo lažje presegali delo v silosih, več bo sodelovanja.

Delo na način mrežnega menedžmenta (2) bo tudi bolje povežalo celoten sistem, spodbudilo dialog, preseglo izključevanje ter omogočilo več interakcije med različnimi rangi. S tem bo padla hierarhična ustrojenost diplomacije, povečali se bosta enakost možnosti ter izmenjava znanj.

S takšnim načinom dela bomo več časa porabili za kreativni trening svojih možganov in kognitivnih sposobnosti (3). Več bo pogovorne interakcije, v kateri bomo soočali mnenja, predloge možnih rešitev ter nujnih sprememb. Sestanki skupnega razmišljanja tvorijo timski duh, dajejo prostor za argumentacijo različnih pogledov (ter s tem za vajo izražanja) in omogočajo prostor učenja drug od drugega. Več pozornosti bi posvetili simulacijskemu in situacijskemu delu, primeri katerega so: preigravanje različnih scenarijev, strateške igre (*role-play*, *war-games*), skupna identifikacija pozitivnih in negativnih signalov ter gonilnikov razvoja v prihodnosti, strateško razmišljanje, stalna analiza dogodkov in stališč, razmislek o kreativnih alternativah.

Za spremembe v pristopih in predvsem v rezultatih, *outputih* in izdelkih potrebujemo spremembo okolja (4). Okolje pa je večplasten koncept, ki zahteva investicije, zaupanje in odgovornost.

Naj začnemo z investicijami. Mreženje zahteva več in boljše možnosti medsebojnih stikov in pogovorov. Za to je treba

zagotoviti ustrezne prostore (kot so pogovorni kottički in skupni prostori) in ustrezno opremo, ki spodbuja kreativnost (privlačno pohištvo, barvitost, table in oglasne deske, odprte knjižnice s kavnimi aparati, svetloba, prenosniki). Posebne investicije v znanje in sposobnosti bodo pomenile tudi spremembo mišljenja (drugačen *mindset*), večjo tolerantnost do drugačnih mnenj in lažje sprejemanje hitrosti napredka. Del nove filozofije diplomatskega dela bo zaupanje: tako horizontalno, torej med kolegi, kot vertikalno, med vodstvom ministrstva in diplomati, ter odgovornost za lastno opravljeno delo. Več dialoga in timskega dela bo izpostavilo najboljše in razkrilo nedelo. Potem tudi vprašanja pravičnosti nagrajevanja ne bo več.

Dodaten kognitivni izziv za diplomate bi bilo stalno usposabljanje – kot obvezni del dneвне oz. tedenske delovne obveznosti (5), kar v bistvu pomeni krajšo delovno obvezo na račun pridobivanja znanja. Takšen pristop je del vseživljenjskega učenja in nujni predpogoj za napredno delovno okolje, ki gre v korak s časom. To usposabljanje bi predstavljala kombinacija pridobivanja in obnavljanja znanj s področja uporabe tehnologije (IT, UI), jezikovnega usposabljanja in nadgrajevanja, strateškega predvidevanja in kreativnega razmišljanja, tematskih delavnic, varnostnih usposabljanj, *online* tečajev, tečajev vodenja, usposabljanja na področju komunikacij, dodatnega akademskega izobraževanja itd.

Čas za več dialoga in usposabljanje bo omogočala prav tehnologija: digitalne in avtomatizirane rešitve, uporaba umetne inteligence, poln izkoristek *online* možnosti (so)delovanja, ob celostnem upoštevanju varnostnih zahtev za diplomatsko delo. Upati je, da bo med temi pridobitvami tudi – enostavnejša verzija – t. i. »*digital-me*« (6), ki bi vsakemu od nas – poleg ali namesto računalnika – služil kot tisti virtualni dvojnik, ki bi po naših navodilih oblikoval dokumente, zbire informacij ter projekte, za nas opravljal enostavnejše naloge, služil kot osebni pomočnik oz. tajnik, za nas pripravljajl opcije, predloge, možnosti. Na nas

ostane le tisti kognitivni *input*, ki končne izdelke dokončno priredi za končnega uporabnika oz. vodi do končne odločitve.

Za to bodo potrebne velike investicije: tako v tehnološke (fizična in programska oprema) kot v kadrovske rešitve. Slednje bodo veliko večji izziv, saj se tehnologija lažje in hitreje spreminja kot človeška mentaliteta in navade. A ljudje lažje sprejemajo spremembe, če je za njimi konkretno in vidno izboljšanje. Najboljši delavci so zadovoljni in zdravi delavci (7), zato bo večji poudarek prav na tem. Kombinacija tehnoloških izboljšav ter zagotavljanje zadostnega kadrovskega bazena sta predpogoja za to. Do 15 % diplomatov bi bilo – poleg napotitev v tujino znotraj nacionalnega sistema – ali na daljšem izobraževanju ali na projektnem delu ali na izmenjavi z drugimi diplomatskimi sistemi, ministrstvu ali v mednarodnih organizacijah (ključno za pridobivanje in vnos novih znanj). Več ljudi v diplomatskem sistemu bi morda omogočilo tudi štiridnevni delovnik: za dovolj počitka (sploh po službenih poteh) in za bolj individualno določanje dolžine delovnika (npr. štiri dni po 10 ur dela).

Addendum: Če k temu dodamo še možnost hitrejšega (in seveda okolju prijaznega) transporta v prihodnosti, kar bi zmanjšalo fizični napor in izgubo časa na različnih letališčih oz. postajah s čakanjem povezav, postane diplomacija zelo privlačen poklic (kako zelo si želim, da bi transportacija že delovala ...). Poklic prihodnosti in za prihodnost.

MLADI V DIPLOMACIJI SO VEČ KOT NOVI VETER

Končno se struktura ministrstva pomlaja. To pomeni nova znanja, nove sposobnosti, novo mišljenje, novo energijo in zanos. Novi pristopi in orodja ter spreminjanje mišljenja so osnova za enakovredno vključevanje v moderne diplomatske trende na eni strani in na drugi tudi predpogoj atraktivnosti poklica diplomata.

Vedno mi je bilo v velik užitek delati z mladimi. Zadnje generacije mladih diplomatov so izjemne. Odlikuje jih velika želja,

interes po znanju in vedeti več. So kot spužve, ki absorbirajo informacije, nasvete in nove pristope. Prinašajo svež pogled na svet in tisto »fiksno realnost«, mimo katere starejši marsikdaj ne vidimo oz. nočemo videti. So gonilo napredka in drugačnega razmišljanja, niso (še) zapadli v ustaljene tirnice in preveč spominov na »kako je bilo včasih«. So tisti, ki pišejo diplomatsko prihodnost in vlečejo bolj izkušene kolege v sprejemanje novih izzivov. So tisti, ki nas silijo v večji oz. dodatni napor, da kompetentno in odgovorno zmoremo v korak s časom. So tisti, ki nas izkušenejše delajo boljše.

Medgeneracijsko sodelovanje je besedna zveza, ki postaja vse popularnejša. Trendi so jasni: staranje prebivalstva, podaljševanje delovne dobe in neprecedenčna hitrost napredka na vseh področjih. Prav zato ta besedna zveza odlično sodi tudi v diplomacijo.

Ker je diplomacija posebna vrsta obrti, ki se je ne da naučiti le iz knjig, ampak šele s konkretnjšim udejstvovanjem, je vloga dobrega mentorja zelo pomembna za mlade, ki začenjajo v diplomatski službi. Za korak dlje v novih pristopih bi lahko začeli razmišljati o so- ali komentorstvu, ki bi omogočalo pretok znanja v obe smeri med mentorjem in mentoriranim.

To pa je že del snovanja ali oblikovanja popolnoma drugačnega pristopa upravljanja s kadri. K uspehu sistema lahko maksimum prispeva le uspešen in zadovoljen posameznik. Na to se bo treba osredotočiti, če želimo v slovensko diplomacijo pritegniti in v njej tudi zadržati predane in nadpovprečne diplomate.

NAMESTO ZAKLJUČKA

Diplomacija je torej poklic, obrt, umetnost, talent, stalno učenje, poslanstvo, način življenja, stalni izziv ..., ki nikdar ne spi. Predvsem pa je predanost. Diplomacija – vsaj slovenska – ne nagrajuje s privilegiji in denarjem. Veliko je odrekanj in ni vedno lahko predstavljati majhne države. Moderna diplomacija od diplomatov zahteva vedno več: specifika dela v okolju, ki nikoli ne spi, izčrpava. Vsakdo

se kdaj znajde na točki, ko podvomi v svojo življenjsko odločitev; a diplomatu se takšna točka lahko zgodi nekje daleč v tujini, ko ostane sam in brez podpore. Karierna diplomacija ni za vsakogar!

A na drugi strani so diplomatske zmage tako zelo sladke, ko po veliko napora, tudi letih prizadevanj, pripeljemo projekte, ki pomenijo nekaj novega za svet, uspešno do konca. Nihče od nas ni podnje podpisan in ne nosijo naših imen, pa marsikateri od njih ostane za vedno zapisan v slovenski (diplomatski) zgodovini. Ponos in izziv predstavljati svojo državo v tujini, oblikovati zunanjo politiko in delati z odgovornostjo sooblikovanja sveta je neizmeren privilegij.

Svet je огromen in ponuja veliko. Prav tako mednarodni odnosi, diplomacija in tujina. Izkušnje v tujini, pa čeprav včasih težke, so neprecenljive. Vzpostavljeni stiki in skana prijateljstva ravno tako. In vse to je možno in dosegljivo, z veliko znanja in truda ter tudi z nekaj poguma.

Ker na mladih svet stoji! Na tistih pogumnih pa še posebej!

SABINA R. STADLER,
VELEPOSLANICA

LITERATURA

- Bajec, H. In Ahčin, K. 2021. Kako postati diplomat? V *Diplomacija 21. stoletja: Izhodišča, izzivi, pogledi*, Ur. Boštjan Udovič, Jana Arbeiter. Studia Diplomatica. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana.
- Biesta, Gert. 2022. *Vzgoja kot čudovito tveganje*. Leto. 2011. Ljubljana: Krtina.
- Bowie, Norman E. 1998. A Kantian theory of meaningful work. *Journal of Business Ethics* 17 (9-10):1083 - 1092.
- Drenik, Simona. 2013. Mednarodne pogodbe v pravnem redu Republike Slovenije V *Pravo mednarodnih pogodb: priročnik, strokovni prispevki in dokumenti*, Ur. Ana Polak Petrič, Irena Jager Agius, Andraž Zidar, 33-104. Zbirka mednarodno pravo. FDV, Ministrstvo za zunanje zadeve.
- Higgins, Rosalyn. 2018. *Problemi in proces: mednarodno pravo in kako ga uporabljamo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV; Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije. http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1807/Higgins_Problemi_in_proces_2018.pdf.
- Hinterlassene Werke über Krieg und Kriegsführung Des Generals Carl Von Clausewitz Erster Band*. 1832 Dostopno prek: <https://digi.landesbibliothek.at/viewer/image/ACo6443563/60/>
- Kant, Immanuel. 2003. *Kritika praktičnega uma*. 2. natis. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.
- Leider, R.J. 2015. *The power of purpose: Creating meaning in your life and work*. Berret-Koehler Publishers.
- Marx, Karl. 1835. *Reflections of a young man on the choice of profession*. Prvič objavljeno v Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung, Ed. K. Grünberg, Leipzig, 1925
- Mintz, Alex, in Karl R. DeRouen. 2010. *Understanding foreign policy decision making*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Odysseos, L. 2007. *The subject of coexistence: Otherness in international relations*. University of Minnesota Press.

Petrič, Ernest. 2022. *Zunanja politika: osnove teorije in praksa*. 2. dopolnjena izd. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV; Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Zgodovinski inštitut Milka Kosa; Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve Republike Slovenije.

Pečar Pahor, Luka. 2022. *Becoming diplomats: Towards a theory of diplomatic production*. Diplomatic Academy. University of Vienna.

Rawls, John. 2011. Pravičnost kot poštenost. Reformulacija. Ljubljana: Krtina. 2011.

Steger, Michael F. 2016. Creating meaning and purpose at work. *The Wiley Blackwell handbook of positivity and strenghts-based approaches at work*, 60-81.

ZAGOVOR: DR. ERNEST PETRIČ

Naj uvodoma zapišem, da je knjiga Luke Pečarja Pahorja, priročnik za mlade, ki vstopajo v diplomacijo, koristna in potrebna. Koristna je z več vidikov in, naj to posebej poudarim, zanimivo je napisana. Taka je že zato, ker jo je napisal mlad diplomat za mlade bodoče diplomate, kar je dodatna posebnost. Mislim, da lahko izpostavim pričakovanje, da bodo kandidati in kandidatke za vstop v diplomacijo naše države knjigo prav zato pozorno prebrali. Toplo jo priporočam, avtorju, mlademu diplomatu, pa čestitam. Hkrati pa naj zapišem nekaj misli ob izidu te knjige.

Ne dvomim, da mladi kandidati za vstop v diplomatsko službo naše republike o diplomaciji marsikaj že vedo. Vedo, da diplomacija, kakršno poznamo danes, sestoji iz stalnih predstavništev države pošiljateljice pri državi sprejema (predvsem veleposlaništva, konzulati, gospodarska predstavništva, tudi kulturna predstavništva oziroma kulturni centri), stalnih predstavništev pri mednarodnih vladnih organizacijah, pa tudi tako imenovanih specialnih misij na mednarodnih konferencah, zasedanj organov mednarodnih organizacij, misij, obiskov in srečanj v bilateralnih odnosih.

V navedenih institucionalnih okvirih diplomati uresničujejo interese lastnih držav v mednarodni skupnosti v bilateralnih in multilateralnih odnosih z drugimi suverenimi državami. Še posebej je pomembna funkcija diplomacije pri reševanju problemov in sporov na miren način, predvsem s pogajanjem, dvostranskimi ali vse bolj tudi v okviru multilateralne diplomacije v mednarodnih organizacijah ali na mednarodnih konferencah.

Ob razmislekih o diplomaciji je pomembno, zlasti za države, kot je Republika Slovenija, ki sodi med manjše in novejšje države, izpostaviti, da bo njena diplomacija po številčnosti seveda skromna

in še dodatno obremenjena z dejstvom, da gre za novo državo, ki si šele utira položaj v mednarodni skupnosti. Hkrati pa je danes svet povezan v univerzalno skupnost, pa tudi v razne mednarodne organizacije s širokimi področji dela, kot je na primer EU, kar zahteva številčno, razvejano diplomacijo, ki si jo manjše države težko privoščijo; nove pa morajo poleg tega vzpostaviti še infrastrukturne in druge pogoje, potrebne za učinkovito diplomacijo.

Slovenija je kot suverena in enakopravna država vstopila v mednarodno skupnost pred tridesetimi leti. Takrat smo prvič v zgodovini dejansko dobili svojo usodo in položaj tudi v mednarodnem življenju in v mednarodnih odnosih v lastne roke. Od takrat tudi nastaja naša diplomacija. Ta se po številčnosti in razvejanosti diplomatske mreže ne more kosati z diplomacijami uveljavljenih in velikih držav. Ker pa hočemo biti moderna država, država v polnem pomenu, z vključenostjo v vse pomembne dejavnosti tudi na mednarodni ravni, mora biti naša diplomacija izjemno kvalitetna, izjemno zavzeta, izjemno bo obremenjena. V naši diplomaciji pač ni in naj ne bi bilo mesta za mediokracijo.

Slovenci smo potrebo in hkrati možnost za lastno diplomacijo pridobili z osamosvojitvijo. V preteklosti so v diplomacijah držav, v katere smo spadali, v Avstriji oziroma v Avstro-Ogrski ter kraljevini oziroma Socialistični republiki Jugoslaviji imeli posameznike, ugledne diplomate na pomembnih mestih. Med njimi so nekateri lahko vzor našim sedanjim mladim, pa tudi starejšim diplomatom. Sigismund Herberstein je bil pred petimi stoletji gotovo med najboljšimi poznavalci ruskega carstva v Evropi; baron Švegelj je imel pomembno vlogo na Berlinskem kongresu 1878, njegov nečak pa je bil pomemben svetovalec jugoslovanski delegaciji na Versajskih mirovnih pogajanjih. V diplomaciji Kraljevine Jugoslavije so kot veleposlaniki na pomembnih mestih službovali Ivan Hribar, Leonid Pitamic, Izidor Cankar. V socialistični Jugoslaviji je bilo kar lepo število diplomatov Slovencev, ki jih ne bom posebej našteval. Omenim pa naj, da zadnji od tistih, ki so začeli svojo diplomatsko kariero

v diplomaciji bivše države, odhajajo in da je naša diplomacija tudi po svojih izhodiščih in izkušnjah, zlasti pa po mladih diplomatkah in diplomatih, dejansko nova in slovenska. Pomembno je pripomniti, da so ob razpadu bivše države svojo predanost, patriotizem Republiki Sloveniji, izkazali tako rekoč vsi slovenski diplomati, ko so se vključili v slovensko diplomacijo.

Diplomacija je sredstvo zunanje politike, s katerim razpolagajo države za uresničevanje svojih interesov v mednarodni skupnosti v odnosih z drugimi državami in v mednarodnih organizacijah. Mednarodno življenje pa je vedno bolj kompleksno in razvejano. Hkrati upamo in verjamemo, da naj bi se mednarodna vprašanja od sodelovanja do sporov reševala na miren način, torej predvsem z diplomacijo, še posebej s pogajanjem. Navsezadnje sta mednarodni mir in sodelovanje, torej napredek človeštva, v veliki meri odvisna od diplomacije.

Sodobno mednarodno skupnost tvori nekaj velikih vodilnih držav, velikanov, in večina manjših, šibkejših držav; kakih 50 jih je po številu prebivalstva ali obsegu ozemlja manjših od Republike Slovenije, ki pa se bolj ali manj soočajo z vse širšim področjem mednarodnih problemov. Razpon moči države, vseh njenih sestavin in vidikov je širok, posledično pa je tak tudi razpon sredstev zunanje politike, ki jih imajo države za uresničevanje interesov v mednarodni skupnosti. Velike, vodilne države razpolagajo s širokim razponom moči, od trde vojaške moči do mehke moči, vsekakor tudi gospodarske, finančne, tehnološke, kulturne. Sredstva zunanje politike držav, kakršna je naša, pa so omejena, kar seveda vpliva na njihovo moč in posledično na diplomacijo, njeno prepričljivost in učinkovitost. Očitno je, da mora biti diplomacija države, kot je naša, še posebej kvalitativna, prepričljiva z argumenti, še posebej s pravnimi, če naj bo uspešna. Lahko bi tudi rekli izobražena, izkušena, oborožena s tisto močjo, ki jo premoremo – z znanjem. Naj poudarim, da priročnik, o katerem govorim in je vam, kandidatom za vstop v

diplomacijo, namenjen, gotovo sodi v okvir prizadevanj za to, da bi bila naša diplomacija kvalitetna, prepričljiva, uspešna.

Če se spomnim časa, ko smo v letu 1991 pričeli postavljati na noge lastno, slovensko diplomacijo, je bil to tako rekoč začetek brez veliko predhodnih izkušenj, razen tega, da je imelo kar nekaj Slovencev izkušnje diplomacije prejšnje države. Vendar se spominjam, kako smo v tistih prvih mesecih naše lastne države z veliko improvizacije, predvsem pa zavzetosti in patriotizma, postavili na noge sistem šifriranega komuniciranja, način obračunavanja stroškov pri delovanju naših prvih misij. Potrebne so bile velika zavzetost in požrtvovalnost, predanost naši lastni državi. Upam pa si tudi trditi, da bo v naši diplomaciji vedno manj mesta za ležernost in lagodnost, pač pa velika potreba po požrtvovalnosti, iznajdljivosti, znanju in patriotizmu. Ko gledam tisti čas, si upam tudi trditi, da smo dosegli veliko. V bistvu po mirni poti, z dejavnostjo diplomacije, s sklicevanjem na mednarodno pravo smo si izborili priznanje, vstop v sistem OZN, v specializirane agencije OZN in kasneje, kar je posebej pomembno, v EU in NATO. Postavili smo na noge infrastrukturo naše diplomacije, diplomatsko mrežo, ki je položaju in interesom naše države primerna. Morda bi lahko več storili za to, da bi se otresli dragih najemov za prostore ambasad in rezidenc, a tudi to se ureja. Uredili smo vrsto pomembnih vprašanj v odnosih s sosedi ali pa jih vsaj depolitizirali. So še odprta vprašanja, kot na primer meja na morju s Hrvaško, naše formalno članstvo v Avstrijski državni pogodbi, uredili pa smo vsa bistvena vprašanja nasledstva po prejšnji državi, postali smo uveljavljena država, kar so v treh desetletjih vendarle veliki dosežki. Ob tem diplomatskem delovanju, uresničevanju naših zunanjepolitičnih ciljev, se je oblikovalo tudi jedro naše sedanje diplomacije, našega diplomatskega zbora.

Gotovo je za uresničevanje naših zunanjepolitičnih interesov najprimernejše in hkrati tudi najzanesljivejše sredstvo diplomacija. Ta naj bi bila kvalitetna, z občutkom odgovornosti in

patriotizma, za interese naše države. V to smer naj bi potekala naša prizadevanja in eno med njimi je tudi oblikovanje diplomatskega kadra s sprejemanjem mladih, obetavnih ljudi v karierno diplomacijo. Izjemno pomemben je izbor na začetku kariere, ta mora biti rigorozen, zahteven, z jasno ambicijo po meritornosti kandidatov, saj bodo ti praviloma svojo poklicno kariero 40 in več let preživel v diplomaciji. Lahko so to ljudje, ki bi dodali velik prispevek naši diplomaciji, ob slabem izboru pa so lahko tudi suhe veje, ki utegnejo dolga leta povzročati več težav kot koristi.

Da bi bili uspešni diplomati, je potrebnega veliko znanja, sposobnost uporabljati mehka sredstva, sredstva prepričevanja, argumentov, razumevanje sodobnega sveta, naših lastnih interesov, pa tudi tujih, s katerimi se soočamo. Naši diplomati naj bi bili pri svojem delu ustvarjalni, pa tudi kritični, sposobni poročati pošteno, tudi o tistem, kar je slabo. Tudi kritično o svojih lastnih dejavnostih. Običajno je v diplomatskem poročanju prisoten konformizem, vse je lepo in prav, dober diplomat pa se bo nazadnje v veliki meri odlikoval po tem, ali je sposoben biti tudi kritičen. Sposoben je tudi, če se bo s pomočjo znanja in izkušenj uspel uveljaviti v osebnost, ki bo spoštovana pri sogovornikih v deželi sprejema in bo vzbujala zaupanje, da tudi doma, v lastni državi uživa ugled, kar zagotavlja, da bodo dogovori in sporočila prav zaradi diplomatovega ugleda v lastni državi resno obravnavani in upoštevani.

Naj končam še z dvema mislima v kontekstu razmislekov ob vstopanju kandidatov v karierno diplomacijo: najprej ugotovitev, da je diplomacija poseben poklic, še zlasti v pogojih države, kot je naša. Točneje rečeno, ker je potrebne veliko požrtvovalnosti, ker diplomat zlasti, ko doseže vsaj srednji nivo v tej službi, nima omejenega oziroma opredeljenega časa, lahko mirno zatrdimo, da njegovo delovanje ni služba, pač pa način življenja. V precejšnji meri pomeni poseben način življenja tudi za njegovo družino, za otroke še posebej. Ko se mladi spuščajo na pot diplomatske kariere, velja, da tudi o tem razmislijo, hkrati pa je delo v diplomaciji

delo za dobrobit njihove domovine, za mir in za sodelovanje v svetu, za preprečevanje konfliktov, za razreševanje sporov med državami. Plemenita dejavnost, ki diplomata nagrajuje tudi v duhovnem smislu in mu hkrati nudi razumevanje sveta in občutek, da počne, bolje rečeno, da živi za nekaj pomembnega.

Vodič v karierno diplomacijo, ki je pred vami, drage kolegice in kolegi diplomati, naj vam pomaga pri prvih korakih, ko vstopate v slovensko karierno diplomacijo. Prepričan sem, da vam bo v pomoč še posebej in tudi zato, ker prihaja iz vaših lastnih vrst.

NA BLEDU, JUNIJ 2025

ZAGOVOR: NEŽA KOSMAČ

Izbira karijerne poti ni mačji kašelj. Je navsezadnje nekaj, kar naj bi počeli praktično celo življenje. V globalno gledano izjemno privilegirani realnosti, v kateri Slovenci živimo, kjer so možnosti izobraževanja – če delaš za doseg svojih ciljev – praviloma praktično neomejene, je nabor alternativ izbire širok. To zadev zmedeni dvajset-in-nekaj-letni glavi ne olajša, prej nasprotno. Zato je ključno opraviti temeljit razmislek o tem, kaj te v življenju osrečuje, kaj izpopolnjuje, zanima, s čim se želiš ukvarjati in čemu namenjati svoj čas in energijo. Če gre za poklic, kakršen je diplomatski, ki ni klasičen 9–5 in zaradi narave in intenzitete dela zahteva tudi svojevrstne žrtve, je široko in veliko razmišljati o tem še toliko pomembnejše.

Kako se zaposliti v slovenski diplomaciji, je vprašanje, ki nas je z družbo zaposlovalo praktično od začetka študija naprej, ko se nam je začelo dozdevati, da bi to lahko bilo nekaj za nas. Od takrat naprej smo sanjali o diplomatskem poklicu in moralo se je iziti – plana B ali želje po njem nikoli ni bilo. Da vstopnico v slovensko diplomacijo predstavlja preizkusni test, smo ugotovili relativno hitro. Drugače pa je bilo z informacijami o tem, kako je ta videti. Te smo nabirali po kapljicah – nekaj so vedeli povedati profesorji, kakšen napotek so delili starejši kolegi s faksa, dobronamerne informacije so imeli tudi diplomati na veleposlaništvih, kjer smo med poletji nabirali prve praktične izkušnje iz diplomacije. Kljub temu je po zvedavem in intenzivnem poizvedovanju pri več virih (solidna vaja za diplomatski poklic!) okrog vstopnega preizkusa še naprej ostajala precejšnja mera misterija.

Pravilnik o preizkusnem testu resda nudi temeljne, a zelo splošne in široke usmeritve. Ker ga je možno opravljati največ

dvakrat, je v situaciji, da želje za drugo karierno izbiro absolutno ni, edino legitimno, da se želiš na vstopnem preizkusu odrezati karseda dobro. V neuspešnem poskusu zanikanja želje, da bi nekaj podobnega delu, ki ga držiš v rokah, obstajalo, ko smo se na preizkusni test pripravljali sami, z zadovoljstvom ugotavljam, da se je priložnost za čim boljšo pripravo nanj z izidom te knjige odprla za vse posameznice in posameznike, ki prav tako sanjajo o delu v slovenski diplomaciji.

Vodič te popelje skozi celoten proces postajanja diplomat/ka v slovenskem sistemu – začnši s prijavo in seveda temeljito pripravo na preizkusni test, do njegovega opravljanja na pisnem in nato ustnem delu. Sledi pregled pripravištva za diplomatsko službo, ki nastopi po uspešno opravljenem preizkusnem testu, vključno z dodatnim usposabljanjem na diplomatskih predstavništvih Slovenije v tujini, in se simbolično zaključi z opravljenim diplomatskim izpitom. Je branje, ki na iskreno-kolegialen način celovito in obširno odgovori na vsa tvoja vprašanja.

Gre pa precej dlje od orisa priprav na diplomatski poklic. Ponudi tudi poglobljene informacije o tem, kako na primer pripraviti opomnik, kako napisati depešo. Je to potrebno? Najbrž ne, omogoči pa *outsiderjem*, ki se poigravajo z mislijo o odločitvi za diplomatski poklic, zelo soliden vpogled v vsakodnevno delo diplomatov in diplomatk in področja, na katerih ti delujejo. Ker diplomacija še naprej ohranja določeno tančico skrivnosti, bodo morda nekateri izkušenejši kolegi na ministrstvu zadržani do dejstva, da se v vodiču deli informacije o tem, katere elemente naj vsebuje opomnik in kako široko se signira depeša. Osebo tega ne vidim tako. Ne samo, da bo uvid v naravo osnovnih diplomatskih nalog mladim, ki razmišljajo o tej poklicni poti, olajšal odločitev o tem, ali je to nekaj, kar jih dejansko zanima; omogočil bo tudi boljše razumevanje širše (zainteresirane) javnosti o tem, kaj slovenska diplomacija počne in za kaj si prizadeva.

Pogosto slišimo, da diplomacija – ne samo od osebe, ki deluje v njej, temveč tudi njene celotne družine – terja veliko odrekovanja

in prilagajanja. Ta vodič ob zavedanju precej verjetne začetniške naivnosti skrajno iskreno in pogumno deli avtorjevo lastno izkušnjo razmišljanja in odločanja o izbiri karierne poti. S tem služi kot osnova za lasten razmislek o tem, ali je to nekaj, kar se ti zdi dovolj zanimivo, da bi si to želel/a početi v svojem življenju.

Poleg tega bo vodič, čeprav na precej bolj neformalen način kot smo bili do sedaj vajeni, zapolnil (pre)velik manko v literaturi o slovenski diplomaciji. V Sloveniji namreč – poleg dveh recenzentov tega dela nimamo prav veliko »dvoživk« diplomatske prakse in teorije, ki bi ob izjemno intenzivni in časovno obremenjujoči naravi dela našli čas, da bi slovensko diplomacijo sistematično popisali – zlasti vidika samih začetkov v njej. S tem to delo v primerjavi z memoarji kariernih vrhuncev najvišjih diplomatskih uslužbencev mladim, zainteresiranim generacijam ponudi nekaj drugačnega in na točki življenjske poti, na kateri se nahajajo, tudi oprijemljivejšega.

Slovenska diplomacija je majhna, njena sredstva so omejena. Kar jo odlikuje in dela konkurenčno v primerjavi s precej številčnejšimi diplomacijami, so njeni kadri. Počasi vstopa v obdobje, ko bo prve generacije slovenskih diplomatov, ki so našo državo postavile na zemljevid sveta in oblikovale temelje njenega zunanje-političnega delovanja, dokončno treba nadomestiti s privabljanjem in usposabljanjem novih, kvalitetnih kadrov. Čevlji, v katere bo treba stopiti, so veliki. Hkrati pa se moramo zavedati, da mladi prinašajo tudi nova znanja, veščine in sveže ideje. Ta bodo v kompleksnih in nepredvidljivih časih geopolitičnih prelomov, obenem pa tudi novih vsebin in orodij sodobne diplomacije, v katerih živimo, nepogrešljiva. Le s tem bo Slovenija znala ustrezno in v koraku s paradigmami današnjega in prihajajočega časa svoje zunanje-politične aktivnosti odgovorno peljati naprej.

Za konec še nekaj besed o tem, zakaj slovenska diplomacija kot karierna izbira. Čeprav se moja pot v njej šele dobro pričinja, si pogosto želim, da bi slovenska javnost bolje razumela, kako proaktivno in načelno naša diplomacija predstavlja Slovenijo v

svetu. Na to smo lahko doma upravičeno ponosni. Osebno najbližje spremljam predvsem njeno delovanje v multilateralu, kjer Slovenija z obsegom prioritet in intenzivnostjo svojih aktivnosti presega marsikatero večjo državo. Predstavljanje svoje države prinaša posebno čast in zadovoljstvo.

Diplomacijo sem vedno videla kot idealen poklic za take, ki težko s prstom pokažemo na eno specifično stvar, ki nas v življenju zanima, ki nam sorazmerno hitro postane dolgčas, ali pa čutimo tesnobne občutke ob misli, da bi morali celo življenje početi eno stvar in živeti na enem mestu. Diplomacija s svojim sistemom delovanja omogoča dinamičnost in z doživetji bogato življenje. Kljub vsem spremembam, ki jih je in jih še doživlja, jo ravno to dela poklic prihodnosti.

V LJUBLJANI, JUNIJ 2025

gajst.

Pogajanje, prilagajanje,
premikanje, pogrešanje,
previjanje, prevajanje,
pozdravljanje, *freut mich*.

Privajanje, postajanje,
poslavljanje, *a bientôt*.

Ponavljanje.

Enkrat? Dvakrat. Trikrat?

Pet hiš na ključih.

Vedno s tabo.

Vedno z mano?

Dom.

